

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Katedra západoevropských studií

Hana Kopecká

Vzestup a pád New Labour

Politická ideologie nebo trend?

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Bc. Hana Kopecká**

Vedoucí práce: **Prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 20.5.2011

Hana Kopecká

Bibliografický záznam

KOPECKÁ, Hana. *Vzestup a pád New Labour. Politická ideologie, nebo trend?* Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra západoevropských studií, 2011. 100 s. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Lenka Ravná, CSc.

Počet znaků : 171 338 (cca. 90 normostran)

Anotace

Diplomová práce „*Vzestup a pád New Labour: Politická ideologie, nebo trend?*“ se zaměřuje na analýzu britského politického směru New Labour. Předmětem zkoumání jsou vnitřní i vnější okolnosti, které této ideologii umožnily vládnout posledních 13 let pod zavedenou značkou Labour Party. Jedná se o komparativní případovou studii, která vychází z teoretického předpokladu časově, ekonomicky a společensky omezené platnosti fenoménu New Labour. Okolnosti, které v roce 1997 umožnily triumf New Labour, jsou často ty samé skutečnosti, které o deset let později, uprostřed nového společenského, ekonomického a politického klimatu, zapříčinily její konec v rámci vlastní strany. Tato hypotéza je konfrontována se sekundárním výzkumem založeným na evaluaci širších ekonomických, společenských a politických vlivů. Výsledkem analýzy je fungování New Labour jako labouristické ideologie v dobách příznivých ekonomických a politických okolností, tedy za předpokladu nekonsolidované opozice a hospodářského boomu, a naopak její nefunkčnost v době recese. Ačkoli z těchto důvodů dnešní Labour Party vizi New Labour zavrhl, politika úřadující britská koaliční vláda ukázala, že její filosofie může úspěšně fungovat na toryovské platformě, v kombinaci s konzervativní ekonomickou politikou. Ideologie New Labour je tak do jisté míry „Pyrrhovým vítězstvím“ strany, ze které vzešla.

Annotation

The Diploma thesis “*The Rise and Fall of New Labour: A Political Ideology or a Just a Trend?*” focuses on the analysis of a British political course called New Labour. The research focuses on internal and external factors that had allowed this ideology to dominate the British politics over the last 13 years under the established brand of Labour Party. This thesis constitutes a comparative case study, based on the theoretical assumption of time, as well as economic and social constraints of the New Labour phenomenon. The circumstances which back in 1997 allowed the election triumph of

New Labour, are often similar to those, that led to its decline a decade later, amid the new social, economic and political climate, caused its decline. This hypothesis is confronted with a secondary research based on the evaluation of broader economic, social and political influences. While the study has proved the validity of the New Labour idea in times of favorable economic and political circumstances, such as the combination of divided opposition and economic boom, it has also shown its failure in the times of economic downturn. Although the vision of New Labour was rejected by the current Labour Party, research and the governing coalition prove that the ideology can successfully operate in combination with Conservative economic policy within the Tory political platform. The New Labour ideology thus to a certain extent constitutes a “Pyrrhic victory” for the party, in which it had evolved.

Klíčová slova

Velká Británie, politická ideologie, New Labour, labouristé, konzervativci, politický střed, střední třída.

Keywords

Great Britain, political ideology, New Labour, Labour Party, Conservative Party, political centre, middle class.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce Prof. PhDr. Lence A. Rovné CSc. za připomínky, komentáře a trpělivost s vydáním mojí práce. Dále bych chtěla zmínit svého kolegu Mgr. Petra Zenknera, kterému patří velký dík za četné politické debaty o tématu výzkumu, cenné novinářské rady, jakož i za prostor a čas, který mi jakožto můj nadřazený pro psaní práce poskytl. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat svému příteli za jeho velkou trpělivost, podporu a pomoc při psaní práce.

Institut mezinárodních studií
Teze diplomové práce: Vzestup a úpadek New Labour 1992-2010**Zdůvodnění výběru tématu práce**

Když labouristé poprvé po dlouhé době v roce 1997 vyhráli britské parlamentní volby, únava a neřku-li zhnusení z odcházející vlády Johna Majora hráli v jejich vítězství srovnatelnou, ne-li větší roli, než jejich volební program, sám o sobě nikterak revoluční. Obecná nálada obyvatelstva tak nebyla ani tak labouristická, jako spíše nakloněná jakékoli změně od „spazmu“ jménem thatcherismus, když se i reforma tehdejší vlády i skalním konzervativním voličům jevila jako nestravitelná. Můžeme tedy říci, že v roce 1997 labouristé vyhráli volby pomocí výborné politické taktiky a příhodných okolností, raději než triumfem osvědčené politické ideologie. Přirozeně, podstata vítězství má v tomto případě přímý vliv jak na voličovo budoucí chování tak i na stabilitu Labour jako vládní strany. Bude tedy dle mého názoru zajímavé ukázat, jaké vnější i vnitřní okolnosti dopomohly labouristům k volebnímu triumfu v roce 1997 a jak často ty samé faktory o deset let později, uprostřed nového společenského i partajního klimatu, hrají v jejich neprospěch.

Předpokládaný cíl práce

V první části své práce hodlám zdůvodnit vzestup labouristů na britské politické scéně ve druhé polovině 90. let a vysvětlit příčiny jejich vítězství v parlamentních volbách roku 1997. V této části bych ráda zhodnotila, na kolik dopomohly triumfu reformy uvnitř a v povrchní image strany včetně jejího nového vedení a posunu do středu politického spektra a do jaké míry jsou naopak zodpovědné vnější faktory, jmenovitě inkompetentní pozice odcházející vlády a její diskreditace na veřejnosti, či přirozený vývoj společnosti cítící potřebu po změně. V první části práce tedy hodlám zodpovědět tuto otázku: Do jaké míry vyhráli labouristé díky reformám uvnitř i na povrchu vlastní strany a do jaké míry jednoduše proto, že ve své době, a díky toryovským reformám uvnitř strany nanejvýš paradoxně, působili jako ideologický protipól odcházející vlády? Jednoduše řečeno, jaký byl poměr voličské únavy z toryovské senility maskované stabilitou a nadšení z volebního programu New Labour?

Ve druhé části práce se zaměřím na současný vývoj, resp. úpadek labouristických volebních preferencí a dílčí, z dlouhodobého hlediska však podstatné

neúspěchy strany, jako například nedávná ztráta postu londýnského primátora, pro tradičně převážně labouristické londýnské voličstvo v centru toryovské jižní Anglie dost možná zásadní, nebo změna stranického vedení, která, ačkoli se v osobě Gordona Browna nemůže klasifikovat jako katastrofální a pro stranu jako takovou jasně negativní, znamená jistý sestup co se týče charismatu partajního lídra a tím i atraktivity strany zvláště z pohledu neskálních voličů. Ve druhé části práce tak hodlám zhodnotit tyto na první pohled čistě kosmetické změny k horšímu a jejich význam v příštích parlamentních volbách tváří v tvář toryovskému ekologickému a společenskému populismu.

Základní charakteristika tématu

Vítězství Blairových labouristů v parlamentních volbách 1997 můžeme přičíst řadě vnitřním stranickým, i vnějším opozičním a společenským faktorům, spíše než důvodům ideologickým a zpravidla stejně lze odůvodnit i nynější slábnoucí voličskou podporu a náskok opozice. Pokud odpor z afér a intrik konzervativců kdysi pomohl labouristům k vítězství, jejich vlastní skandály a neúspěchy teď srážejí k zemi je. Voličstvu, v roce 1997 unavenému kontinuitou konzervativních kabinetů, dnes pochopitelně i v pořadí třetí labouristická vláda připadá nudná a stále méně produktivní. Toto srovnání se ještě zhoršuje v jistě nespravedlivém porovnání zkušeného, leč ve srovnání s Blairem méně charismatického Gordona Browna s konzervativci jako jsou David Cameron, nebo ekolog Zac Goldsmith, kteří dávají před deseti lety ještě gerontologicky zkostratělé straně novou, mladistvou tvář. Současný posun toryů směrem do středu lze tak chápat jako analogii s Blairovou Third Way, která se kdysi do velké míry zasloužila a rozšíření voličské základny aniž by, stejně jako dnes u konzervativců, hrozil odklon skálních voličů, jednoduše už z absence jiných než radikálních alternativ na extrémních stranách politického spektra. Z tohoto pohledu se Labour jeví jako oběť vlastního úspěchu, který jednak vyčerpal stranu, která se dnes nemá kam dál pohnout, a jednak inspiroval opozici.

Předpokládaná struktura práce

V úvodu práce nejprve načrtnu atmosféru, ve které labouristé v roce 1997 přebírali úřad a porovnáám jí s tou, která na britských ostrovech panuje dnes, v souvislosti s jejich působením jako vládní strany, ve vztahu k vývoji opozice a především britské společnosti. V této části také zdůvodním a popíši zvolenou

metodologii a zmíním otázky, na které by měla práce odpovědět, viz. cíl práce. V prvním oddílu podkapitol stati se hodlám formou samostatných částí věnovat jednotlivým důvodům, které stály za vzestupem Labour před rokem 1997, tedy jak interním (například reforma 4. článku) a opozičním (jako konzervativní inkompetence), tak společenským (namátkou změny třídního systému, tedy nárůst střední třídy a vzrůstající role médií).

Ve druhé části stati pak hodlám stejnou formou politických, opozičních a společenských změn vysvětlit, jak současná politická a společensko-ekonomická situace v Británii způsobuje úbytek volebních preferencí vládní strany a směřuje k vítězství konzervativců v příštích parlamentních volbách (předběžně naplánovány na jaro 2011). Závěrečná kapitola pak bude představovat shrnutí příčin závratného vzestupu a počínajícího pádu labouristů na Britské politické scéně a bude samozřejmě obsahovat odpovědi na otázky vznesené v úvodu práce.

Možné problémy

Dosavadní draftování první části práce se spoléhalo hlavně na sekundární výzkum a vzhledem ke své spíše historické povaze proběhlo bezproblémově. Protože ale termín odevzdání práce předchází termínu klíčových parlamentních voleb, bude poslední slovo patřit jim – je na britských voličích zda zpečetí úpadek labouristů volebním debaklem, nebo stranu naopak pošlou do čtvrtého volebního období. Hypotézou práce, která se již v těchto dnech potvrzuje, je ale úpadek Labour Party který, jako v dobách oslabení konzervativců na počátku devadesátých let, kdy strana přes rapidně klesající popularitu a očekávané vítězství opozice v posledním volebním období živořila u moci, nemusí být nutně zpečetěn kýženým volebním výsledkem ale „pouze“ doložen evidencí svědčící o její vyčerpanosti.

Hermeneutický kruh

Předporozumění: Práce měla ve své původní hypotéze odůvodnit vítězství labouristů v roce 1997 a uvést argumenty, proč v nadcházejících volbách vyhrají konzervativci.

Hermeneutická zkušenost: Postavení výzkumu na vítězství konzervativců bylo přes příznivé politické prognózy příliš krátkozraké a v době hermeneutické zkušenosti i nejisté.

Oprava: Práce ve výsledku nezkoumá pád, ale pouze úpadek New Labour bez ohledu na výsledek voleb v roce 2010.

Materiály

Ve své první části čerpá draft práce zatím výlučně ze sekundárních zdrojů. Pokud jde o druhou část, materiály zatím pouze sbírám. Využití primárních informací nezavrhuji, ale pokud se mi některé podaří sehnat, budou jistě ojedinělé. V úvahu přicházejí například záznamy debat v House of Commons. Obecně se dá říci, že v první části práce převažují především publikace (Campbell 2007, Seldon 2007 a 2008), zatímco ve druhé články z novin a časopisů.

Metodologie

Komparace dvou případových studií vnitřního typu, které zkoumají přesně ohraničenou dobu 1992-2010, přičemž nejdetailněji pak období, která považuji za klíčová pro zodpovězení výzkumné otázky, tedy 1992-1997 a 2005-2010.

Kompozice

Teze: Příčiny vzestupu a úpadku New Labour 1992-2010

Teorie: Okolnosti, které dopomohly labouristům k volebnímu triumfu v roce 1997 jsou v mnohém totožné s těmi, které o deset let později uprostřed nového společenského i partajního klimatu nyní hrají v jejich neprospěch a naznačují vítězství konzervativců v nadcházejících parlamentních volbách.

PŘEDPOKLÁDANÉ PŘÍČINNÉ MECHANISMY:

A) Do jaké míry vyhráli labouristé díky reformám uvnitř i na povrchu vlastní strany a do jaké míry jednoduše proto, že ve své době, a díky „toryovským“ reformám nanejvýš paradoxně, působili jako ideologický protipól odcházející vlády?

NEZÁVISLÉ PROMĚNNÉ

- Ekonomický ultra-thatcherismus
- Vyloučení Británie z Evropského mechanismu směnných kurzů
- *Sleaze*
- Odchod Thatcherové, silného konzervativního lídra
- Role Labour Party v politickém systému
- Neil Kinnock, John Smith a Tony Blair
- Změna ekonomické struktury společnosti

ZPROSTŘEDKUJÍCÍ PROMĚNNÉ

- Ekonomická i politická diskreditace konzervativců
- Nesoudržnost toryů pod novým lídrem
- Reformy Labour Party a posun do středu politického spektra, oslovení business sféry
- Vliv labouristicky naladěného tisku, Alastair Campbell, Rupert Murdoch
- *New Labour a Third Way, Sociální kapitál*
- Vliv americké *New Left* na reformy Labour Party

ZÁVISLÁ PROMĚNNÁ

- Vítězství New Labour v parlamentních volbách 1997 díky diskreditaci toryů, příznivým okolnostem a vlastní reformě.

B) Stejné faktory, které v roce 1997 dopomohly Labour Party k volebnímu vítězství nyní hrají ve prospěch konzervativců a naznačují jejich triumf v parlamentních volbách v roce 2010.

NEZÁVISLÉ PROMĚNNÉ

- Hospodářská recese
- Odchod charismatického lídra z čela Labour Party a jeho nahrazení méně výrazným „korunním princem“ (analogie Blair – Brown a Thatcherová – Major), nedostatek nových politických talentů
- Korupce a finanční skandály Labour (stejně jako konzervativní *sleaze*)
- „Přechozená vláda“ labouristů
- Nástup Davida Camerona do čela konzervativců, „*cool Conservatives*“ (podobnost nástupnictví Howard – Cameron, Kinnock – Blair)

ZPROSTŘEDKUJÍCÍ PROMĚNNÉ

- Selhání Labour v době ekonomické krize
- Rozpadající se vláda
- Zahraničně-politické faktory (Lockerbie, Afghánistán)
- Posun toryů do středu politického spektra
- Euroskeptizace konzervativců – referendum o Lisabonské smlouvě jako referendum o EU, snaha změnit *westminsterský model* (parlamentarismus) na *švýcarský* (referendum)
- Změna sociálně-etnické struktury společnosti – *white underclass*, přesun části labouristických voličů k British/ Scottish National Party, labouristická podpora imigrace z nových členských států EU
- Ekologizace konzervativců
- Příklon tisku a odborů na stranu toryů

ZÁVISLÁ PROMĚNNÁ

- Konzervativci se inspirovali úspěchem Labour a namířil vstříc volebnímu vítězství 2010 za pomoci zrcadlových vnitřních reforem a příznivých okolností.

Předběžná bibliografie

R Anderson, G Evans (2003) *Who Blair Wins? Leadership and Voting in 2001 General Election* v C Rallings, R Scully, J Tonge, P Webb (eds.) *British Elections and Parties Review Vol. 13* (London: Frank Cass Publishers)

A Campbell, R Stodt (2007) *The Blair Years – Extracts form the Alastair Campbell Diaries* (London: Hutchinson)

J E Cronin (2004) *New Labour's Past – the Labour Party and its Discontents* (Harlow: Pearson Education Ltd.)

J Dearlove, P Saunders (2000) *Introduction to British Politics* (Cambridge: Polity Press)

S Fieldings *A New Politics?* v P Dunleavy, A Gamble, I Holliday, G Pele (eds.) (2000) *Developments in British Politics* (New York: St. Martins Press)

T Nairu (2000) *After Britain – New Labour and the Return to Scotland* (London: Granta Publications)

A Seldon (2008) *Blair* (Cambridge: Cambridge University Press)

The Economist (2008) *Tony Blair – The Great Performer Leaves the Stage* na: www.economist.com/world/displaystory.cfm?story_id=9150734 [13.4.2008]

OBSAH

1 ÚVOD.....	16
1.1 Základní teze a cíle práce.....	17
1.2 Struktura práce a časové vymezení.....	19
1.3 Odborné pojmy a cizí výrazy.....	22
1.4 Rozbor literatury.....	23
2 TEORETICKÝ RÁMEC PRÁCE A METODOLOGIE.....	26
2.1 Teoretický rámec.....	26
2.2 Metodologie.....	26
2.2.1 <i>Počátky výzkumu</i>	26
2.2.2 <i>Limity studie</i>	27
2.2.3 <i>Sběr a rozbor dat</i>	28
3 DISKREDITACE KONZERVATIVCŮ V 90. LETECH.....	29
3.1 Parlamentní volby 1997.....	29
3.2 Konec ekonomické a evropské reputace toryů.....	30
3.2.1 <i>Vyloučení Británie z Evropského mechanismu směnných kurzů</i>	31
3.2.2 <i>Maastrichtská smlouva</i>	32
4 ÚSPĚCH NEW LABOUR A INOVACE LEVÉHO STŘEDU.....	33
4.1 Ideologie New Labour.....	33
4.1.1 <i>Role státu a New Capitalism v ideologii labourismu a New Labour</i>	34
4.2 Posun Labour Party do politického středu.....	35
4.3 Změna volebního chování, stabilita volebních návyků.....	36
4.3.1 <i>Vývoj společenské struktury a úbytek „working class“</i>	36
5 MODERNIZACE STRANY.....	38
5.1 Zrušení IV. článku.....	38
5.2 Vztah Labour Party s odbory.....	49
5.3 Konec euroskeptické politiky.....	40
5.4 Vliv thatcherismu, New Left a Third Way.....	40
5.5 Zlaté ekonomické dědictví konzervativců.....	41
6 TONY BLAIR.....	42
6.1 Výběr Blaira do čela strany.....	42
6.2 Posílení role lídra a vliv osobnosti.....	42
7 VLIV MÉDIÍ NA ÚSPĚCH NEW LABOUR.....	43
7.1 Role a moc médií v britské politice.....	43
7.2 Mediální strategie New Labour, Alastair Campbell.....	44
8 KONEC IDEOLOGIE.....	46
8.1 Konec soudržnosti různých frakcí a voličů.....	46

8.2 Konec vítězných eventualit a příznivé konstelace.....	47
8.3 Konec fungování sociálně-tržního modelu v době krize.....	48
8.4 Vliv devoluce a multistranické politiky.....	48
8.5 Dopady většinového volebního systému.....	52
9 ODCHOD TONYHO BLAIRA.....	53
9.1 Blair-Brown „ <i>dual premiership</i> “ a jeho politický dopad.....	54
9.2 Brownovo následnictví.....	55
9.3 Ideologie jednoho muže.....	56
9.4 Brownova nepopularita.....	57
10 NOVÍ STŘEDOVÝ TORYOVÉ, STAŘÍ LEVICOVÝ LABOURISTÉ.....	57
10.1 Návrat New Labour doleva.....	58
10.1.1 Vývoj společnosti za vlády New Labour a jeho reflexe.....	59
10.1.2 Role nestabilních swing voters.....	59
10.2 Levicová Labour důsledkem centralizace konzervativců.....	60
10.2.1 Konsolidace toryů za Blairovy vlády.....	60
10.2.2 David Cameron jako konzervativní Blair.....	60
10.2.3 Politická identita a reformy New Conservatives.....	62
10.2.4 Odklon médií od New Labour po roce 2001.....	63
11 EKONOMICKÝ POPULISMUS A RECESE.....	65
11.1 Konzervativci a zrušení dědické daně, posun do politického středu.....	65
11.2 Labouristé a 10 % daň z příjmu, krok doleva.....	66
11.3 Ekonomická krize.....	67
11.3.1 Příčiny krize.....	67
11.3.2 Postavení finančního sektoru.....	68
11.3.3 Dopady krize na sociální politiku New Labour.....	70
11.3.4 Změna Brownovy ekonomické politiky premiér-kancléř.....	71
11.3.5 Úsporné plány nevzaly toryům hlasy.....	72
12 ZAHRANIČNÍ POLITIKA A BOJ S TERORISMEM.....	73
12.1 Chybějící diplomatické zkušenosti labouristů.....	73
12.2 Válka s terorismem.....	74
12.2.1 Teorie liberálního intervencionismu.....	75
12.2.2 Americký vliv na Blaira a jeho politický dopad.....	76
12.2.3 Terorismus jako důsledek zahraničních misí a jeho politické konsekvence.....	77
12.3 Evropská politika.....	79
12.3.1 Snaha o vliv v Bruselu a veřejné mínění doma.....	79
13 LABOUR „SLEAZE“.....	81
13.1 Změna financování strany.....	81
13.1.1 Cash for Corronets, Cash for Peerages.....	82
13.1.2 Skandál poslaneckých náhrad.....	83
14 VZESTUP A PÁD NEW LABOUR: VÝSLEDEK VÝZKUMU.....	84
14.1 Ideje New Labour přežívají v New Conservative.....	86

15 ZÁVĚR.....	87
RESUMÉ.....	90
SUMMARY.....	91
POUŽITÁ LITERATURA.....	92
SEZNAM PŘÍLOH.....	99
PŘÍLOHY.....	99

1 Úvod

V roce 1992 byla britská vládní konzervativní strana politicky, morálně i ekonomicky zdiskreditovaná. Bez důvěry elektorátu a s nevýrazným lídrem v čele předsedala národní ekonomické krizi, ke které notnou měrou sama přispěla. I přesto jí voliči v tehdejších parlamentních volbách dali svou, i když omezenou důvěru a poslali konzervativce do třetího volebního období. Svůj poslední mandát 90. let tak toryové získali jako nejmenší možné a po třinácti letech u moci relativně předvídatelné zlo. Hlavním důvodem pokračující konzervativní dominance byla především absence jiných volebních alternativ. Tu na jedné straně živil většinový volební systém, který podporuje politickou kontinuitu a ze své podstaty uznává tři největší politické partaje a na straně druhé tehdejší „necentrismus“ těchto stran, který do velké míry bránil oscilaci voličů mezi nimi.

Po té, co si do té doby zpátečnická a pro většinu tehdejšího konzervativního elektorátu nepřijatelná Labour Party zvolila roku 1994 do svého vedení modernisty v čele s Tonym Blairem, předsevzala si toto středové vakuum pokrýt. Jeho výplní se měla stát kombinace tradičně konzervativních ekonomických politik a cílu, s levicovými hodnotami a prostředky. Tak vznikl politický směr New Labour, s nímž Labour Party o tři roky později dosáhla drtivého parlamentního vítězství, které v moderní britské politické historii můžeme označit za bezpříkladné. Následujících třináct labouristických let u moci však univerzální platnost této ideologie značně zpochybnilo. Její široký voličský záběr se ukázal jako dlouhodobě neudržitelný a její sliby v sociálně-ekonomických podmínkách hospodářské krize jako nesplnitelné. Ačkoli tak strana zůstala politicky u moci do loňského léta, její reformní filosofie padla mnohem dříve. Ať už se však řadíme k příznivcům New Labour, jako převážná většina Britů během jejího prvního volebního období, nebo ji naopak odsuzujeme, jak tomu miliony činí dnes, faktem zůstává, že mezi politickými směry představuje mimořádný fenomén, který dal vzniknout nejdéle sloužící nekonzervativní vládě Spojeného království od roku 1762¹ jakož i přinejmenším trendu centrismu v britské politice.

¹ Number 10 *Pelham to Pitt* dostupné z www <<http://www.number10.gov.uk/history-and-tour/history-of-the-building/pelham-to-pitt>> [16/5/2011]

Předmětem mého zájmu v rámci diplomové práce je vzestup a pád politické filosofie New Labour a její další platnost. Pro toto téma jsem se rozhodla v roce 2009 v jeho tehdejší formulaci *vzestup a úpadek New Labour*. V té době Labour Party opustila směr New Labour a s ním i pracně dobytý politický střed, aby se vrátila ke svým teoretickým základům a tradičním voličům, což se v tehdejších sociálně-ekonomických podmínkách rovnalo politickému harakiri. Ve stejné době se však sociálně-tržní prvky ideologie New Labour ujaly v řadách opozičních konzervativců, pozvolna obsazujících prostor ve středu politického spektra, který zanechali labouristé při ústupu na své původní ideologické území. Předmět výzkumu se tak rozšířil o otázku další platnosti filosofie New Labour, tedy mimo teritorium strany, ze které vzešla a kde se ukázala jako dlouhodobě neudržitelná. Tuto skutečnost v loňském roce připustili volbou svého současného předsedy i sami labouristé. Když „rudý Ed“ Miliband z pozice nově zvoleného lídra stanovil konec New Labour, práce získala svůj definitivní název a s ním i jasné časové vymezení.

Téma výzkumu do velké míry formoval můj dlouholetý zájem o britskou politiku. Zatímco v době bakalářského studia jsem se soustředila na její priority v rámci Evropské unie², tedy především na otázky rozpočtu, zemědělství a rozšiřování, v rámci magisterského studia se věnuji zejména oblastem její domácí politiky a dalšího ideologického vývoje tradičních politických směrů.

1.1 Základní teze a cíle práce

Cílem mého výzkumu je zanalyzovat podstatu, vzestup i předpokládaný pád filosofie New Labour a ověřit její platnost mimo původní politickou platformu Labour Party. Hlavní přínos práce spočívá z mého pohledu v úplnosti výzkumu, který analyzuje New Labour jak v ideologické rovině, tak z praktického hlediska prostřednictvím zhodnocení jejich politik. Pokud je mi známo, s ohledem na svou relativní aktuálnost nebyl tento fenomén na české akademické půdě dosud zpracován, což se ve své práci pokusím napravit. V rámci výzkumu se snažím zodpovědět dvě hlavní otázky.

Za prvé, do jaké míry jsou volební vítězství labouristů v roce 1997 a konzervativců roku 2010 dílem osobitých stranických reforem a do jaké míry

² Dále jen EU.

důsledkem okupace téhož politického středu – skrze thatcheristické reformy v podání Labour Party 90. let a naopak pod vlivem New Labour v případě dnešních konzervativců? A za druhé, je New Labour i po té, co se ideově vyčerpala v rámci vlastní politické strany, dlouhodobě platnou politickou filosofií, která může úspěšně fungovat i na jiné, než labouristické platformě, nebo představuje pouze krátkodobou ideologickou odchylku, která zanikla s dalším ideovým vývojem partaje, ze které vzešla?

V rámci své diplomové práce poukazuji na obecně rostoucí význam širšího politického středu, který by měl představovat klíčové pole působnosti pro každou stranu, vážně uvažující o získání moci. Tato situace je způsobena poválečným zeštíhlením dělnické třídy v západních společnostech ve prospěch středních stavů, což má za následek odklon voličů od tradičně levicových stran a odtud i nevyhnutelnou centralizaci těchto partají. Totéž lze sekundárně říci také o pravicových stranách konzervativního typu, které už nejsou schopny dosáhnout většinového volebního vítězství bez podpory této rostoucí „*middle class*“ a stejně jako levice se proto uchylují k centralizaci. Důsledkem poválečných společenských změn a reakcí politických stran na ně je tedy skutečnost, že levice i pravice ve výsledku bojují pomocí obdobných nástrojů z velké části o tentýž středový elektorát. Vzhledem k tomu, že New Labour představuje v historii britské politiky první středovou ideologii, spatřuji právě v této skutečnosti předpoklady pro její další přežití, byť i na jiné partajní základně. Ve své práci vycházím z několika hypotéz.

Za první, ideologie New Labour je ve své podstatě středová, tedy závislá na vrtkavé přízni společenského středu, na který však s menšími odchylkami v současnosti nevyhnutelně cílí všechny tři hlavní britské politické strany – labouristé, konzervativci i liberálové. Konsekvencí této soutěže je klesající stabilita volebních návyků a nestálost voličů, jejichž volební preference se řídí podle momentálních sociálně-ekonomických faktorů spíše než podle pevné politické příslušnosti.

Za druhé, závislost na přítomných prioritách voličů má za následek, že středovost New Labour je politicky profitabilní pouze za určité sociálně-ekonomické konstelace, která umožňuje financování sociálního státu skrze prosperitu tržní ekonomiky. V momentě, kdy tato sociálně-tržní vzájemnost vinou ekonomického poklesu skončí, znamená to i konec platnosti ideologie New Labour a odklon elektorátu.

Za třetí, vzhledem k „new-labourizaci“ konzervativců, tedy jejich posunu do středu politického spektra pod vlivem New Labour, jsou si cesty labouristů i toryů k volebnímu vítězství nápadně podobné. Okolnosti, které v roce 1997 dopomohly volebnímu triumfu Labour Party, jsou v mnohém totožné s těmi, které o třináct let později zapříčinily její volební debakl. Mezi tyto nezávislé proměnné zahrnuji v obou případech konec politické centrality a návrat k ideovým kořenům strany (ekonomický ultra-thatcherismus u konzervativců, zřeknutí se New Labour a návrat k levicovému labourismu v případě Labour Party), odchod silného lídra, s jehož osobou je populární stranická ideologie těsně spjata (zakladatelka konzervativního thatcherismu a hlavní architekt New Labour jakožto „blairismu“) a morální a ekonomickou diskreditaci příslušné vlády (poslední hospodářská krize a recese 90. let).

1.2 Struktura práce a časové vymezení

Pro nalezení odpovědí na výše položené otázky a potvrzení či naopak vyvrácení prezentovaných hypotéz se ve své práci, která je rozdělena na příčiny vzestupu a pádu New Labour, zaměřím na následující. Předtím, než ve druhé kapitole představím metodologii a obecný rámec práce, rozeberu použitou literaturu a pojmy, které považuji za důležité.

Třetí kapitola zkoumá primární předpoklady triumfu New Labour. Zhodnotím zde vliv konzervativních zprostředkujících proměnných, tedy diskreditaci toryů v 90. letech a její vliv na bezprecedentní volební vítězství New Labour v roce 1997. Mezi nezávislými proměnnými se zaměřím především na ekonomické aspekty konzervativního propadu, tedy na vyloučení Británie z Mechanismu směnných kurzů evropského měnového systému³, na ničivý vliv hospodářské krize 90. let na klíčovou středostavovskou konzervativní základnu a na nejednotnost strany v otázce domácího referenda o Maastrichtské smlouvě. Obsahem čtvrté a páté kapitoly je analýza příčin úspěchu New Labour v 90 letech. Zatímco čtvrtá kapitola se zaměří na podstatu ideologie a okolnosti politického, jakož i společenského vývoje, které dopomohly Labour Party k moci, pátá kapitola přiblíží praktické změny uvnitř strany, které ji programově posunuly z levé části politického spektra do jeho středu.

³ *Exchange Rate Mechanism*, dále jen ERM.

V následujících dvou částech první poloviny práce zhodnotím důležité nezávislé proměnné, které měly na úspěch New Labour zásadní vliv, ať už z hlediska volebního vítězství v roce 1997 či následného vládního působení. V kapitole věnované Tonymu Blairovi se nejprve zaměřím na logiku jeho volby do čela strany a posléze na jeho autoritu. Ta měla uvnitř Labour za následek centralizaci moci a posílení předsednické funkce, zatímco u voličů způsobila růst Blairovy a odtud i celkové labouristické oblíbenosti. Obě roviny popularity notně podpořila přízeň médií a jejich podíl na úspěchu New Labour proto zhodnotím v následující kapitole. Poukáži přitom na velký vliv britského tisku na veřejné mínění a na jeho úlohu při diskreditaci konzervativců. Zde také přiblížím komunikační strategii Labour Party, která jako historicky první na britské politické scéně profesionalizovala svou mediální image.

Osmá kapitola ověřuje konec platnosti ideologie New Labour. Poukáži zde na odvrácenou stranu principu středovosti, který na jedné straně zajišťuje abnormálně širokou voličskou základnu, ale zároveň také negativně ovlivňuje stabilitu její přízně a vnitřní soudržnost jednotlivých frakcí strany. Rovněž zde zhodnotím New Labour jako ideologii „dobrých časů“ a fungování sociálně-tržního modelu v době ekonomické krize. Poslední části deváté kapitoly věnuji devoluci a multi-stranické politice a dopadům těchto nezávislých proměnných na úbytek nejen labouristických voličů. Zároveň zhodnotím také roli i nadále platného většinového volebního systému v udržení parlamentních křesel.

Devátá kapitola se zabývá dopady odchodu Tonyho Blaira z čela strany i vlády a jeho nahrazení Gordonem Brownem; posuzuji zde negativní důsledky dualistického vedení kabinetu na jeho fungování, i konsekvence blairovy stranické hierarchie „jednoho muže“ pro další předsednictví strany. Na toto téma naváží v následující části, která zkoumá odklon od středové New Labour zpět k levicové Labour pod vedením Gordona Browna a paralelní centralizaci toryů do uvolněného politického středu. V rámci tohoto ideologického posunu také zhodnotím, do jaké míry nový konzervativní lídr David Cameron paradoxně nahradil osobu Tonyho Blaira. V následující kapitole posoudím hospodářskou diskreditaci Labour Party a vliv této proměnné na konec New Labour. Nejprve se zaměřím na dopady jak labouristického tak i konzervativního ekonomického populismu na volební preference, abych následně vyhodnotila vzhledem

k délce vlády nepopíratelné zásluhy labouristů na britské finanční krizi a její negativní vliv na fungování sociální politiky New Labour.

Následující část práce věnuji Blairově zahraniční politice. Zaměřím se na její vliv na domácí agendu a popularitu New Labour. Budu se soustředit především na politiku liberálního intervencionismu a na válku s terorismem. Zhodnotím její důsledky pro *special relationship* Velké Británie se Spojenými státy a evropskými spojenci i její podíl viny na domácích teroristických útocích. Rovněž poukáži na dualitu labouristů ve vztahu k EU, respektive na rozpor mezi snahou zajistit si vliv v Bruselu na jedné a obavami ze ztráty suverenity a kritiky euro-skeptické veřejnosti na druhé straně. V předposlední kapitole zhodnotím vliv skandálů Labour Party na pokles její popularity skrze aféru s podvodným financováním volební kampaně, kterou labouristé zdánlivě vyřešili odliv odborového sponzoringu.

V poslední kapitole odůvodním úspěch a zánik filosofie New Labour na platformě Labour Party. Poukáži zde na závislost sociálních přínosů této ideologie na hospodářské prosperitě a odtud i na její nefunkčnost v době nepříznivých ekonomických okolností. Především však posoudím zda, z jakých důvodů a do jaké míry přežívají její ideje v současné konzervativní straně. Závěrem zhodnotím vliv ideologie New Labour na ustanovení fenoménu politického středu v moderní britské politice.

Z výše napsaného vyplývá, že zatímco v první části práce pracuji s proměnnými období 1990-1997, její druhý díl zkoumá především skutečnosti z let 2005-2010. Doplňkovým a pro pochopení souvislostí nezbytným obsahem této práce je však i stručný poválečný vývoj britské společenské struktury a politika ekonomického thatcherismu 80. let 20. století, jakož i odkazy na politiku vládních konzervativců po roce 2010. Časové ohraničení této práce tak v podstatě pokrývá období druhé poloviny 20. století až do současnosti, přičemž primárně se věnuje éře 1990-2010.

1.3 Odborné pojmy a cizí výrazy

Předtím, než se začnu věnovat analýze nastíněné problematiky, vysvětlím zde několik základních pojmů a anglicismů, s nimiž budu pracovat a které vnímám jako důležité.

Politickou ideologii rozumím systém myšlenek a ideálů politických uskupení, tedy ucelený soubor jejich postojů, který slouží jako základ pro politiku, jakožto jejich praktické jednání.⁴ V této práci se budu primárně zabývat případem New Labour, se kterou v textu pracuji jako s relativně novým směrem politického středu v převažující spojitosti s labourismem. Ačkoli vzhledem k politické platformě fenoménu New Labour zmiňuji labourismus jako její mateřskou ideologii, považuji rovněž za důležité poukázat na její další vazby. V této souvislosti se budu nejprve zabývat ideologickými zdroji New Labour, dále jejími soudobými alternativami a konečně jejím odkazem. V této práci tak figurují dominantní politické směry labourismu a konzervatismu, ideologie New Left a New Right, jejich osobnostní varianty blairismus a thatcherismus a konečně New Labour a New Conservative.

Policy používám jako výraz pro politický program, případně politickou taktiku, strategii, či koncepci. Anglické vyjádření jsem zvolila z toho důvodu, že se mi v českém jazyce nepodařilo nalézt jednoslovný výraz, který by v sobě spojoval jak program tak taktiku v politickém slova smyslu. Cambridge Dictionary tento výraz překládá jako „soubor myšlenek nebo plán pro konkrétní situaci, dohodnutý vládou, či v rámci politické strany.“⁵

S pojmem *sleaze* zacházím jako se synonymem a jednoslovným pojmenováním pro nekalé politické praktiky a skandály všeho druhu na obou politických stranách, který na základě anglického významu označuje podle výše citovaného zdroje „obchodní nebo politické činnosti s nízkým morálním standardem“.⁶

⁴ J Messerli *Political Ideology Definitions* 05/12/2011 dostupné z [www <http://www.balancedpolitics.org/ideology.htm>](http://www.balancedpolitics.org/ideology.htm) [10/5/2011]

⁵ Cambridge Dictionaries Online dostupné z [www <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/policy_1>](http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/policy_1) [15/5/2011]

⁶ Ibid

Výrazem *swing* označuji přesun volebních hlasů mezi politickými stranami, ale ve formě adjektiva také nerozhodného voliče.

1.4 Rozbor literatury

Literatura, kterou jsem použila, se zabývá tématy politické ideologie, jednotlivými *policies* a rolí politiků v politických stranách. Na základě zdrojů své diplomové práce bych vymezila čtyři klíčové oblasti výzkumu. Jsou jimi faktory vedoucí k vzestupu a předpokládanému pádu New Labour, podstata této ideologie a její praktické *policies*, volební chování a teorie politického středu a v neposlední řadě také důsledky spjatosti moderního politického směru s osobou jeho lídra.

Z hlediska formulace prvotní teze této práce uvádím jako zásadní publikaci bývalého konzervativního ministra Normana Fowlera, *A Political Suicide. The Conservatives' Voyage into the Wilderness*, která analyzuje důvody porážky toryů v roce 1997. Ze své pozice mohl Fowler dokonale poznat příčiny debaklu (a ačkoli to sám nezmiňuje, bezpochyby se na nich i osobně podílet), za který konzervativci na dlouhá léta zaplatili svou nevolitelností. Z pohledu mého výzkumu je klíčovým bodem Fowlerovy analýzy rozpoznání analogie mezi New Labour 90. let a současnými New Conservatives. Tu je možné vysledovat ve středovosti obou ideologií, ve které se y navzájem inspirovaly, v okolnostech, za kterých se jejich mateřské strany dostaly k moci, i v osobách jejich předsedů, kteří měli na popularitu obou filosofí zásadní, v roli Blaira pro New Labour dokonce fatální vliv. Ačkoli byla kniha původně koncipována jako doporučení současným i budoucím konzervativcům s návodem, jak se vyvarovat politických chyb, jako takovou je možné ji aplikovat na všechny vládnoucí politické strany, které se potýkají s důsledky dlouhé vlády, vlastním frakcionářstvím a naopak konsolidací vzrůstající se opozice.

Pro částečné potvrzení hypotézy jakož i pro ucelený rámec své práce považuji za stěžejní knihu předního britského politického komentátora Andrewa Rawnsleyho. Jeho publikace *The End of The Party: The Rise and Fall of New Labour* je přínosná jak z hlediska analýzy *policies*, tak pro pochopení vlivu osoby lídra na fungování a další směřování New Labour. Navzdory svému názvu jsou zde okolnosti vzestupu ideologie popsány pouze stručně a kniha primárně zkoumá její úpadek v rozmezí druhého volebního vítězství roku 2001 a počátku roku 2010. Debakl vysvětluje prostřednictvím

klíčových událostí, jednotlivých *policies* i skrze vztahy ve vedení strany. Rawnsley analyzuje politické i praktické dopady ekonomické politiky New Labour, její podíl na hloubce a trvání britské finanční krize a důsledky Blairových liberálních intervencí doma i ve světě. Rovněž se zaměřuje na finanční skandály New Labour, na spory mezi jejími čelními představiteli a na jejich konsekvence při implementaci jednotlivých *policies*.

V otázce praktického fungování Blairových kabinetů mi pomohla publikace v editaci Anthonyho Seldona, předního ale ve své kritice nikoli dvorního autora bývalého premiéra. V knize *Blair's Britain 1997-2007* prezentuje prostřednictvím politických komentátorů a akademiků přehled dopadů osoby Tonyho Blaira na fungování kabinetu a na vládní ekonomickou, sociální i zahraniční politiku. V jednotlivých kapitolách autoři analyzují charakter, úspěch, limity i odolnost Blairova vlivu v různých oblastech *policies*. Ve své diplomové práci jsem využila především kapitolu *New Labour, new capitalism*, kde Robert Taylor vysvětluje tržní postavení státu a princip rovnováhy sil mezi kapitálem a pracovní silou v systému New Labour a příspěvek Raymonda Kuhna na téma *Media management*, ve kterém líčí profesionalizaci mediálního přístupu New Labour, nestálost vztahů s národním tiskem a závislost jejich přízně na osobě Blaira. Publikace se ukázala jako přínosná také při analýze zahraniční politiky New Labour. V tomto ohledu jsem využila badatelskou činnost zavedené spolupráce Iana Bache a Neilla Nugenta v kapitole *Europe*, kde přibližují zásadní dilema Blairovy politiky vůči EU, tedy snahu zajistit britský vliv v Bruselu zároveň spokojenost domácí euroskeptické veřejnosti a tisku. Ačkoli jsem příspěvek *Foreign policy* využila pro formulaci argumentu obhajoby Blairovy zahraničně-politické doktríny liberálního intervencionismu, konkrétně v případech Afghánistánu a Iráku, způsob, jakým se zde Michael Clarke bývalého premiéra zastává, považuji za zavádějící a pro objektivní zhodnocení podílu této politiky na konci New Labour za příliš nekritický.

Seldonovy postřehy jsem rovněž využila pro vysvětlení úzké spjatosti fenoménu New Labour s osobou jejího lídra, kterou detailně popisuje v knize *Blair*. Zde líčí vliv dvaceti osobností a stejného počtu zásadních momentů, které ovlivnily politiku bývalého premiéra. Ačkoli mi tato publikace pomohla zanalyzovat například negativní dopady Blairova spojenectví se Spojenými státy na domácí politiku, či v porozumění stěžejních partajních reforem New Labour, její nevýhodou pro účely studia je paradoxně

vynikající informovanost. Podobně, ale ve větší míře, než dříve jmenované publikace, za ni vděčí exkluzivnímu vztahu autora s britským politickým prostředím. Tato kniha, jako ostatně i zmíněné publikace Rawnsleyho a Fowlera, je tak pro účely výzkumu až příliš velkoryse ilustrována historkami ze zákulisí a evidencí politických zasvěcenců. Ačkoli analýza trendů politické bibliografie není součástí mé diplomové práce, považuji za zajímavé upozornit, že všechny zmíněné zdroje ukazují tendenci rostoucího podílu osobních či „anonymně důvěrných“ informací v seriózních politických publikacích.

Kromě použitých článků z odborných časopisů a anglického tisku mi jako dlouhodobý zdroj aktuálních informací posloužil také britský týdeník *The Economist* v edicích z let 2008-2010, zejména jeho zápisník *Bagehot* věnovaný domácí politice.

Z výše uvedeného vyplývá, že ve své práci vycházím ze sekundárních zdrojů. Vzhledem k tomu, že téma výzkumu nebylo ve své šíři v české literatuře dosud zpracováno, jsou tyto především britské. Jazykovou výjimku představuje kniha profesorky Lenky A. Rovné *Kdo vládne Británii?*, z hlediska povahy zdrojů pak rozhovor se současným britským ministrem pro EU, konzervativcem Davidem Lidingtonem, ke kterému jsem získala přístup v rámci širšího interview pro svého zaměstnavatele. Většinu pramenů, které uvádím na konci práce v seznamu použité literatury, jsem shromáždila během pobytů v Londýně. Část sekundárních zdrojů jsem získala také v knihovně Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Jinonicích.

2 Teoretický rámec práce a metodologie

2.1 Teoretický rámec

Vzestup a předpokládaný pád ideologie New Labour v rámci Labour Party považuji za komplexní jev, který lze odůvodnit z pohledu sociálního, politického i ekonomického. Abych vysvětlila vzájemnou kauzalitu mezi těmito třemi procesy, používám v rámci výzkumu funkcionalistické paradigma. Funkcionalismus vnímá společnost jako systém vzájemně závislých částic, jejichž spolupráce je pro jeho chod nezbytná. Pokud některé jeho elementy dobře nefungují, jedná se o potenciální problém, který může ohrozit provoz celého systému a přivodit tak jeho zhroucení.⁷

Praktické fungování ideologie New Labour je podmíněno prosperitou soukromého sektoru, který slouží společnosti a státu. Ten díky jeho bohatství a prospěchu financuje sociální cíle a před svými občany (voliči) tak vystupuje jako „síla dobra“. Pokud však vinou vnějších okolností (hospodářského poklesu či špatně zvolené ekonomické *policy*) prosperita soukromého sektoru skončí, dochází tak k ohrožení sociální funkce státu, což se negativně odrazilo na míře politické úspěšnosti New Labour.

2.2 Metodologie

Ve své práci analyzuji vzestup a předpokládaný pád politické ideologie New Labour v rámci její mateřské platformy Labour Party. Zkoumám její význam pro další středové tendence v britské politice a ověřuji její platnost mimo současné ideologické pole strany, ze které vzešla. Protože se domnívám, že příčiny úspěchu New Labour jsou podobně jako důvody jejího úpadku komplexní povahy, analyzuji zde nejen společensko-ideologické, ale také sociálně-ekonomické a zahraničně-politické faktory.

2.2.1 Počátky výzkumu

V původní tezi z roku 2009 jsem práci koncipovala jako analýzu důvodů vzestupu a úpadku New Labour. Ve svém prvotním plánu měla být jasně ohraničenou komparací, porovnávající příčiny debaklu britských konzervativců v 90. letech s okolnostmi poklesu popularity New Labour po roce 2001. Jak je patrné z příložené teze práce, jádro tehdejšího výzkumného záměru tvořily shodné prvky v podobě posunu

⁷ Ch Jaret *Contemporary Racial and Ethnic Relations* s. 17

obou stran do středu politického spektra, ekonomických okolností, za kterých se dostaly k moci a odchodu silného lídra. Ve formě dvou případových studií nepřikládala teze význam okolnostem chodu filosofie New Labour, eventualitě jejího fungování mimo původní ideologickou základnu, či novému trendu středu v britské politice. S postupem času bylo navíc stále zřetelnější, že faktor vývoje britské společnosti a změna její třídní struktury zaujímá v analýze projektu New Labour podobně důležitou úlohu, jako prvky politické či ekonomické. S přihlédnutím k těmto okolnostem se tak práce stala nejen širší, ale vzhledem k otázce odkazu a další platnosti New Labour dle mého názoru také více nadčasová.

2.2.2 Limity studie

Fakt, že vzhledem k relativně nízkému stupni probádání fenoménu New Labour v českém akademickém prostředí tvoří převážnou část práce sekundární zdroje v anglickém jazyce, který není mou mateřskou řečí, může vést k jistým omezením výzkumu, nicméně vlastní jazykovou úroveň jsem pro potřeby této práce zhodnotila jako dostatečnou.

Ve své původní tezi vykazoval můj výzkum až přílišnou spjatost s volebními výsledky, ze kterých vyvozoval konec ideologie New Labour, v tehdejší podobě bez ohledu na její další platnost. Hrozilo však opakování situace z roku 1992, kdy navzdory tehdejší volebním průzkumům, které favorizovaly labouristy⁸, zvítězili opět toryové, kteří u moci živořili dalších pět let. Ve velké míře jim tehdy pomohl dosud platný většinový jednokolový volební systém, podle mínění mnohých neobjektivní. Ačkoli konzervativce sice zachránil před volební debaklem, úpadek strany však už odvrátit nedokázal.

I v případě, že by labouristé v loňských parlamentních volbách dosáhli těsného vítězství, neo-labouristická ideologie strany, ač stále oficiální, v té době již nekorespondovala s jejími praktickými *policies*, což můžeme označit za konec koncepce New Labour v rámci Labour Party. Situaci jsem tedy vyřešila částečným zúžením výzkumu, kdy jsem se při odůvodnění úpadku New Labour zaměřila pouze na teritorium Labour Party a naopak jeho rozšířením, kdy jsem ověřovala význam ideologie pro ustanovení fenoménu středu na britské politické scéně. Ačkoli se tak

⁸ T M Smith Public *Opinion Polls: the UK General Election, 1992 JR Statist* (1996) s. 159

mateřská politická strana filosofie New Labour zřekla, nejprve během premiérství Gordona Browna a posléze i výslovně skrze prohlášení⁹ nového lídra Eda Milibanda, domnívám se, že dnešní sociální dimenze konzervativních *policies*, jakož i středovost ostatních stran, může pro New Labour znamenat Pyrrhovo vítězství – ačkoli její mateřská základna se jí otevřeně zřekla, našla zastání jak v konzervativních lavicích¹⁰, tak i ve středovosti ostatních britských politických stran.

2.2.3 Sběr a rozbor dat

Vzhledem k povaze a dostupným možnostem výzkumu jsem se rozhodla pro využití sekundárních pramenů. Zde jsem při hledání okolností vedoucích k vzestupu New Labour volila převážně knižní publikace, zatímco při monitoringu nedávné politické situace jsem více využila aktuální informace z tisku. Jak již však bylo řečeno v rozboru literatury, téma vzestupu a úpadku fenoménu New Labour si už stačilo najít příznivce mezi předními britskými komentátory a v jejich publikacích jsem našla cenné prameny. Dobrým zdrojem aktuálních informací se mi rovněž stalo předplatné týdeníku *The Economist*. Vzhledem k převládající sekundární povaze zdrojů je tak rozhovor s úřadujícím britským ministrem jeho nečekaným zpestřením, kterého si velice vážím.

Při analýze sebraných informací jsem se pokusila zjistit podíl vnějších faktorů a chování Labour Party na vývoji ideologie New Labour. Na základě získaných dat jsem došla k počtu pěti analyzovaných kategorií: vnitrostranické (partají reforma, osoba lídra, *sleaze* a frakcionářství), vnitropolitické (opozice, devoluce, multistranická politika a volební systém), zahraničně-politické (intervenční diplomacie a dvousečná evropská politika), hospodářské (konzervativní dědictví, závislost ideologie na ekonomickém úspěchu, ekonomický populismus a recese) a konečně společenské (do této skupiny bych zařadila média a spjatost mezi silící střední třídou a rostoucí důležitostí politického středu). Zejména v posledních dvou skupinách podporuje tato klasifikace mou tezi, ve

⁹ Patrick Wintour *Ed Miliband: 'We are the optimists'* *The Guardian* 28/9/2010 dostupné z [www <http://www.guardian.co.uk/politics/2010/sep/28/ed-miliband-speech-labour-party-conference>](http://www.guardian.co.uk/politics/2010/sep/28/ed-miliband-speech-labour-party-conference) [3/5/2011]

¹⁰ Legendární se stalo prohlášení současného premiéra, Davida Camerona, ve kterém sám sebe otevřeně označil za Blairova nástupce: „I am the heir to Blair“. Andrew Pierce *Horror as Cameron brandishes the B word* *The Times* 5/10/2005 dostupné z [www <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/politics/article574814.ece>](http://www.timesonline.co.uk/tol/news/politics/article574814.ece) [16/5/2011]

které je praktické fungování ideologie New Labour podmíněno prosperitou soukromého sektoru.

3 Diskreditace konzervativců v 90. letech

3.1 Parlamentní volby 1997

Ve volbách 1997 získala Labour Party největší převahu křesel od roku 1945. Zisk 418 míst navíc představoval osobní labouristický rekord. Ačkoli liberálním demokratům procentuálně hlasy ubyly, díky většinovému jednokolovému systému si v počtu křesel paradoxně polepšili. Na místo 18, která získali v roce 1992, dostali 46 míst ve sněmovně. Volební účast představovala 71,4%, tedy jednu z nejnižších od konce druhé světové války.¹¹

Konzervativci naopak dosáhli na nejméně mandátů od roku 1906 a v mnoha ohledech utrpěli nejhorší porážku v historii vlastní strany, do té doby konzistentně nejúspěšnější politické partaje v demokratickém světě. Ve volbách propadlo sedm tehdejších kabinetních ministrů a John Major v zápětí oznámil svou rezignaci. Porážka roku 1997 byla ve své míře srovnatelná s konzervativními debakly 1906 a 1945, ale v jednom zásadním aspektu se lišila. V obou předchozích případech se toryové poměrně rychle vzpamatovali, což prokázali v následných parlamentních volbách. Po neúspěchu roku 1997 však následovaly dvě další, podobně deprimující volební prohry. Konzervativci potřebovali celkem deset let opozičního výprasku a pět obměn svého předsedy, aby se znovu stali opravdovým protivníkem. Ačkoli po dlouhé době strávené u moci riziko porážky politických stran přirozeně roste, debakl roku 1997 se od těch předchozích lišil především mírou veřejného zostuzení partaje, což vedlo k odmítnutí jejích zásadních myšlenek, které ironicky převzala právě nastupující New Labour.¹²

¹¹ C Rallings M Trasher *M15 - General Election Results 1 May 1997* dostupné z [www](http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m15.pdf) <<http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m15.pdf>>[27/4/2011]

¹² N Fowler *A Political Suicide: The Conservatives' Voyage into the Wilderness* s. 8

Tabulka č. 1: Britské parlamentní volby 1997¹³

Strana	Počet hlasů	% hlasů	Kandidáti	Poslanci	Změna křesel od r. 1992
LP	13 518 167	43,2	639	418	+145
CP	9 600 943	30,7	648	165	-178
LD	5 242 974	16,8	693	46	+28

LP: Labour Party, CP: Conservative Party, LD: Liberal Democratic Party

Zdroj: Bryn Morgan *General Elections results, 1 May 1997 House of Commons Library Research Paper 38:1 29/3/2001 s. 4* dostupné z [www](http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2001/rp01-038.pdf)

<<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2001/rp01-038.pdf>> [27/4/2011]

Od roku 1979 vládli konzervativci kontinuálně 18 let, tedy čtyři volební období. Vzhledem k tehdejšímu neutěšenému stavu opozice najdeme dlouhodobé a střednědobé příčiny prvního labouristického triumfu právě v konzervativních řadách. To potvrzuje i bývalý konzervativní ministr Norman Fowler. „*Labouristy jsme nikdy nevnímali jako těžkou váhu a jejich kampaně nám v podstatě neškodily (...) Stav konzervativní strany v roce 1994 byl tak spíše důsledkem sebedestrukce a stejně to vnímala i veřejnost.*“¹⁴

3.2 Konec ekonomické a evropské reputace toryů

Sestup popularity odstartovala v 90. letech inkompetence tehdejšího šéfa kabinetu Johna Majora. Střednědobou a pravděpodobně nejvýznamnější příčinou bylo zhroucení dvou konzervativních pilířů, Evropského mechanismu směnných kurzů a Maastrichtské smlouvy. Stranu pravděpodobně nemohla potkat horší forma sebedestrukce, když zasáhla hospodářskou oblast, její tradiční doménu, která toryům přiklepla označení „strana pro ekonomiku“. V té době už měli konzervativci za sebou zdárně zvládnutou krizi 80. let, ale ta, která přišla o deset let později, se v mnohém lišila. Pro torye byla ze své podstaty mnohem problematičtější, protože nejhůře zasáhla střední třídu, tedy klíčové a do té doby spolehlivé konzervativní voliče. Strukturální změny započaté Margaret Thatcherovou způsobily, že na počátku 90. let se Británie potýkala s vysokým růstem nezaměstnanosti. Ta roku 1992 postihla téměř 3 miliony

¹³ Kompletní volební výsledky uvádím v příloze č. 1.

¹⁴ N Fowler *A Political Suicide: The Conservatives' Voyage into the Wilderness* překlad cit. dílo z angličtiny s. 168-169

Britů.¹⁵ Aby vyrovnala rozpočet, musela tehdejší Majorova vláda v příkrém rozporu s konzervativní filosofií zvýšit daně. Tato nepopulární politika byla přitom tradičně spojována s labouristy, kterým dokonce vysloužila nelichotivé označení „*tax and spend party*“, strana plýtvání a daní.¹⁶ Se zneprátenou střední třídou, tedy nejpočetnější, nejrychleji rostoucí a odtud i nejvlivnější částí britského elektorátu, neměli konzervativci šanci uspět. Hospodářskou politiku v kombinaci s klesající stabilitou volebních návyků proto můžeme považovat za první příčinu konce osmnáctileté konzervativní hegemonie (1979-1997). V době krize Majorův elektorát přirozeně hledal náhradu u jiných politických stran.

3.2.1 Vyloučení Británie z Evropského mechanismu směnných kurzů

Konzervativní ekonomickou autoritu negativně prověřilo vyloučení Británie z Evropského mechanismu směnných kurzů. Britský sterling, nadhodnocený v době vstupu do ERM proti německé marce, se dostal pod velký spekulativní tlak. Aby za každou cenu udržel národní měnu v ERM, podnikl Major drastické hospodářské kroky: Postupné zvyšování úrokové sazby z 10% na 12% přišlo státní pokladu na 10 miliard liber, než se 17. září 1992 ustálila na 15%. Tento dramatický růst už sám o sobě členství v ERM značně zpochybnil. Vláda neměla na výběr: Mohla situaci řešit půjčkou, což bylo politicky sebevražedné, nebo devalvovat sterling, což znamenalo další boj o udržení nové měnové hodnoty. Dočasné opuštění ERM se tak spolu s regulací ukázalo jako jediná realistická možnost. Členství v ERM a s ním i hospodářskou reputaci strany se tak nepodařilo zachránit ani za cenu velkých ekonomických obětí. Reakce kabinetu na krizi v podobě drastického zvyšování úrokové sazby navíc zasáhla všechny, kdo na ní byli nějakým způsobem závislí a toryům politicky uškodila: Dotkla se nejen obchodníků ale především plátců hypoték ze střední třídy, klíčových konzervativních voličů.¹⁷

Hospodářská krize ranných 90. let byla částečně způsobena nevyhnutelnou hospodářskou reorganizací. Ta vyžadovala důkladnou inventuru britské ekonomiky,

¹⁵ J Hicks G Allen *A Century of Change: Trends in UK Statistics since 1900* House of Commons Research Paper 111:99 21/12/1999 s. 24 dostupné z <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-111.pdf> [3/5/2011]

¹⁶ A Thorpe *A History of the Labour Party* s. 238

¹⁷ N Fowler *A Political Suicide: The Conservatives' Voyage into the Wilderness* s. 123

zejména odklon od těžkého průmyslu a orientaci na terciér. V souladu se změnou hospodářského kurzu došlo na podzim 1992 k uzavírce poloviny britských dolů a tisíce havířů zůstaly ze dne na den bez práce. Radikálním opatřením si konzervativci znepráčetili voliče z dělnických řad, tedy nikoli stěžejní, ale nezanedbatelnou část elektorátu, kterou Thatcherová pracně přilákala reformou odborů. Ačkoli vláda přirozeně nemohla déle produkovat uhlí, které nepotřebovala, tento argument nedovedla veřejnosti politicky vysvětlit. Podle Fowlera postrádala drastická uzavírka kompletní podporu všech relevantních subjektů: strany, voličů i průmyslu a konzervativní vládě tak mohla jediné uškodit.¹⁸

3.2.2 Maastrichtská smlouva

Toryům se v 90. letech nezhroutila pouze ekonomická, ale také evropská reputace. V té byla zásadní otázka referenda o Maastrichtské smlouvě, taktéž v konzervativním „*annus horribilis*“ 1992. Nesouhlasný výsledek dánského plebiscitu vyvolal úvahy o veřejném hlasování v Británii, jehož převažujícím cílem bylo pozdržet ratifikační proces. Proti výjimce ze sociálních stanov smlouvy, kterou oficiálně požadovali konzervativci, se postavili nejen opoziční labouristé a liberálové, ale také rebelové z řad toryů. Kabinet měl v dolní komoře pouze těsnou většinu a hrozilo, že rostoucí procento stranických euroskeptiků vládu porazí. John Major se tak ocitl velmi blízko ztrátě parlamentní důvěry. V kritické situaci se projevila britská stranická neposlušnost i zřetelná partajní heterogenita; konzervativci ukázali, že jsou daleko jednomyslných politických klubů. Jak vysvětluje Rovná, britské strany jsou ve své podstatě koalice oddělených zájmových skupin, které se v rámci partaje seskupují ve frakce. Ačkoli v případě tří největších stran středové tendence strategicky převažují, různorodé názory uvnitř frakcí jsou běžné. Nejzřetelněji vystupují na povrch právě v dobách politické krize, jako v případě Smlouvy o EU, kdy byla konzervativní strana vůči okrajovým tendencím zranitelnější.¹⁹

Vinou vlastní ekonomické inkompetence, útoků bývalé premiérky Thatcherové na Majorovu osobu, jeho neschopnosti jim čelit a nastolit stranickou disciplínu odvedli konzervativci za vzmáhající se labouristickou opozici velký kus práce. K ekonomické a

¹⁸ Ibid s. 123

¹⁹ L A Rovná *Kdo vládne Británii?* cit. dílo s. 148

evropské ostudě se později přidal faktor stranického *sleazu*, což voličům jen ulehčilo rozhodování. Stav konzervativní strany v 90. letech trefně vystihuje Fowlerova vzpomínka, kdy popsal rozhovor s občanem během volební kampaně v roce 1997. „*Jen tak mezi námi, snažíte se naschvál prohrát volby, aby labouristé zdědili všechny vaše problémy?*“,²⁰ pídil se volič po racionálním zdůvodnění konzervativního úpadku. Pokud byl ten stranický toho roku dovršen prohranými volbami, nastupující New Labour se postarala, že ten ideologický nikdy nenastal, když úspěšně převzala nezanedbatelnou část zejména konzervativní ekonomické filosofie.

4 Úspěch New Labour a inovace levého středu

Po rekordním volebním vítězství 1997 se Labour Party udržela u moci déle, než ostatní evropské strany levého středu, včetně těch skandinávských. Za tímto úspěchem stála na britské politické scéně bezprecedentní transformace strany, skrze ideologii New Labour. Nový politický směr zajistil přežití konzervativní ekonomické politiky, kterou zjemnil tradičně levicovými hodnotami. New Labour tak skombinovala nelevicové prostředky a tradičními levicovými cíly, jako jsou solidarita, snižování ekonomické nerovnosti, podpora potřebných a především aktivní stát. Šířkou svého záběru nová ideologie vyhověla zeštíhlené pracující třídě i stále méně loajálním voličům.²¹

4.1 Ideologie New Labour

Labouristé v New Labour spojili zdánlivě neslučitelné levicové prvky s thatcherismem a libertarismem. Zatímco libertarismus a socialismus zastupovaly soudržnost, thatcherismus reprezentoval odpovědnost a tržní společnost. Ze zásad thatcherismu přijala New Labour prvky podnikatelského kapitalismu, především volný trh a flexibilní pracovní sílu. V souladu s konzervativně odměřeným pojetím společenství vsadila na individualismus, svépomoc a osobní iniciativu. Rovná ideologii charakterizuje jako „snahu smířit ekonomický úspěch se sociální sounáležitostí a trh s komunitou“.²² Ve srovnání s původním labouristickým pojetím společnosti tak v jejím neo-labouristickém konceptu šance nebyly rovné. Cílem nové sociální politiky už

²⁰ N Fowler *A Political Suicide: The Conservatives' Voyage into the Wilderness* překlad cit. dílo z angličtiny s. 184

²¹ L A Rovná *Kdo vládne Británii?* cit dílo s. 169

²² Ibid

nebylo egalitářské přerozdělování bohatství, ale pomoc sociálně slabým dostat se z okraje tržní společnosti blíže k jejímu centru.²³

4.1.1 Role státu a New Capitalism v ideologii labourismu a New Labour

Z pohledu levice je pro New Labour klíčová role státu. Ten osvobodila od jeho přehnaně regulační i ochranné funkce, ve které kupříkladu chránil zaměstnance před strukturálními změnami. V souladu s konzervatismem však neo-labouristé vyšli vstříc také požadavkům kapitálu. V jejich pojetí tak stát vytváří na otevřeném trhu konkurenční prostředí, ve kterém soukromé společnosti, osvobozené od přehnaných regulací mohou efektivně soutěžit. Taylora tento tržně-sociální koncept charakterizuje jako pozitivní přístup k roli státu, podporující rozumnou míru rizika a tvorbu zisku.²⁴

Na základě předchozí charakteristiky tak můžeme nové labouristy ideologicky přirovnat k neoliberálním thatcheristům. Do této kategorie spadá především Tony Blair, kterého bývalá premiérka svým pozitivním přístupem k volnému trhu silně ovlivnila. Blair se vůči ní naopak ostře vymezil v otázkách Evropy a regionální integrace, kterou Thatcherová viděla jako hrozbu pro suverénní stát, a v pojetí *společnosti (community)*, jejíž přehnané akcentování vnímal thatcherismus na rozdíl od dnešních New Conservatives jako téměř socialistické.²⁵

New Labour z thatcherismu netěžila pouze v ekonomické a ideologické rovině, ale chytře jej využila i po politické stránce. Oslava „železné lady“ dočasně zbavila Labour Party socialistické nálepky a zajistila historicky první britské středové vládě všeobecně dobrou startovní pozici: Ódy na volný trh uklidnily obchodní komunitu a získaly na Blairovu stranu pravicový tisk. Pozornost a obdiv labouristů k bývalé předsedkyni vlády měly i příjemný sekundární efekt, když v konzervativním táboře vytvořily rozepře a zdůraznily bezvýznamnost Johna Majora.²⁶ Jeho neosobní post-

²³ Ibid cit. dílo s. 171

²⁴ R Taylor *New Labour, New Capitalism* v A Seldon (ed.) *Blair's Britain 1997-2007* s. 218

²⁵ Cameron dnes paradoxně hovoří o labouristické „*broken society*“

²⁶ *Prime Minister's Questions*, 25/4/1995 Blair v reakci na Majora: „*I lead my party, he follows his*“ (A Rawsley *The End of the Party* cit. dílo s. 345)

thatcherismus se tak paradoxně stal obětí thatcheristických argumentů jeho slavnější předchůdkyně, ovšem v levicovém kabátě a ústy opozice.²⁷

4.2 Posun Labour Party do politického středu

Pouhý ideologický posun Labour do středu a v některých aspektech i do pravé strany politického spektra však sám o sobě nestačil; tento prostor se nejprve musel „fyzicky“ uvolnit. Od roku 1981 ho z části okupovala Social Democratic Party.²⁸ Na politické mapě se objevila jako protestní platforma labouristických rebelů, kteří nesouhlasili s levicovou polohou strany a usilovali o politický střed. Ačkoli tato charakteristika svádí k přirovnávání SDP k New Labour, prostředky obou hnutí se diametrálně lišily: Sociální demokraté se v ekonomické rovině drželi stranou radikálních thatcheristických reforem a do sněmovny se odvážili kandidovat pouze v koalici s liberály, konkrétně v letech 1983 a 1987.²⁹

Ekonomický program strany byl z dnešního pohledu umírněně sociálně-demokratický. SDP podporovala volný trh, modernizaci odborů i konzervativní plány na reformu daní. V zahraničně-politické agendě se vůči pacifistickým labouristickým euroskeptikům vymezovala proevropskou politikou a snahou udržet britské jaderné zbraně. Důvody, proč SDP, která našla své voliče v početně malé skupině levicové inteligence střední vrstvy, New Labour politicky nepředběhla, byly především ekonomické. Odporem k přijetí hospodářských metod thatcherismu SDP osudově zaváhala, což mělo za následek její úpadek přidružení k liberálům. Ti v kontrastu se svou současnou koaliční rolí zaujali v poválečné politice dlouhodobě nejméně významnou pozici ze tří hlavních stran. Sloučením s liberálními demokraty tak SDP zredukovala své politické šance a uvolnila místo reformované Labour Party. Zatímco po zřeknutí se vlastního radikálního socialismu a úpadku thatcherovského konzervatismu

²⁷ A Giddens *The rise and fall of New Labour* *New Statesman*
<<http://www.newstatesman.com/uk-politics/2010/05/labour-policy-policies-blair>> [16/11/2010]

²⁸ Dále jen SDP.

²⁹ A Giddens *The rise and fall of New Labour* *New Statesman*
<<http://www.newstatesman.com/uk-politics/2010/05/labour-policy-policies-blair>> [16/11/2010]

se labouristé mohli prosadit ideologicky, politický prostor se jim uvolnil spolu se zánikem SDP^{30,31}.

4.3 Změna volebního chování, stabilita volebních návyků

Labouristický posun do středu politického spektra inicioval v 90. letech vývoj společenské struktury, který s sebou přinesl změnu volebního chování. V Británii, podobně jako ve všech západních demokraciích, docházelo od konce druhé světové války k postupnému zeštíhlení dělnické třídy. Pro levicové strany, které jsou tradičně nejsilnější právě v této sociální kategorii, bylo postupně čím dál těžší dosáhnout na volební většinu pouze prostřednictvím proletariátu. Heath uvádí, že tímto způsobem se počet potenciálních labouristických voličů mezi léty 1964-1986 snížil ze 40% na 35%.³² Změnila se nejen velikost, ale také charakter *working class*. Její zástupci postupně splývali s nižší střední třídou, což mělo za následek i jejich odklon od „dělnické“ Labour Party. Ta během tohoto dvacetiletého období politicky zaspala, když nestihla zachytit očividný demografický vývoj. Navzdory nepopiratelnému úbytku pracující třídy byl řadový labouristický volič i nadále vykreslován coby obyvatel státního bytu s nízkou kvalifikací i příjmem. Tuto chybu v roce 1992 zpětně uznal i Tony Blair, když dlouhé období politického „disentu“ vlastní strany zhodnotil takto: „*Důvod, proč Labour prohrála v roce 1992 jakož i ve třech předchozích volbách není složitý, je jednoduchý; v době, kdy se společnost vyvíjela, jsme se nezměnili s ní.*“³³

4.3.1 Vývoj společenské struktury a úbytek *working class*

Pokud vezmeme v úvahu třídní model Davida Lipsyho, který uvádí Heath, platí pro Británii 90. let univerzální třídní model: 10 : 70 : 20, tedy 10% hlasů z *upper*, 70% z *middle* a 20% z *working class*. Pokud chtěli labouristé k moci, nemohli se nadále spoléhat pouze na oněch 20% *working-class* hlasů, mimo jiné proto, že tato společenská skupina chodí k volbám statisticky nejméně. Cílem většiny dnešních politických partají

³⁰ Ibid.

³¹ A F Heath, R M Jowell a J K Curtice *The Rise of New Labour: Party, Policies and Voters' Choices* s. 112

³² A F Heath, R M Jowell a J K Curtice *The Rise of New Labour: Party, Policies and Voters' Choices* cit. dílo s. 125

³³ Ibid překlad cit. dílo z angličtiny s. 127

je získat na svou stranu voliče „sedmdesátky“, proto používají politické prostředky středu, kterými jich zachytí nejvíce (tzv. „*catch-all*“ efekt). Na počátku 90. let však byly cíle a zájmy této většiny radikálně odlišné od původního labouristického voličstva, které dnes představuje „dvacítku“. Na rozdíl od proletariátu osloví středového voliče vyhlídky jako *sociální mobilita, individualismus* a *nové možnosti*. Středový volič se podle Lipsyho vyznačuje absencí kolektivní solidarity, která je ovšem základem původní labouristické ideologie. Labourismus ze své podstaty vždy podporoval znevýhodněné a méně talentované, se kterými se však moderní volič neztotožňuje, mimo jiné proto, že na rozdíl od dob „Old Labour“ už o sobě nepřemýšlí v třídním kontextu, nýbrž samostatně. Z boje mezi *middle* a *working class* se tak stal střet mezi znevýhodněnou menšinou a rostoucí masou ve středu politického spektra, která v 80. letech 20. století zachytila většinu voličů. Ačkoli předsudky mezi jednotlivými vrstvami zůstaly, v britském kontextu se jednalo o první krok k beztřídní společnosti. Důsledkem vývoje třídního systému je tak politické pravidlo, které říká, že má-li politická strana uspět, nesmí se starat o zájmy pouze jedné sociální skupiny – této rady se v posledních volbách s úspěchem drželi Cameronovi konzervativci.³⁴

Středovým tendencím nahrává nejen vývoj společenské struktury, ale také změna volebních návyků. Ty lze zdůvodnit tradičně, tedy podle stabilních preferencí elektorátu závislých na vnějších nepolitických faktorech, nebo naopak dílčími politikami (*policies*), kde se volič od svých volebních návyků oprostí a rozhoduje se racionálně. V případě teorie *policies* tak volební vítězství závisí na popularitě konkrétní politiky. Volič je spotřebitelem na trhu volebních programů, které nabízejí jednotlivé firmy, tedy volební partaje. Tento komerční přístup podporuje posun stran do politického středu, který skýtá větší šanci strefit se do poptávky většiny elektorátu. Doba vzestupu New Labour je charakteristická právě útlumem tradičního a nástupem racionálního volebního chování, poklesu politické identifikace a odtud i nízkou stabilitou politické scény, jak dokazuje loni jmenovaný kabinet konzervativně-liberální koalice. Můžeme říci, že v Británii, kde složení parlamentu tradičně usměrňuje většinový politický systém, je tento trend patrnější, než jinde v Evropě. Středovost Blairova volebního programu umožnila do té doby nevídaný úspěch labouristů u velké

³⁴ A F Heath, R M Jowell a J K Curtice *The Rise of New Labour: Party, Policies and Voters' Choices* cit. dílo s. 125

části střední třídy, tradičních sympatizantů konzervativců. Ti jim spolu s liberály a menšími stranami před rokem stejným způsobem přebírali „ukradené“ voliče zpět.³⁵

5 Modernizace strany

Podnětem k modernizaci strany a zvýšení atraktivity pro středového voliče se stal volební debakl Labour Party roku 1987. Aby zabránila jeho opakování a zastavila slábnutí své moci vinou společenského vývoje, zvolila Labour Party kombinaci středového ideového posunu a několika dílčích *policies*. Modernizace od základů změnila ekonomickou ideologii strany. Jak již bylo řečeno, ta se namísto státu zaměřila na trh, rozvoj obchodu a tvorbu prostředí, ve kterém by mohl prosperovat. Této prioritě padla za oběť i tradiční politika vysokých daní, kterou Labour obnovila až v roce 2009, kdy prakticky odložila svůj přídomek „new“.³⁶

5.1 Zrušení IV. článku

Z praktického hlediska nepatrným, avšak symbolicky velmi důležitým modernizačním krokem bylo zrušení tzv. IV. článku, legendární *Clause IV*. Ta představovala závazek strany k dělnické třídě, nejviditelnější rozdíl mezi „Old“ a New Labour. Strana se jejím prostřednictvím upisovala ke společnému vlastnictví prostředků výroby, distribuce a směny. Protože byl slib znárodnění roku 1989 odvolán tehdejší předsedou strany Neilem Kinnockem, praktický dopad zrušení článku už dávno nehrozil. Ačkoli však byl pro fungování a politiku strany irelevantní, na členské legitimace se symbolicky tiskl i nadále, zejména pro uspokojení levicové frakce Labour Party. Vzhledem k praktické nevýznamnosti klauzule byla její symbolika hlavním důvodem k odstranění. To bylo nenáročné a dovolilo straně efektivně demonstrovat, jak moc se změnila. Potřeba poukázat na novou ekonomickou politiku Labour byla i hlavním důvodem, proč článek nezmizel v tichosti. Proti odstranění klauzule se postavilo socialistické křídlo strany, které už tehdy zosobňovali Gordon Brown, Jack Straw a John Prescott a debata i následné zrušení článku se stala prvním vážnějším střetem mezi „blairovci“ a budoucími „brownovci“. Podle Seldona bylo zrušení *Clause*

³⁵ Ibid

³⁶ S George a B Rosamond *The European Community* v Smith a Spear (eds.) *Changing Labour Party* s. 165-167

IV. pro další vývoj Labour a její transformaci v New Labour, stejně zásadní, jako předsednické volby roku 1994, které k moci vynesly Tonyho Blaira.³⁷

5.2 Vztah Labour Party s odbory

Zatímco závazek labouristů k dělnické třídě byl na začátku devadesátých let už jen symbolický, závislost strany na odborových financích a podpoře měla velký praktický dopad na její politický provoz, tedy nejen na programovou tvorbu *policies*, ale především na jejich finanční zajištění. Odbory dlouhodobě zneužívaly závislost Labour na svém sponzoringu a používaly blokační hlasy k diktátu ekonomické politiky „své“ strany. Blair považoval tento vliv za destruktivní a snažil se ho eliminovat. V tomto ohledu navázal na konzervativní iniciativu Thatcherové, která potlačením stávek v letech 1984-1985 úspěšně docílila upozadění odborů. Zbavit se odborářů však znamenalo odprostit se od závislosti na jejich penězích, které ještě v roce 1997 tvořily dvě třetiny zdrojů labouristické volební kampaně. Blair prohlásil, že ztracenou moc odborů neobnoví, stejně jako jejich exkluzivní vztah se státem v otázce řízení politické ekonomiky. Británie tak byla ve své době jediný stát, který kompletně zrušil tripartitu. *Trade Unions* nahradily neformální aliance s obchodními odvětvími za účelem zvýšení konkurenceschopnosti, stimulace investic a inovace. V otázce sponzoringu strany pak odbory zastoupili soukromí dárci. Reformy New Labour omezily odbory nejen ve vztahu ke straně, ale také k zaměstnanecké politice a zaměstnancům. Ti museli být dle zákona³⁸ jejich členy, aby je potenciální zaměstnavatel vůbec najal. Labouristé tuto legislativu zrušili v rámci *Trade Union and Labour Relations (Consolidation) Act 1992*.³⁹

³⁷ A Seldon *Blair* cit. dílo s. 228

³⁸ Jednalo se o systém *Closed Shop*, v rámci kterého museli být všichni zaměstnanci členy příslušných odborů. Opatření se týkalo výrobního průmyslu a částečně státního sektoru, například těžby uhlí. Zdroj: Eurofond *Closed Shop* 14/8/2009 dostupné z [www](http://www.eurofound.europa.eu/emire/UNITED%20KINGDOM/CLOSEDSHOP-EN.htm) <<http://www.eurofound.europa.eu/emire/UNITED%20KINGDOM/CLOSEDSHOP-EN.htm>> [16/5/2011]

³⁹ Zde můžeme najít primární příčinu pozdějšího skandálu partajního financování v roce 2005, R Taylor *New Labour, New Capitalism* v A Seldon (ed.) *Blair's Britain 1997-2007* s. 217

5.3 Konec euroskeptické politiky

Výrazných změn doznala také labouristická euroskeptická politika. Strana si přiznala, že boj za vystoupení z Evropského společenství⁴⁰ byl začátkem devadesátých let prakticky ztracený a vzhledem k odporu Thatcherové vůči ES politicky nevýhodný. Pokud měla New Labour zaujmout skutečné opoziční stanovisko, nemohla být v souladu s vládní politikou otevřeně euroskeptická. Toho využil tehdejší předseda Evropské komise⁴¹ Jacques Delors, aby si labouristy získal novou sociální politikou na ochranu zaměstnanců. K parlamentním volbám v roce 1992 už tak Labour přišla jako pro-evropská strana.⁴²

5.4 Vliv thatcherismu, New Left a Third Way

Reformní procesy v britské Labour Party nebyly ojedinělé, ale představovaly součást širšího světového trendu nové levice. Pokud 80. léta byla obdobím New Right Margareth Thatcherové a Ronalda Regana, 90. léta se stala érou New Left. Za původce tohoto směru jsou považováni Nizozemec Wim Kok a Brazilec Fernando Henrique Cardoso, ale mezinárodní dimenze se mu dostalo až prostřednictvím Billa Clintona a Tonyho Blaira. Na konferenci ve švédském Malmö v červnu 1997 Blair vysvětlil podstatu ideologie New Left takto. „Nová levice nebojuje staré bitvy, ale chce zasnoubit otevřenou, konkurenceschopnou a úspěšnou ekonomiku se spravedlivou a humánní společností,“ uvedl.⁴³

Ačkoli byl americký prezident služebně mladší než premiér, jeho kabinet se při sestavování ekonomického programu Clintonovými New Democrats přinejmenším inspiroval. Řada iniciativ jako „od podpory k práci“, přímo volení starostové a primátoři, pojem „drug czars“ a politika „nulové tolerance zločinu“ byly převzaty z USA a inspirovány Clintonem. New Democrats a New Labour sdílely nejen společný

⁴⁰ Dále jen ES.

⁴¹ Dále jen EK.

⁴² S George B Rosamund *The European Community* v Smith a Spear (eds.) *Changing Labour Party* s. 165-167

⁴³ S Driver L Mitchel *New Labour: Politics After Thatcherism* cit. dílo přeloženo z angličtiny s. 7

směr, ale také podobnou minulost. „Stará“ Democratic Party měla stejně jako Labour nálepku „*tax-and-spend party*“, tolerantní ke kriminalitě a měkká v obranné politice.⁴⁴

5.5 Zlaté ekonomické dědictví konzervativců

I když své první poreformní volby roku 1992 labouristé navzdory očekávání nevyhráli, díky radikálním reformám byly poprvé v britské historii programy obou hlavních stran srovnatelné. Modernizace v New Labour a následné hospodářské oživení měly za následek, že v momentě, kdy se strana v roce 1997 skutečně dostala k moci, mohla pohodlně navázat na zlaté ekonomické dědictví svých předchůdců. To jí zajistilo financování prvotních reforem veřejných služeb a těžila z něho ještě další volební období. Z recese počátku 90. let se ekonomika velmi rychle zotavila. Zatímco hospodářský růst se zvedl, nezaměstnanost naopak poklesla stejně jako úrokové sazby. Vyloučení Británie z ERM navíc dovolilo volnější měnovou politiku.⁴⁵ Z poválečných kabinetů žádný neměl takové ekonomické štěstí jako první Blairova vláda. Všechny od začátku bojovaly se slabou ekonomikou, často navíc v kombinaci s nízkou či zcela chybějící parlamentní většinou, zatímco Blair měl k dispozici silné hospodářství a spolehlivou většinu v dolní sněmovně. Výhodou mu byly dobré vztahy s celosvětovým tiskem a s americkým prezidentem, i skutečnost, že reputace premiérského úřadu po působení Johna Majora nemohla klesnout hlouběji. Toryové byli po porážce veřejně i mediálně bezvýznamní a na rozdíl od roku 1974 už nebyli vnímáni jako vládní čekatelé, či obávaní protivníci. Roku 1997 se tak Británie stala přinejmenším na jedno volební období státem jedné strany.⁴⁶

⁴⁴ D King M Wickham-Jones *From Clinton to Blair: The Democratic Origins of Welfare to Work Political Quarterly* 70: 62-67 (1999)

⁴⁵ The Economist *Growth in store* *The Economist* 327: 7811 1/5/1993 s. 61-62

⁴⁶ D Kavanagh *The Blair Premiership* v A Seldon (ed.) *Blair's Britain 1997-2007*

6 Blair

Je možné říci, že Tony Blair dominoval moderní britské politice ve srovnatelné míře, jako z jeho předchůdců Lloyd George, Winston Churchill či Margareth Thatcherové, kterým se mimo jejich vlastní stranu dostala podobně vysoká pozornost. Stojí za zmínku, že v této liberálně-konzervativní skupině figuruje jako jediný labourista.

6.1 Výběr Blaira do čela strany

Ve své pozici Blair těžil z odkazů svých nenápadných předchůdců, Neila Kinnocka a Johna Smithe. Kinnock stranu převzal v roce 1983 na pokraji zániku a vedl ji až do roku 1992 na hranici volebního vítězství. Labour party sice nezmodernizoval, ale provedl kroky, díky kterým se to podařilo jeho dědicům. Sázka na Blaira se labouristům záhy zhodnotila i formou volebních preferencí. Po smrti Smithe a nástupu Blaira se pozice konzervativců výrazně zhoršila, když týden před předsednickými volbami byly v žebříčcích preferencí až na třetím místě. Blairova startovní pozice tak byla o to lepší, když s částečně zreformovanou Labour „podědil“ také oslabené konzervativce.⁴⁷

6.2 Posílení role lídra a vliv osobnosti

Ve srovnání s rozštěpenou opozicí spočívala síla nové Labour především v její jednotě, kterou podpořilo posílení stranického centra a role lídra. Ten v osobě Blaira prezentoval svěží podobu strany mnohem přesvědčivěji, než jeho protikandidát Gordon Brown. Na Oxfordu vystudovaný Blair s mladou rodinou udělal na střední třídu lepší dojem, než skotský starý mládenec. Než aby Blair nechal své mládí vykládat jako nezkušenost, rychle jej zúročil v kampani za národní obnovu; hesla jako „*mladá Británie*“ a „*budoucnost*“ korespondovala s novou image strany a měla ukázat, že New Labour je jiná než konzervativci, aniž by sdělovala proč. Jedním z důvodů překvapivě velké partajní shody na osobě Blaira byl fakt, že jakákoli vnitrostranická opozice by posílila konzervativce. Novému předsedovi se tak dostalo absolutní podpory strany včetně její levé frakce. V době Blairova zvolení tak byla Labour vzácně jednotná: její levá křídlo bylo marginalizované a militantní odbory byly díky zrušení *Clause IV*.

⁴⁷ A Seldon *Blair* LP 54 %, LD 21,5 %, CP 20 % (podle *The Times* 23 % v den voleb) s. 173

minulostí. Nová stranická hierarchie navíc narušila tradiční proletářskou strukturu strany.⁴⁸

7 Vliv médií na úspěch New Labour

Můžeme říci, že mediální prezentace politických stran a osobností ovlivňují britské voliče ve větší míře, než jinde v Evropě. To je důsledek nejen zavedeného mediálního trhu, ale i jasné politické příslušnosti hlavních novinových titulů. Z toho plynou i těsnější a exkluzivnější vztahy mezi předními politiky a jejich dvorními novinami, potažmo jejich vlastníky. Blair byl z pohledu médií ideálním „PR premiérem“. Zosobňoval „prezidentský“ typ předsedy vlády s úzkým sborem věrných poradců, který trávil více času v mediálních a živých televizních vystoupeních, než v parlamentu.⁴⁹

7.1 Role a moc médií v britské politice

Konzervativní vláda v 80. a 90. letech dokázala, že ačkoli jsou v britské politické kultuře vztahy s médii nadstandardní, jsou stejně tak nestálé a při sebemenší příležitosti náchylné k „nevěře“. Denník *The Sun* se kupříkladu postavil za Thatcherovou, ale s příchodem Blaira a po konzervativním debaklu v ERM začal podporovat Labour, která s přízní nejčtenějšího bulváru v zádech pokaždé uspěla. Celoplošně se britský tisk od Majora odklonil před volbami do Evropského parlamentu v roce 1994. Nepřízeň dvou hlavních mediálních magnátů Ruperta Murdocha (vlastník *The Sun*, *Times* a *The Sunday Times* a *News of the World*) a Konrada Blocha (*Daily Telegraph*), měla na volební porážce svůj podíl. V názoru, že je čas na změnu, panoval široký mediální konsenzus: „Zvolte si Majora a volíte labouristy“, nabádal *The Sun* konzervativce v době jejich předsednických voleb roku 1995, zatímco *Daily Mail* hlásal „S kapitánem přes palubu“.⁵⁰ Blair dovedl ze špatných vztahů Majora s tradičně konzervativním tiskem dobře těžit a když se tato možnost otevřela, posunul ideologicky umírněnou, centralizovanou a zmodernizovanou Labour do mediální přízně. Partnerství s předními

⁴⁸ A Thrope *A History of the Labour Party* s. 245

⁴⁹ D Kavanagh *The Blair Premiership* v A Seldon (ed.) *Blair's Britain 1997-2007*

⁵⁰ N Fowler *A Political Suicide. The Conservatives' Voyage into the Wilderness* s. 211

novinovými tituly se záhy ukázalo jako oboustranně prospěšné. Všeobecně oblíbená labouristická politika v prvním volebním období Blairovy vlády zajistila kabinetu pokračování líbánek s tiskem a novinám vysoký prodej.⁵¹

7.2 Mediální strategie New Labour, Alastair Campbell

Aby si labouristé pojistili mediální výsluní na co nejdéle, rozhodli se vztahy s médii profesionalizovat, tj. dostat je tam, kam potřebovali. Tento cíl významně ovlivnili negativní mediální zkušenosti Kinnocka a Majora, ale především vývoj politické žurnalistiky. Blairův kabinet z roku 1997 byl jako vůbec první provázely celodenní zprávařské cykly. Na jedné straně stoupla žízeň žurnalistů po kuloárních informacích, ale objevila se také velká řada různých politických aktérů včetně nových stran a zájmových skupin, které v konkurenci s vládou fungovaly jako mediální zdroje. Za změnu tradičních vztahů mezi kabinetem a tiskem byl odpovědný Alastair Campbell, původním povolání politický editor bulvárního denníku *Daily Mirror* a posléze labouristický mluvčí. Pro New Labour vytvořil „prezidentské pojetí“ funkce předsedy vlády a vystavěl straně novou mediální strategii i image. Jeho jmenování ředitelem komunikace bylo součástí této profesionalizace mediální politiky. Campbellovo umění spočívalo ve schopnosti komunikovat jak se seriózním tiskem, tak s bulvárními tituly včetně původně konzervativních médií jako byly denníky *The Sun*, *News of the World* a *Daily Mirror*. Jako bývalý novinář měl Campbell schopnost vystihnout správný titulek a byl to on, kdo po smrti Lady Diany v srpnu 1997 vymyslel pro premiérův projev veleúspěšné pojmenování „*The People's Princess*“. V době, kdy byla Labour Party u moci pouhé čtyři měsíce, tak voliči vnímali Campbellův smysl pro senzaci jako Blairovu empatii.⁵²

Campbellova taktika stála na střežích pilířích: *politizaci*, *centralizaci* a *profesionalizaci* vztahu s médii. Vládní komunikace směřovala výhradně seshora dolů a Campbell ze své pozice mediálně dirigoval partajní úředníky. Pro koordinaci vládních zpráv byl zřízen speciální orgán *Strategic Communications Unit*, který vsadil na

⁵¹ A Seldon *Blair* s. 310-311

⁵² A Davis *Public Relations Democracy, Public Relations, Politics and the Mass Media in Britain* (2002) s. 103-106

oblíbené novináře (např. Phila Basseta z *The Times*, či Davida Bradshawa z *Daily Mirror*). Jejich úkolem bylo rychle reagovat na potenciálně negativní zprávy, vyvracet důkazy o nelichotivých komentářích a preventivně zasahovat proti kritikám opozice dřív, než proniknou na veřejnost. Spřáteleným venkovním reportérům pak výměnou za pozitivní image vlády poskytovali kabinetní informace v předstihu.⁵³

S ohledem na výše uvedené skutečnosti můžeme říci, že ideologie New Labour mohla v 90. letech uspět díky neuspokojivému výkonu předchozího konzervativního kabinetu a reformám uvnitř Labour Party, jejichž základním předpokladem byly změny ve struktuře a cílech britské společnosti, zejména jejího středu, jehož růst měl za následek voličskou poptávku po politickém centru. Skrze nového lídra v osobě Tonyho Blaira, který zosobňoval novou, středovou image strany, a na svou dobu revoluční mediální strategii, pak Labour party získala na svou stranu vlivný britský tisk a s jeho pomocí také nové voliče.

⁵³ Ibid

8 Konec ideologie

8.1 Konec soudržnosti odlišných frakcí a voličů

Středovost byla důležitým faktorem, který New Labour dopomohl k moci – sociálně-tržní politika levicových cílů a pravicových prostředků přitahovala voliče zleva i zprava. Snaha zalíbit se všem se však v dlouhodobém horizontu stala také příčinou jejího zániku. Vnější partajní centralita spolehlivě fungovala v době, kdy byla strana vnitřně jednotná. S poklesem názorové svornosti a větší zřetelnější jednotlivých frakcí však stále méně působila jako ideologický celek. Fakt, že se partaj adaptovala na model nového volebního chování a navenek působila jako středová, neznamenal, že by ideologické směry, ze kterých byla složena, přestaly existovat. Právě naopak, konstrukce širokých mocenských vnitrostranických koalic byla s postupem času stále zřetelnější. Tradiční levicové křídlo Labour, které před rokem 1997 s vidinou volebního vítězství dobrovolně souhlasilo s vlastní marginalizací, bylo postupem času stále méně ochotné držet se v pozadí. Naplno se projevil fakt, že pro „old Labour“ byla ideologie New Labour pouze krátkodobým prostředkem nabytí moci, nikoli však dlouhodobě platnou politickou teorií.⁵⁴

Po celou dobu vládnutí New Labour se tak odehrával zápas mezi její starou přirozenou a novou, středově atraktivní tváří, což se odrazilo i na odlivu přízně elektorátu. Potenciální voličský záběr reformované Labour Party byl na jedné straně velmi široký, ale z toho samého důvodu také nebezpečně nestabilní. Ideologický stan New Labour, postavený ve středu politického spektra, sice zachytil příznivce různých zájmů a cílů, ale ze stejné příčiny mu permanentně hrozilo zklamání jak z tábora levicových tradicionalistů, tak od pravicových modernistů. K tomu se postupem času přidávaly skutečnosti, kterým po delší době u moci musí čelit každá politická strana. Co bylo pro Blaira s koncem jeho éry bylo těžké udržet, se pro Browna ukázalo jako nemožné. Chyběl temperament, komunikace, taktika i strategie. V roce 2007 bylo jasné, že názorová koalice New Labour, která byla vytvořena o více jak deset let dříve v naprosto odlišném společenském a ekonomickém klimatu, se už nedala zachránit.⁵⁵

⁵⁴ A Rawnsley *The End of the Party* s. 678

⁵⁵ Ibid

8.2 Konec vítězných eventualit a příznivé konstelace

Voličská centralita, které New Labour dosáhla před rokem 1997, znamenala, že její ideologická středovost fungovala pouze za určitých vnějších podmínek. Ne vnějších faktorech jsou nepochybně závislé i strany, které mají v rámci politického spektra jasně danou pozici, ať už nalevo, či napravo. Na rozdíl od středových partají jim však jasně dané místo přináší jistotu stabilního elektorátu, jehož přízeň v mnohem menší míře podléhá vnějším faktorům. New Labour a Third Way tak můžeme chápat jako „politiku dobrých časů“ (*ideology for the good times*), která na rozdíl od labourismu či konzervatismu může fungovat pouze za určitých politických a ekonomických podmínek v kombinaci se společenskou konstantou početného středu.⁵⁶

V pojetí New Labour figuruje stát jako „síla dobra“, která skrze dynamiku a prosperitu soukromého sektoru financuje sociální cíle. Nejedná se tedy o kompromis mezi liberálním kapitalismem a socialismem, ale o cíl, aby soukromé podnikání sloužilo státu. Jak poznamenává Adam Bell, výsledkem ideologie Third Way je praktická dvojnázorovost, ve které podnikatelé mají na jedné straně svobodu vyrábět, co chtějí, ale stát může jejich produkty po libosti „zotročovat“. To Labour ukázala v době finanční krize roku 2008: Pokud trhy zajišťující prostředky pro dosažení sociálních cílů přestanou být ve své funkci úspěšné, nejsou již z pohledu sociálního státu považovány za morální. Na důkaz toho začali levicoví moralisté v době finanční krize volat na stranu bank, aby „zaplatily za chyby“ které negativně ovlivnily jejich povinnost zajistit společnosti profit. Můžeme tedy říci, že filosofie Third Way je založena na následující vzájemnosti: Pokud je zisk prostředkem k zajištění sociálních cílů, stávají se tyto otroky trhů. Když trhy padnou, jak se stalo, spolu s nimi se hrouť i cíle Third Way a New Labour.⁵⁷

⁵⁶ A Bell *The Strange Death of New Labour* 4/10/2010 dostupné z [www <http://declineofthelogos.wordpress.com/2010/10/04/the-strange-death-of-new-labour/>](http://declineofthelogos.wordpress.com/2010/10/04/the-strange-death-of-new-labour/) [17/10/2010]

⁵⁷ Ibid

8.3 Konec fungování sociálně-tržního modelu v době krize

S příchodem recese se model sociálního státu voličům jeví jako vykoupen finanční krizí. Díky mimořádně vlídným ekonomickým okolnostem dokázala labouristická vláda držet při zemi přímé daně, zatímco přerozdělovala peníze na veřejné služby. V době „neprosperity“ již prakticky nefunkční ideologii navíc podkopala nedůvěra voličů. Ta se vztáhla i na sociální reformy, které elektorát svého času vítal jako v britském prostředí bezprecedentní – zavedení minimální mzdy, navýšení financování veřejného sektoru, reformu školství, či snížení nemocniční čekací doby na operace. Tyto a další reformy se však tvář v tvář krizi jeví, jako by byly pořízeny na dluh. To mělo dopad i na budoucí vládní program New Labour a jeho přitažlivost pro elektorát – strana už voličům nedovedla vysvětlit, co a především pak za jaké peníze by zlepšila do budoucna. V době hospodářského poklesu se tak sociálně-tržní model obrátil proti New Labour.⁵⁸

8.4 Vliv devoluce a multi-stranické politiky

Zatímco v případě New Labour přivedla hospodářská krize nefunkčnost ideologického modelu, některým politickým směrům naopak pomohla. Pro rozmach extremismu a vzestup okrajových politických trendů představuje recese ideální živnou půdu. Ze stejného důvodu se v prvních ekonomicky tučných letech New Labour radikálové naopak drželi v pozadí. S příchodem hospodářské krize se však jejich postavení posílilo poukazem na velký počet přistěhovalců. Právě vysoká imigrace, která byla ve své podstatě důsledkem mimořádně příznivých ekonomických okolností, poháněla nezvykle dlouhé období hospodářského růstu. Když však ekonomický boom skončil propadem, přistěhovalci zůstali.

Ačkoli má Británie dlouhodobou imigrační historii, Blairova vláda její příliv významně posílila, zejména po roce 2004 skrze otevření pracovního trhu novým členům EU. Příliv pracovníků ze střední a východní Evropy byl však několikanásobně vyšší, než vláda dříve uznala. Ve výsledku se jedná o nejpočetnější imigrační vlnu, která zasáhla britské ostrovy od dob Hugenetů. Zatímco v době boomu ekonomika přivítala jejich pomoc, v období recese se stali přítěží. Proti přílivu imigrantů protestovala

⁵⁸ A Rawnsley *The End of the Party* s. 677

konzervativní opozice, která s otevřením pracovního trhu nesouhlasila a vezla se proto na vlně populismu, ale také britská veřejnost. Východoevropští přistěhovalci se od obvyklých imigrantů totiž nelišili pouze fyzickými mimikry, ale rovněž neobvykle vysokou kvalifikací v kombinaci s malými nároky na zaměstnavatele. Tato kombinace, která ze začátku ohrozila především working class, začala postupně pronikat i do vyšších pater britské společnosti a nově příchozí východoevropané se tak v očích domácích stali novými konkurenty v boji o zaměstnání.⁵⁹

Přestože otevřené rasistické tendence v britské společnosti dlouhodobě slábly, situace se změnila, když se bílá dělnická třída uprostřed konkurence na pracovním trhu a boje o veřejné zdroje octla na druhé koleji. Krize tak způsobila odliv voličů New Labour nejen zprava, tedy v případě středo-pravého elektorátu zklamaného z propadu tržně-sociálního modelu, ale také zleva. Ačkoli extremisté v britských parlamentních volbách zásluhou většinového systému nikdy neuspěli, na ostatních úrovních dlouhodobě sbírají stále více hlasů, dle upadajících preferencí labouristů původně levicových. Typický ultra-pravicový volič British National Party⁶⁰ je tak v současnosti běloch mužského pohlaví z pracující třídy, nižšího vzdělání, často pocházející z bývalých průmyslových měst – to je klasifikace, která kdysi charakterizovala právě jádro labouristického elektorátu.⁶¹

Tabulka č. 2: Menší politické strany ve volbách 2010⁶²

Strana	Ideologie	Počet hlasů	% hlasů	Poslanci	Vývoj v % od r. 2005
BNP	Pravicový extremismus	564 331	1,9	0	+ 1,2
UKIP	Euroskeptismus	919 546	3,1	0	+ 0,9
SNP	Skotský nacionalismus	491 386	1,7	6	+ 0,1

BNP: British National Party, *UKIP*: United Kingdom Independence Party, *SNP*: Scottish National Party

Zdroj: BBC UK *National Seats at a Glance* BBC dostupné z www

<<http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/>> [27/4/2011]

⁵⁹ R Winder *Bloudy Foreigners: The Story of Immigration to Britain* s. 454

⁶⁰ Dále jen BNP.

⁶¹ The Economist *Poor Whites: On the Edge* *The Economist* 393: 8654 24/10/2009

⁶² Pro ilustraci rostoucího významu malých stran uvádím v příloze č. 3 swing volebních hlasů od Labour k SNP.

Extremisté nepřebírali New Labour pouze voliče, ale částečně také volební strategii. Podobně, jako kdysi Labour Party, se posunem do středu politického spektra pokusili o jistý „rebranding“ za účelem maximalizace volebního potenciálu. Hlasy pak sbírali především mezi labouristickými voliči, v multi-etnických čtvrtích, v blízkosti muslimských komunit, zklamanými ekonomickou a imigrační politikou „své“ strany. V případě BNP to v praxi znamená, že alespoň na veřejnosti popírá násilí a vyvaruje se projevů rasismu, které stále častěji nahrazuje pro řadu Britů přijatelnější islamofobií. V posledních volbách do Evropského parlamentu v roce 2009⁶³ triumfovala BNP ziskem celého milionu hlasů, tzn. dvou křesel. Jedno získal lídr strany Nick Griffin, druhé obsadil Andrew Browns, bývalý předseda britské National Front⁶⁴. BNP uspěla už v roce 2008, kdy poprvé zasedla v londýnském shromáždění. Z toho vyplývá, že britský většinový volební systém je jediný důvod, který dosud brání její přítomnosti v národním parlamentu. Kdyby byly volby do dolní sněmovny poměrné, zástupci BNP by v zelených lavicích seděli už dnes.⁶⁵

Labouristé se před rokem 2010 nepotýkali s úbytkem pouze okrajových voličů. Zatímco extremisté nabourali jejich elektorát třídně, konzervativcům se to vedle posunu do středu do jisté míry podařilo etnicky. Cameron opustil archaické názory zejména pokud jde o *rasu a sexualitu*, kvůli kterým byla jeho strana pro mnoho Britů dlouhá léta nestravitelná a obohatil konzervativní politiku o sociální spravedlnost. Když tedy v posledních letech vlády osočovali labouristé konzervativce z pravičáctví, bojovali s nepřítelem, který už neexistoval. Také homofobní image toryů byla pryč. Není tomu tak dávno, co konzervativci vehementně protestovali proti zrušení homofobní legislativy *Section 28*⁶⁶ a hluboko do minulosti nesahají ani stranické protesty proti černošskému parlamentnímu kandidátovi. Neježe tak většina konzervativních straníků uznává labouristický podíl na rovnoprávném společenském klimatu, kterému pomohla

⁶³ Dále jen EP.

⁶⁴ Dále jen FN.

⁶⁵ The Economist *The BNP Breakthrough: Bottled and Suited* The Economist 39: 8635 s. 37 13/6/2009

⁶⁶ Nicolas Watt *David Cameron apologises to gay people for section 28* The Guardian 2/6/2009 dostupné z [www <http://www.guardian.co.uk/politics/2009/jul/02/david-cameron-gay-pride-apology>](http://www.guardian.co.uk/politics/2009/jul/02/david-cameron-gay-pride-apology) [15/10/2010]

například legalizace registrovaného partnerství, ale Cameron nyní aktivně i podporuje ženské a černošské kandidáty vlastní strany.⁶⁷

Přeneseně je možné tvrdit, že k etnickému úbytku voličstva došlo částečně i vinou devoluce, od které si Labour kdysi slibovala růst preferencí ve Skotsku a Walesu. Už první volby do Skotského parlamentu a Waleského národního shromáždění v roce 1999 však neprojevíly žádný vděk. Ačkoli byla Labour Party v obou případech největší kandidátskou stranou, ani v jednom nezískala absolutní většinu. Ve volbách 2007 se pak obě samosprávy zcela vymanily z labouristické kontroly. Vedle ostatních společenských faktorů se tak devoluce stala jednou z příčin eroze Spojeného království, kterou předpovídali unionističtí konzervativci, místo aby ho držela pohromadě, jako si slibovali labouristé.⁶⁸

Tabulka č. 3: Výsledky voleb do skotského parlamentu v letech 2003 - 2011⁶⁹

Strana	Ideologie/ program	2011 Hlasy(křesla)	2007 Hlasy (křesla)	2003 Hlasy (křesla)
SNP	Separatismus, sociální demokracie	44 % (69)	31 % (47)	20,9 % (35)
LAB	Unionismus, sociální demokracie	26,3 % (37)	29,2 % (46)	29,3 % (56)
CON	Unionismus, ekonomický liberalismus, euroskepticismus	12,4 % (15)	13,9 % (17)	15,4 % (18)
LD	Liberalismus, sociální liberalismus	5,2 % (5)	11,3 % (16)	12,4 % (17)
SGP	Separatismus, ekologie	4,4 % (2)	4 % (2)	3,6 % (1)
Ostatní		7,7 %	10,6 %	7,5 %
Účast		50 %	51,8 %	59,1

SNP: Scottish National Party, *LAB*: Scottish Labour Party, *CON*: Konzervativci a unionisté, *LD*: Liberální demokraté, *SGP*: Skotská strana zelených

Zdroj: Hana Kopecká *Skotsko ovládla SNP. Konec Velké Británie? 12/5/2011* dostupné z www.euroskop.cz/46/18937/clanek/skotsko-ovladla-snp-konec-velke-britanie/ [12/5/2011]

⁶⁷ Bagehot *The Final Triumph* *The Economist* 387: 5879 s. 42 10/5/2009

⁶⁸ J Mitchell D Denver C Pattie H Bochel *The 1997 Devolution Referendum in Scotland Parliamentary Affairs* 51 1998 s. 649-65 a L A Rovná *Kdo vládne Británii?* s. 207

⁶⁹ Graf vývoje podpory skotských nacionalistů uvádím v přílohách č. 2 a 3.

Útok na kmenové voliče New Labour ilustruje pokles partajní loajality a „spolehlivých“ volebních okrsků, který byl ve formě středovosti částečnou příčinou jejího prvního volebního vítězství. Tehdy labouristé zafungovali jako kompromis mezi dvěma největšími volebními stranami – konzervativci a sebou samými, tedy „starou Labour“. V novém tisíciletí se k centralitě přidala multi-stranická politika, kdy velké partaje stále častěji nahlodává úspěch malých stran. Ty si v tradičním tří-místném elektorátu našli své voliče skrze protestní hlasy. Podobně jako BNP přebrala Labour hlasy „bílých pracujících“, kontroverzní multi-etnická levicová iniciativa labouristického odpadlíka George Gallowaye Respect podobně získala hlasy levicových muslimů.⁷⁰

8.5 Dopady většinového volebního systému

Pokud uvážíme všechny faktory, které labouristům ukrajovaly moc prakticky od okamžiku, co se k ní dostali, dojdeme k závěru, že stranu držel u moci pouze většinový jednokolový volební systém. Ten vyhovoval volebním návykům v době partajní bipolarity, kdy se téměř celý elektorát rozhodoval mezi kandidáty dvou největších stran. Ti pak v rámci okrsků hladce získávali přes polovinu hlasů. V současnosti však zhruba 35% voličů hlasuje pro menší partaje. V loňských parlamentních volbách přitom dvě třetiny poslanců získaly ve svých okrscích reálně méně než polovinu hlasů. Nelze se proto divit, že vláda poměrně rychle zapomněla na slib, který dala ve volebním manifestu 1997. Tehdy se zavázala k referendu o změně volebního systému, na které však došlo až letos a to jen díky liberální iniciativě v rámci vládnoucí koalice.⁷¹

Tradiční a ve své podstatě nespravedlivý mechanismus „*first-past-the-post*“ systém, ve kterém vítězný kandidát bere vše, zaručil labouristům spolehlivou většinu parlamentních křesel i v době, kdy podle procentuálního zisku hlasů už téměř žádnou neměli. V roce 2001 tak zvítězili pouze s 35.2% hlasů, což je o necelé jedno procento více, než získali ve volbách roku 1992, které však prohráli⁷². Volební zisk z roku 2001

⁷⁰ M Hume *The Decline of New Labour and the Rise of No-party Politics* 9/5/2006 dostupné z www.spiked-online.com/articles0000000B05L.htm [17/11/2010]

⁷¹ Hana Kopecká *Británie: Revoluce volebního systému ohrožuje koalici* dostupné z <http://www.euroskop.cz/46/18899/clanek/britanie-revoluce-volebniho-systemu-ohrozuje-koalici/> [5/5/2011]

⁷² Graf vývoje podpory hlavních politických stran v rozmezí 1992-2010 uvádím v příloze č. 1.

představoval nejnižší podíl hlasů pro vítěznou stranu od změny volební legislativy *Reform Act* (1832)⁷³. Pouze jeden z pěti lidí s volebním právem volili před deseti lety Labour. To z praktického hlediska znamenalo nízký reformní mandát a politické oslabení Blaira, který se stáhnul z obavy ze stranické revolty. Objektivní povolební uspořádání naznačily poslední volby do Evropského parlamentu roku 2009, ve kterých labouristé získali pouhých 16%. S ohledem na pořadí třech největších britských stran a současnou koaliční vládu se tedy jedná o první zásadnější změnu v moderním volebním pořádku, který odstartovala první světová válka a rozšíření volebního práva, což mělo ve své době za následek úpadek liberálů a jejich absenci v britských kabinetech mezi léty 1924-2010.⁷⁴

9 Odchod Tonyho Blaira

Pokud se konzervativci s příchodem Davida Camerona stali stranou jednoho muže, debata o odchodu Tonyho Blaira a jeho případné nahrazení Gordonem Brownem naplno prokázaly tentýž trend v New Labour. Čím naléhavější byla otázka Brownova nástupnictví, tím menší byla koncentrace vlády na výkon programových politik, které zastínil vnitrostranický boj o premiérské křeslo. Podle údajné dohody („*the deal*“) z roku 1994 slíbil premiér kancléři plnou kontrolu nad domácí politikou za to, že během druhého volebního období sám odstoupí v jeho prospěch. Ačkoli Blair v roce 2006 oznámil, že do roka odejde, své vyjádření později změnil s tím, že zůstane ve funkci celé parlamentní období. Postupné odkládání rezignace naznačovalo, že stane-li se Brown vůbec kdy premiérem, zdědí stranu za zenitem a Blairovo spáleniště. Nešťastný způsob komunikace nástupnictví zvýšil tlaky na Blairovu osobu, oslabil jeho autoritu a posílil spekulace, že skončí ve své vůli vlastní strany. Nerozhodnost v otázce volby nového předsedy se stala zdrojem všeobecné stranické a odtud i vládní destabilizace, díky které byli labouristé sice stále „*in office*“ ale čím dál méně „*in power*“.⁷⁵

⁷³ Ačkoli tento zákon nezavedl všeobecné volební právo, rozšířil jej pro nižší střední třídu a vytvořil nové volební obvody. Zdroj: *The Reform Act* dostupné z [www <http://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/overview/reformact1832/>](http://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/overview/reformact1832/) [16/5/2011]

⁷⁴ N Fowler A *Political Suicide. The Conservatives' Voyage into the Wilderness* s. 207

⁷⁵ P Wintour *Blair's Secret Plan to Scrap the Treasury* *The Guardian* 9/5/2007

9.1 Blair-Brown dual premiership a jeho politický dopad

Vztah mezi středovým premiérem a jeho levicovým kancléřem pravděpodobně nejlépe ilustruje vývoj domácího působení vlády. Spojení Blair-Brown dosáhlo svých nejlepších výsledků mezi léty 1983-1994, tedy v opozičních letech. Z této doby pochází i projekt New Labour, jehož kabinetní úspěchy už však nebyly výsledkem spolupráce. Jak poznamenává Anthony Seldon, „*Brown strávil pomocí Blairovi celých devět let a dalších třináct roků si přál, aby tak neučinil*“.⁷⁶ Brownovou agendou byla silná ekonomika a reforma veřejných služeb, zatímco Blair měl na starosti vzdělávání a zahraniční politiku. Kancléř si zajistil autonomii, jako žádný před ním a některá politická odvětví byla považována za jeho výsostné teritorium. Podle Kavanagha se Blair dělil s Brownem o moc v řadě otázek domácí politiky, ale naopak to tak nefungovalo. Zatímco premiér byl například velkým zastáncem přijetí společné evropské měny, Brown byl proti a u toho i zůstal. Úspěšný volební tandem z počátku 90. let se po roce 1997 proměnil na dvojhlavé vládní předsednictví, jehož důsledkem byl negativní dopad na provádění programových *policies*, destabilizace vedení strany uvnitř a její politické oslabení navenek.⁷⁷

Podle současného ministra pro EU Davida Lidingtona, komplikovala tato dualita nejen domácí agendu, ale také vztahy Británie se třetími zeměmi, například s EU. V rozhovoru pro portál *Euroskop* přiblížil ministr rivalitu v Downing Street a její důsledky. „*Při vyjednávání o unijním rozpočtu došlo k absurdní situaci, kdy Gordon Brown odmítal svému premiérovi sdělit jednotlivá čísla a fakta. Blair pak musel v Bruselu doslova unést úředníka britského ministerstva financí, který se tam shodou okolností nacházel a přinutit ho, aby s ním cestoval vlakem dále do Paříže. Byrokrat mu pak cestou poslušně sdělil všechna čísla, aniž by se o tom Brown vůbec dozvěděl. Takový způsob vládnutí je šílený,*“ neskrýval své rozhořčení konzervativní ministr.⁷⁸

⁷⁶ A Seldon *Blair* cit. dílo překlad z angličtiny s. 658

⁷⁷ D Kavanagh *The Blair Premiership* v A Seldon (ed.) *Blair's Britain 1997-2007* s. 7

⁷⁸ Hana Kopecká *Rozhovor s britským ministrem pro EU Davidem Lidingtonem* 1/3/2011 u příležitosti interview *David Lidington: V Bruselu hájíme národní zájmy* dostupné z www.euroskop.cz/332/18458/clanek/david-lidington-v-bruselu-hajime-narodni-zajmy/ [3/3/2011]

Andrew Rawnsley se pro změnu zmiňuje o Brownově podrazu na premiéra při vyjednávání rozpočtové reformy v roce 2005 po rozšíření „velkého třesku“, který udělal z evropské „patnáctky“ „sedmadvacítku“. Aniž by Blair podal jakékoli tiskové vyjádření, denník *Daily Telegraph* 30. listopadu 2005 hlásal: „*Blair ready to surrender EU rebate*“.⁷⁹ Podle Rawnsleyho stál za informačním únikem pokus Browna jednání sabotovat a v neposlední řadě také snaha zalíbit se euroskeptickému tisku v době britského předsednictví EU. Londýnský ústupek Bruselu nakonec představoval jednu miliardu liber ročně a Brown se nechal slyšet, že Blair obětoval příliš mnoho. Británie tak zaplatila za politiku rozšíření, které s ohledem na zpomalení procesu federalizace představuje její dlouhodobou prioritu.⁸⁰

9.2 Brownovo následnictví

Blaira tak neodstranili voliči, konzervativci, ani média, pro většinu z nichž nepředstavoval Brown lepší alternativu; jako v případě Thatcherové ho do předčasného důchodu poslala vlastní strana. Nabízí se otázka, zda bylo Brownovo nástupnictví opravdu nevyhnutelné a nemohlo přeskóčit k některému z reformistů, například někdejšímu ministru zahraničí Davidu Milibandovi z Blairova tábora, nebo Alanu Johnsonovi od „brownovců“. I pokud však pomineme existenci dohody, Brownovo následnictví předurčil už fakt, že Blair neměl „vychovaného“ jiného dědice. Díky Kancléřovu dlouholetému působení ve vrcholné politice bylo naivní čekat, že Labour s jeho příchodem chytí druhý dech. To se povedlo toryům za velmi podobné ale mnohem závažnější situace, kdy strana předsedala národní ekonomické krizi, ke které přispěla vyloučením Británie z ERM. Na rozdíl od Blairova kancléře však Major tehdy nabídl voličům novou tvář, v porovnání s Brownem navíc sympatičtější než lídr, kterého nahradil. Brown byl oproti tomu v roce 2007 stranický veterán, který před příchodem do No. 10. strávil pět let jako stínový a deset let jako řádný ministr financí.⁸¹

⁷⁹ The Telegraph *Blair ready to surrender EU rebate with no payback* *The Telegraph* 30/11/2005 dostupné z [www <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1504332/Blair-ready-to-surrender-EU-rebate-with-no-payback.html>](http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1504332/Blair-ready-to-surrender-EU-rebate-with-no-payback.html) [1/3/2011]

⁸⁰ A Rawnsley *The End of the Party* s. 361

⁸¹ A Seldon *Blair* s. 442

Po deseti letech u moci potřebovali labouristé důkladnou analýzu svých úspěchů, nezdarů a nového post-blairovského a s ním i post-brownovského směru. Soutěž o předsednictví byla šance otestovat nového premiéra, raději než čekat, až se špatná volba politicky projeví. Strana se potřebovala dostat nejen z Blairova, ale i z Brownova stínu a zvolit si nového lídra, který by se postavil silnému Cameronovi. Problém tak nepředstavoval souboj Blair-Brown, ale fakt, že by měl nastoupit někdo úplně jiný.

9.3 Strana jednoho muže

Velký podíl na úpadku New Labour tak nese střídání osoby jejího zakladatele. Ačkoli se modernizovala za většinového souhlasu ostatních členů Labour Party, reformovaná strana byla především Blairův projekt, což vedlo k úzké spjatosti s jejím prvním premiérem. Ze stejného důvodu pocházela také „prezidentská“ koncepce Blairova kabinetu a kontinuita jeho nejvyšších postů. Premiér proto celkem logicky obával, že dostane-li se v této prezidentské koncepci k moci Brown, bude se partaj řídit jeho politickým myšlením⁸². To znamenalo návrat od středové New Labour zpět k levicové Labour.⁸³

Blairovy obavy se ukázaly jako oprávněné. Když se stal Brown v roce 2007 předsedou vlády, začátek, konec a celý průběh jeho premiérství poznamenala snaha zbavit se nálepky New Labour a vykročit ze stínu oslavovaného předchůdce. Ten mu v kabinetu jakož i mezi předními stranickými *backbenchers* zanechal velký počet svých věrných. Brownovu situaci nadto nekomplikovali pouze pozůstalí „blairovci“, ale rovněž touha jeho předchůdce po politickém výsluní, která přetrvávala i po odchodu z No. 10. Nejenže tak Blair svého nástupce zastiňoval, ale vyhlídky své strany nadto často komplikoval. Jako příklad jeho nežádoucího post-premiérského veřejného působení může sloužit kandidatura na stálého předsedu Evropské rady. Skrze ní spojil Labour Party s Evropskou unií, kterou většina Britů odsuzuje stejně, jako Lisabonskou smlouvu, která funkci zavedla.⁸⁴

⁸² G Brown se na stranické schůzi 5. září 2007 vymezil vůči New Labour: „*Best, when we are Labour*“ v D Kavanagh *The Blair Premiership* v A Seldon a D Kavanagh *Blair Effect 2001-2005* s. 3

⁸³ P Hennessy *The Prime Minister, the Office and its Holders since 1945* (2001)

⁸⁴ Bagehot *The Smell of Tony* *The Economist* 386: 8566 9/2/2008 s. 38

9.4 Brownova nepopularita

Mimo stínu předchůdce kazily Brownovo premiérské působení také jeho vlastní přešlapy, které udělal ještě jako kancléř. Když přišla ekonomická krize, nový premiér napěchoval banky penězi a tak je zachránil. Jako ministr financí však pumpoval peníze především do veřejných služeb, zastával se odborářů proti spotřebitelům a brzdil Blairovy tržní reformy, zejména v oblastech školství a zdravotnictví. V momentě, kdy se stal premiérem, tak na další financování sociálního státu chyběly peníze. Můžeme proto říci, že dědictví Browna - kancléře se stalo časovanou bombou pro Browna - premiéra.⁸⁵

10 Noví středoví konzervativci, staří levicoví labouristé

10.1 Návrat New Labour k Labour

Po útocích na politický střed, které probíhaly zleva i zprava a odchodu zakladatele zůstal labouristům jen malý prostor pro manévry. Jak se Blair obával, strana se stáhla zpět doleva. Fakt, že návrat ke starým pořádkům nebyl pouze krátkodobým důsledkem Brownova premiérství, signalizovalo vloni na podzim zvolení Eda Milibanda do čela strany. Výběh Milibanda byl z ideologického hlediska pochopitelný; další „*Heir to Blair*“ by jen rozvíjel už jednou zaniklou ideologii, která se v době recese neměla šanci udržet. Návratem ke starým ideálům a podpoře tradičních přívrženců vyřešila Labour dilema, které za Blairova předsednictví představovalo její největší problém – jak zůstat v centru politického spektra a zároveň si udržet přízeň ctižádostivých voličů? Z pohledu levicové frakce partaje byla ideologie New Labour nutným zlem, které bylo spojeno s osobou Blaira. Po jeho odchodu bylo možné „otočit“. V praxi to znamenalo návrat typicky levicových politik jako rozšíření státem plně hrazené zdravotní péče pro starší občany, právo Financial Services Authority⁸⁶ na rušení finančních bonusů a v případě Browna-premiéra u labouristů nezvykle ostrou anti-imigrační rétoriku, kterou se snažil zavděčit bílé dělnické třídě. Z pohledu politologa se tak labouristé zachovali přesně opačně, než jak by odpovídalo straně, která vážně usiluje

⁸⁵ The Economist *The British Election: Who Should Govern Britain?* The Economist 395: 8680 1/5/2010 s. 14

⁸⁶ Dále jen FSA.

o získání politické moci. Jak už bylo řečeno, ta se zpravidla snaží zapůsobit na politický střed a střední třídu.⁸⁷

10.1.1 Vývoj společnosti za vlády New Labour a jeho nereflexe

V souladu s celosvětovým trendem dnes zaujímá největší podíl britské společnosti *middle class*. Společenská struktura se proměnila z pováleční pyramidy s nepatrnou elitou, větší střední a převažující pracující třídou na diamant, ve kterém zaujímá největší podíl právě střed. Jak se poměr střední třídy v britské společnosti zvyšoval, rostlo zároveň i zneužívání pojmu „*middle class*“ v politické hantýrce, což jen ilustruje důležitost středového záběru hlavních politických stran. V novinách i politických kampaních se stále častěji objevovali titulky typu „*rostoucí školné straší střední třídu*“ (ve skutečnosti však soukromé školy navštěvuje pouze 7% britských studentů), nebo „*40% příjmová daň ničí buržoazii*“ (tuto sazbu však platí pouze 3, 8 milionu z 31,7 milionů plátců daně z příjmu) či „*dědická daň trestá buržoazii*“ (poplatek se vztahuje pouze na majetky přesahující hodnotu 325.000 liber, což je o 100.000 liber více, než je cena průměrného britského domu).⁸⁸

Střední třída je nejen ve své britské podobě často spojována s úspěchem a ctižádostí. Margaret Thatcherová toto úsilí odměnila, když jejím příslušníkům umožnila zvýšit si životní standart. Pojem „*middle class*“ tak dnes odkazuje na relativně zámožnou sociální skupinu, neboť horní patro britské společnosti, měřeno původem, nikoli majetkově, zůstává vyhrazeno aristokracii. Ačkoli liberální ekonomické reformy 80. let buržoazii pomohly (např. rozšířením domovního vlastnictví a zjednodušením podnikání), v posledních letech trpěla hospodářsky více, než se všeobecně uznává. Příjmy této skupiny rostly pomalu (Podle *Institute of Fiscal Studies* pouze o 1,6% v rozmezí let 1979-1997 a pak o 1,9% až do roku 2007)⁸⁹, často dokonce pod hodnotou ekonomického růstu.⁹⁰

⁸⁷ A Bell *The Strange Death of New Labour* 4/10/2010 dostupné z www.declineofthelogs.wordpress.com/2010/10/04/the-strange-death-of-new-labour/ [17/10/2010]

⁸⁸ The Economist *Class and Politics: The Misunderstood Middle* *The Economist* 394: 8675 s. 33-35 27/3/2010

⁸⁹ M Wakefield *Is Middle Britain Middle-income Britain?* *IFS Briefing Notes* 38 2007 s. 2 dostupné z www.ifs.org.uk/bns/bn38.pdf [17/10/2010]

⁹⁰ Ibid

Na rozdíl od bohatých či chudých, ekonomické zájmy buržoazie jasně neříkají, zda jí vyhovuje vláda státu, či naopak. V případě Británie se navíc situace komplikuje také geograficky; na rozdíl od industriálních měst na severu a přepychových čtvrtí na jihu nespojuje moderní „suburbii“ historická pupeční šňůra k žádné z hlavních politických stran. V roce 1974 tak 26% „bílých límečků“ volilo konzervativce, zatímco 49% jich hlasovalo pro labouristy. Roku 1979, kdy se k moci dostala Thatcherová, si každá z hlavních stran vzala po 41% hlasů střední třídy. Konzervativci si posléze vytvořili náskok, ale v 90. letech se voliči začali vracet zpět k labouristům. Můžeme tedy říci, že všeobecným voličským trendem je klesající třídní loajalita, ve které buržoazie představuje sice největší, ale nejméně stálou společenskou skupinu, která je zároveň nejnáchylnější ke změně volebních preferencí.⁹¹

10.1.2 Vliv nestabilních „*swing voters*“

Když si konzervativci zvolili do svého čela Davida Camerona a George Osbournu, doufali, že britská společnost urazila dostatečně dlouhou cestu, aby nominace obou politiků neodradily střední třídu. Gordon Brown se zachoval zcela opačně, když se při posunu své strany doleva spolehl na fakt, že třídní nenávisť je mezi voliči stále živá. Výsledek posledních voleb však ukázal, že mládí prožité na elitním internátu v Etonu a prestižní univerzitě v Oxfordu nevnímá většinová společnost jako větší odchylku, než dětství strávené na faře a dospělý život zasvěcený Labour party. Navzdory stranickým očekáváním se tak posun Labour doleva pozitivně neodrazil na volebních výsledcích. Středové voliči jediné odradil a ti, jimž se Brownova dělnická rétorika líbila, už ho poslouchali mnohem dříve. To dokládá, že labouristé se na rozdíl od toryů nedokázali adaptovat na změnu britského třídního systému, jehož údajnou rigiditu ironicky spojovali právě s konzervativci. Ti však naopak akceptovali volební realitu, ve které k urnám přichází stále menší počet voličů,⁹² kteří si mohou si vybrat z více různých stran a jejichž volba už není podmíněna třídní loajalitou. Této změně pak přizpůsobili svůj volební program.⁹³

⁹¹ Bagehot *Class War III. The Economist* 393: 8661 s. 41 12/12/2009

⁹³ Bagehot *Into the Vortex The Economist* 392: 8647 s. 44 5/9/2009

10.2 Levicová Labour důsledkem centralizace konzervativců

10.2.1 Konsolidace konzervativní opozice za vlády New Labour

Ještě v roce 2008, tedy rok poté, co Tony Blair opustil premiérský úřad, působila opozice odsouzena k zániku a její předseda, uhlazený a centristický David Cameron jen jako další z lídrů, jehož vláda nebude mít dlouhou životnost. O rok později se mnohé změnilo, ne vždy iniciativou toryů. V osobě Camerona, který se octl u moci za velmi příznivých okolností, dokázali konzervativci dobře zúročit každý labouristický přešlap. Podobně jako kdysi labouristé s příchodem Tonyho Blaira, ani toryové před třemi roky neměli ucelený vládní program a dokonce ani předsedu, který by se těšil absolutní důvěře a profitovali tak především z nepopularity úřadujícího Brownova kabinetu.⁹⁴

10.2.2 David Cameron jako konzervativní Blair

Za svou kariéru v čele Labour Party přežil Blair čtyři konzervativní lídry (John Major toryům předsedal šest let, současný ministr zahraničí William Hague čtyři roky a Iain Duncan Smith a Michael Howard po dvou letech). Jak poznamenává Andrew Rawnsley, když nemohli konzervativci Blaira porazit, rozhodli se ho alespoň okopírovat: Davida Camerona si zvolili v naději, že bude nový Tony Blair – mladý (o dva roky mladší, než Blair v době, kdy přišel do čela Labour Party), svěží modernista, který přivede stranu zpět k moci. K této strategii se nepokrytě přihlásil i sám Cameron v prohlášení „*I am the Heir to Blair!*“⁹⁵. Z podstaty „ideologického následovníka“ bylo logické, že se jeho sláva rozvinula až po Blairově odchodu. Blair tak v osobě Camerona paradoxně získal lepšího pokračovatele, než jakým byl jeho dlouholetý spolustraníček Brown, který z této perspektivy připomíná spíše „nevyvedeného dědice“.

Cameron Blairův politický vliv na svou osobu uznával, ostatně jako mnoho dalších; jeho generace byla tehdejším premiérem zhypnotizována. Právě Blair, který konzervativcům zajistil sérii porážek, dominoval jejich formativním rokem v politice. „Mladí toryové pak měli k Blairovi často větší respekt, než jeho vlastní spolustraníci,“

⁹⁴ P Kellner *Labour's Lost Voters Progress* 10/2009 s. 676

⁹⁵ A Pierce *Horror as Cameron brandished the B-word The Times* 5/10/2005

poznamenává Rawnsley.⁹⁶ To bylo zvláště pravdivé v případě Gordona Browna a ostatních zastánců „staré“ Labour, kteří v Blairovi a jeho ideologii viděli pouze způsob, jak se za daných okolností dostat k moci. Zatímco pro Blaira byl Cameron politickým klonem a odtud do jisté míry lichotkou, pro Browna představoval hrozbu. Odmítl akceptovat jakýkoli toryovský středový posun, který pohrdlivě označoval jako „*new gloss on the same old Tories*.“⁹⁷ Blair na rozdíl od Browna nemohl na Camerona útočit slovy „*the old Etonian*“, když sám vyrostl na Fettes College, skotské obdobě Etonu. Rovněž z vlastní zkušenosti dobře věděl, že Cameronův prvoligový původ nevádí, pokud ho voliči budou vnímat jako beztrždního (tj. jako jeho samého). Pro Blaira tak byla reforma konzervativců komplimentem, s jejímiž praktickými dopady jakož i s Cameronem jako jeho ideologickým pokračovatelem si však musel poradit Brown, nevydařený „pokrevní dědic“. Tento ideologický rozkol mezi premiérem a kancléřem způsobil, že se lišili i v názorech na to, co nový konzervativní lídr reprezentoval a nedokázali se s ním vypořádat, čímž opozici pouze dále posilovali.⁹⁸

Camerona s Blairem pojí řada analogií, ať už jde o původ, pozici ve vlastní straně, či politickou ideologii. Po svých předchůdcích oba zdědili několika porážkami demoralizované, do sebe zahleděné partaje, bez důvěry voličů v jejich ekonomické a fiskální politiky a museli je nejprve oživit. Stejně jako Blair postavil také jeho následovník svou vítěznou koalici kandidaturou proti vlastní politické základně. Rovněž obě politické kariéry jsou na poměry příslušných partají nebývale strmé; zatímco Cameron se stal premiérem po devíti letech v House of Commons a čtyřech a půl letech po zvolení do čela strany, Blair dokonce po třech. Z hlediska tvorby *policies* však byla nejdůležitější podobnost v ideologické rovině: Stejně jako Blair svého času akceptoval thatcheristické ekonomické uspořádání, přijal David Cameron navzdory reakcionářům ve vlastní straně jeho blairistickou variantu. „*Heir to Blair*“ nijak neskrýval úmysl posunout svou stranu do středu politického spektra a zachytit tak co největší procento voličů: „*What I want to do with the Conservative Party is to set it in the mainstream of British politics, broadly appeal as a party*“⁹⁹ Můžeme tedy říci, že obě osobnosti byly

⁹⁶ A Rawnsley *The End of the Party* cit. dílo s. 345

⁹⁷ Ibid

⁹⁸ M Hume *The Decline of New Labour and the Rise of No-party Politics* 9/5/2006 dostupné z www.spiked-online.com/articles0000000BO5L.htm [17/11/2010]

⁹⁹ A Rawnsley cit. dílo s. 344

pro úspěch svých partají klíčové a u obou byla důvěra v jejich osobu větší, než v jejich vlastní stranu: Stejně jako labouristé v éře Blaira se tak konzervativci pod vedením Davida Camerona stali „stranou jednoho muže“, ve skromném měřítku podobnou s významem Thatcherové či Churchilla, ve které je individualita a osoba lídra pro voliče často důležitější, než jednotlivé *policies*.¹⁰⁰

10.2.3 Politická identita a reformy New Conservatives

Policies byly v případě konzervativců určovány osobou Camerona a jeho politickou identitou, která se nachází kdesi mezi liberálním Londýnem a domovskou základnou konzervativců v jižní Anglii. Odtud si odnesl konzervativní postoj v sociálních otázkách, například pokud jde o práva homosexuálů. V souladu s konzervativní tradicí vystupuje dnešní premiér proti přehnané roli státu s odůvodněním, že jeho hyperaktivita nahlodává odpovědnost a vede k „*broken society*“, na jejíž problematice postavil svou sociální kampaň. Svůj soucit s méně privilegovanými vyjádřil například podporou státního zdravotnictví, což představuje v jeho straně velký posun. Reforma NHS pod vedením Tonyho Blaira byla rozsáhlá, ale ve svém výsledku neúměrná investovaným sumám. Labouristům se však podařilo zavést obecný konsenzus v otázce existence a financování státní zdravotnické služby. To se projevilo i v prioritách toryů, ve kterých 6. května 2008 Cameron výslovně vyloučil přestavbu NHS. Není to přitom tak dávno, co konzervativci slíbili podporu soukromého zdravotního pojištění skrze daňové úlevy. I v případě zdravotnictví tak toryové přišli na chuť Blairovu receptu investic a reforem.¹⁰¹

Pokud jde o koncepci zahraniční politiky, Camerona můžeme označit za mírného atlantistu a věrného euroskeptika, který má v tradičních hodnotách blízko ke kontinentálním křesťanským demokratům. V tom popírá jasné spojení s Američany, které tolik ublížilo Blairovi a zároveň vyjadřuje ochotu dohodnout se na evropské úrovni, což se *New Labour* navzdory programovému euro-optimismu nikdy nepodařilo.¹⁰² Konzervativní pro-evropskou politiku dnes do velké míry podporuje

¹⁰⁰ Bagehot *The Impressionist* *The Economist*: 8575 s. 44 12/4/2008

¹⁰¹ Ibid

¹⁰² *The Economist* *An Interview With David Cameron, the Man Who Would Be Prime Minister* *The Economist* 392: 8645 s. 28-29 22/8/2009

především vládní koalice s liberálními demokraty. Podle Davida Lidingtona chce být dnes Londýn Bruselu aktivním partnerem a tím posílit britské národní zájmy.¹⁰³

V osobě Camerona tak konzervativci poprvé od roku 1997 nabídli voličům důvěryhodnou vládní alternativu. Její kredibilitu jenom podpořil fakt, že Cameron v případě zvolení rozumně odolal populistickému snížení daní a slíbil dát nejdříve do pořádku veřejné finance. Voliči New Labour zase ocenili sociální kontinuitu nového vedení, ve které Cameron prokázal svůj závazek veřejné službě v oblasti zdravotnictví a školství. Fakt, že si konzervativci vybrali správně, se projevil už pár dnů po předsednických volbách v roce 2005, když strana dosáhla po dlouhých letech prvního, byť těsného vítězství v předvolebních průzkumech.¹⁰⁴ To strašilo zejména Browna, který se obával opakování situace, kdy mu mladší a méně zkušený favorit „vyfoukne“ premiérský post.¹⁰⁵

10.2.4 Odklon médií od New Labour po roce 2001

Ještě před koncem Blairova prvního volebního období narazila jeho informační „mašina“ na mediální logiku: Soutěživý mediální systém orientovaný na získávání čtenářů a inzerentů způsobuje, že se rozhodování v newsroomech řídí především kritérii zajímavosti. To mělo za následek hon na negativní informace a koncentraci na skandály a nejednotnost vládní strany, spíše než na zásluhy kabinetu.¹⁰⁶

Posun labouristů doleva odliv mediální přízně jen dále podpořil. Někdejší pro-konzervativní tisk přešel k Labour k době, kdy vrcholil směr New Labour. Při Brownově snaze vrátit stranu „tam, kam patří“, tedy doleva, neměla tato média proč zůstat. K toryům se tak vrátily *Daily* i *Sunday Express*, *Daily Mail* i *Daily Mirror*. Blair a Campbell udělali chybu, když zejména v případě posledního bulvárního titulu

¹⁰³ Hana Kopecká [David Lidington: V Bruselu hájíme národní zájmy](http://www.euroskop.cz/332/18458/clanek/david-lidington-v-bruselu-hajime-narodni-zajmy/) dostupné z [www](http://www.euroskop.cz/332/18458/clanek/david-lidington-v-bruselu-hajime-narodni-zajmy/) <<http://www.euroskop.cz/332/18458/clanek/david-lidington-v-bruselu-hajime-narodni-zajmy/>> [3/3/2011]

¹⁰⁴ ICM pro *The Sunday Telegraph* 11/12/2005 CP 37% x LP 35%, Yougov pro *The Sunday Times* 11/12/2005 CP 37% x LP 36%

¹⁰⁵ A Rawnsley *The End of the Party* s. 345-346

¹⁰⁶ M Scamwell *The Media and Media Management* v A Seldon (ed.) *The Blair Effect: The Blair Government 1997-2001* s. 132

brali jeho přízeň titulu za jistou i v době, kdy exkluzivní politické vstupy dostával pouze *The Sun*. Po svém odklonu nebyl *Daily Mirror* vyloženě anti-labouristický, ale rozhodně proti-blairovský. Premiérovi však zůstala přízeň *The Times* i *The Sun* které Blaira naopak podpořily i po roce 2001. Podpora *The Sun* se jevila jako srdečná, ale ve stejné míře podmíněná, přičemž denník si zachovával velmi kritickou polohu v evropských otázkách. Ta dosáhla roku 1998 svého extrému. Když se Blair vyslovil pro přijetí eura, *The Sun* ho vykreslilo jako „nejnebezpečnějšího muže na planetě“¹⁰⁷, „který nechá Británii na pospas Evropě“, míněno Ústavní smlouvě.¹⁰⁸ Nestálá přízeň novin byla důsledkem nedostatečně přetřhaných mediálních vazeb z dob konzervativců. Bez ohledu na počáteční popularitu New Labour jí tisk projevoval stále slabší podporu, než konzervativcům v 90. letech.¹⁰⁹ I po příchodu Blaira tak část novin setrvala v konzervativním táboře, nehledě na jeho politický propad. Podle Seldona New Labour později uškodil také Alastair Campbell, který ji sice zajistil mediální popularitu ale ve funkci poradce setrval déle, než bylo vhodné. Tím negativně ovlivnil nejen svou vlastní, ale především Blairovu reputaci a odtud i renomé New Labour.¹¹⁰

K vzestupu i úpadku New Labour přispěl kromě tištěných médií také internet. Volby roku 1997 byly první v britské historii, které měly oficiální volební stránky. Od té doby však vývoj komunikace s voliči prakticky stagnoval až do parlamentních voleb v roce 2005, kdy on-line politická aktivita zesílila. Zejména konzervativci se naučili efektivně využívat internet jako nástroj pro nábor nových sympatizantů a v elektronické komunikaci postupně získávali mírný náskok. Právě internet pomohl nastolit jejich novou středovou moderní image. Rishi Saha, bývalý manažer nočního klubu, založil pro současného premiéra doménu *WebCameron*¹¹¹, internetové video stránky, které i rok po vítězných volbách stále fungují. V provozu jsou i domény *ConservativeHome* a volnomyšlenkářský web *GuidoFawks*^{112, 113}.

¹⁰⁷ The Sun *Is This The Most Dangerous Man in Britain?* *The Sun* 24/6/1998

¹⁰⁸ B Phillips *An Independent Review of Government Communications* 2004

¹⁰⁹ J Bartle *The Labour Government and the Media* v J Bartle a A King (eds.) *Britain at the Polls 2005*

¹¹⁰ A Seldon *Blair* cit. dílo s. 312

¹¹¹ Dostupné z www <<http://www.webcameron.com/>> [10/5/2011]

¹¹² Labouristé v poslední volební kampani hojně využili twitter, zejména pro komunikaci s novináři. Nejdůležitější elektronickou součástí jejich kampaně však nadále zůstal email. Na webu založili blog *LeftFootForward*, dostupné z www <<http://www.leftfootforward.org/>> [10/5/2011]

Vedle nevyhnutelného poklesu popularity pomohl odklonu médií od Labour Party do jisté míry Gordon Brown. Dynamika vztahu Blair-Brown představovala pro média ideální živnou půdu, stejně jako poslední labouristický premiér sám o sobě. Jak poznamenává Rawnsley, chytrého a vzdělaného Browna tisk nemilosrdně vylíčil jako semi-autistickou a prolhanou přítěž.¹¹⁴ Nový premiér prohrával v každém průzkumu popularity bez ohledu na disciplínu, ať už jí byla kompetence, přesvědčivost, férovost, líbivost, či inteligence, ctihodnost, nebo vztah k obyčejným lidem. V listopadu 2008 odváděl dobrou práci coby premiér jen podle čtvrtiny obyvatel a téměř podle žádného mediálního titulu.¹¹⁵

11 Ekonomický populismus a recese

K hospodářským problémům Brownovy vlády, která se ještě před vypuknutím recese snažila vypořádat s dopady ekonomického odkazu svého premiéra, se přidala centralizace konzervativní daňové politiky, která nepokrytě hrozila přebrat labouristické voliče z řad střední třídy.

11.1 Konzervativci a zrušení dědické daně, posun do politického středu

Na podzim 2007 přišel stínový ministr financí George Osborne s více populistickým, než fiskálním tahem ve formě zrušení dědické daně (*inheritance tax*). Ta se díky boomu na trhu s nemovitostmi dotýkala stále více lidí. Reálně však měla dopad pouze na 1/5 Britů; zbytek společnosti nebyl dostatečně bohatý. Přesto se toto téma stalo horkým tématem mezi střední třídou, z velké části díky manipulaci tisku, který daň prezentoval jako „*death tax*“. Osborne proto přišel s populistickým slibem, kterým měl z dědické daně osvobodit všechny kromě milionářů. Populistický byl rovněž způsob, kterak ztráty ze státní pokladny vynahrádit: skrze zavedení daně pro bohaté cizince žijící v Británii, tzv. „*non-doms*“. Tímto způsobem Osborne prodal britským

¹¹³ The Economist *New Media and the Election: Thus far and no farther* *The Economist* 394: 8674 20/3/2010 s. 37-38

¹¹⁴ A Rawnsley *The End of the Party* op. cit. s. 550

¹¹⁵ *PHI 5000* dostupné z [www <http://www.politicshome.com>](http://www.politicshome.com) [11/5/2009]

občanům (tedy voličům) zrušení daně výměnou za příjmy od bohatých přistěhovalců. Chytrý tah zajistil konzervativcům přízeň tisku a odtud i voličů, aniž by se výrazněji dotkl státní pokladny.¹¹⁶ Dopad na volební průzkumy byl okamžitý – podle některých byly v tu chvíli šance obou hlavních stran vyrovnané.¹¹⁷

11.2 Labouristé, zrušení „daně chudých“ a zvýšení daní bohatým, krok doleva

Zatímco cílem toryovské iniciativy byl „catch-all“ efekt, labouristé se zachovali naprosto opačně a provedli ekonomický útok na krajní společenské vrstvy. Ten měl za následek jen další minimalizaci už tak smršťeného elektorátu. Prvním sebedestrukčním krokem bylo zrušení deseti-procentní daně z příjmu, které zasáhlo nejchudší vrstvy, kterým se po roce 2008 zvedla na dvojnásobek. V očích voličů vzala nepopulární vláda další peníze chudým lidem. V konečném důsledku reformy si 5,3 milionu už tak chudých domácností ještě pohoršilo. Tím se konzervativci rázem ocitli ve výhodě. Ačkoli původně zrušení 10% daně podporovali, nyní měli příležitost pózovat v pro ně nezvyklé roli zastánců chudých. Tuto úlohu dříve zastával Gordon Brown, ale zrušením nejnižší sazby příjmové daně zničil svou reputaci „Robina Hooda“ v jednom špatném kroku. Miliony chudých, tedy přirozených voličů Labour Party zjistili, že díky premiérovi jsou bez peněz, shodou okolností před komunálními volbami v květnu 2008.¹¹⁸

V zastupitelských volbách v Anglii a Walesu 2008 konzervativci triumfovali počtem 44% hlasů. Labouristé skončili třetí za liberálními demokraty s 24% hlasů, nejnižším ziskem od roku 1968. V porovnání s 90. léty tak po volbách drželi pouze čtvrtinu radnic. Konzervativce podpořil především úspěch Borise Johnsona v londýnských primátorských volbách. Komunální volby 2008 tak potvrdily odklon tradičních labouristických voličů a ukázaly, že lidé už se po více jak deseti letech nestydí dát svůj hlas konzervativcům. Ken Livingstone, který v čele metropole úřadoval

¹¹⁶ A Rawnsley *The End of the Party* s. 505-506

¹¹⁷ Ibid cit. dílo 506 Populous pro *The Times* 5/10/2007: LP 39%, CP 36% LD 14%; ICM pro *The Guardian* 5/10/2007: LP 38%, CP 38%, LD 16%

¹¹⁸ A Rawnsley *The End of the Party* s. 535

8 let, získal pouhých 34% hlasů a skončil tak třetí za kandidátem liberálních demokratů. Pro labouristy se jednalo se o nejhorší výsledek v národních volbách za posledních čtyřicet let.¹¹⁹

O dva roky později byla zavedena daň pro bohaté (*top-rate income tax*). V dubnu 2009 oznámil Alastair Darling zvýšení daně pro osoby s příjmem nad 150 000 liber ročně na 45 %. To bylo stále méně, než požadoval Brown, který chtěl prosadit 50 %. Doufal přitom, že konzervativci vytvoří opozici a bude je tak moci označit za „obránce bohatých“. Zavedením daně labouristé porušili slib, který dali ve třech posledních volbách: že nedopustí zvýšení daně z příjmu. Zvednutím daní pro osoby s vyšším příjmem a zrušením 10 % daně si však proti sobě poštvali jak bohaté, tak chudé a přišli o voliče, které získali jako New Labour. Výsledkem byl úbytek elektorátu ze střední třídy a nepřátelství vyšších vrstev a bohatých obecně. To v britské společnosti neznámá jedno a totéž; z první skupiny pochází současný premiér, do druhé patří například David Beckham. Jakoby vláda zapoměla, že peníze do daňového systému nepřináší výdělníci privilegované smetánky, ale platy střední třídy. Britský třídní systém je stále živý, ale poměr jednotlivých skupin se změnil; zatímco proletariát se scvrkává, střední třída bují.¹²⁰ Zatímco tak toryové skrze chytrá daňová opatření docílili *catch-all* efektu, labouristé si v konečném důsledku naopak zneprátelili téměř všechny společenské i příjmové skupiny a došli tak k minimalizaci své voličské základny.

11.3 Ekonomická krize

11.3.1 Příčiny krize

První náznaky recese začaly objevovat už v srpnu 2007 na pod vlivem amerického hypotéčního trhu. 2. července oznámila bankrot největší britská stavební firma Taylor Wimply a pokles prodeje zaznamenal také řetězec Marks&Spencer. Akcie obou gigantů se prudce propadly. Pád sterlingu byl nevyhnutelný a odtud i pokles zahraničních investorů – právě jejich důvěra byla zárukou silné měny, která podporovala „dobré chování“ britské ekonomiky. Se začátkem globální finanční krize se však tato image stala minulostí. Po šestnácti letech nepřetržitého růstu přišel

¹¹⁹ Ibid s. 541

¹²⁰ Bagehot *Class War III. The Economist* 393: 8661 s. 41 12/12/2009

ekonomický pokles jako šok. Krize se projevila jako důsledek utrácení hospodářských přebytků v dobách blahobytu. Růst se změnil v recesi, nezaměstnanost vzrostla a kdysi silná libra zažila nejhlubší propad od sedmdesátých let. Následoval pokles dvou tradičně nejzranitelnějších částí britského trhu, maloobchodu a nemovitostí.¹²¹ Britská hospodářská krize se stala jednou z nejtvrdějších zejména díky prominenci finančního sektoru, podobě britského *housing boomu* a velikosti veřejného dluhu. Ten byl extrémní zejména pokud jde o skutečnou cenu nemovitostí a míru přehodnocení: Mezi léty 1997-2007 stouply ceny bytů o 140% a Británie se stala největší bublinou na trhu s nemovitostmi. Rovněž nepomohlo, že někdejší ekonomický vzestup do velké míry živil veřejný dluh; Dlužník mohl získat půjčku několikanásobně vyšší, než byl jeho roční plat, což jen dále pohánělo *housing boom*. Zatímco v roce 1999 byly britské domácnosti čtvrté nejzadluženější v G7, roku 2001 už držely prvenství.¹²²

11.3.2 Postavení finančního sektoru

Závislost britské ekonomiky na finančním trhu způsobila, že v době krize byla zranitelnější – recese znamenala konec pumpování hrubého domácího produktu¹²³ finančním bohem. Během poslední labouristické vlády se londýnské City se stalo generátorem prosperity. Kvůli jeho hospodářské kontribuci měla vláda přirozený zájem na jeho dalším růstu a naopak opomíjela výrobce, se kterými do budoucna tolik nepočítala: Ačkoli tak byl britský bankovní trh na počátku labouristické vlády nepatrný, v roce 2005 už převyšoval zbytek ekonomiky. Podle Rawnsleyho expandoval době svého vrcholu finanční sektor čtyřikrát rychleji, než ostatní hospodářství a zabíral větší podíl ekonomiky, než v jiných zemích¹²⁴. Mimo to rovněž zajišťoval podstatnou a stále rostoucí část daňových příjmů státu. Vztah mezi New Labour a City byl „smlouvou s ďáblem“ – ultra-tržní City se stalo zdrojem příjmů pro financování levicových priorit New Labour, jako jsou školství a zdravotnictví. Jednoduché půjčky (*easy credit*)

¹²¹ The Economist *Britain's Fallen Star* *The Economist* 390: 8618 s. 39-40 14/2/2009

¹²² The Economist *Britain's Shrinking Economy* *The Economist* 388: 8587 s. 16 5/7/2008

¹²³ Dále jen HDP.

¹²⁴ A Rawnsley *The End of the Party* cit. dílo s. 480

zajistily růst cen bydlení, růst spotřeby a tedy i spokojené (ovšem zadlužené) spotřebitele a voliče. Ti pak zvolili Labour do vlády třikrát za sebou.¹²⁵

V době nejhlubší krize musela vláda volit mezi popularitou přísných opatření vůči bankéřům a důsledky pro sebe, pokud se obrátí k businessmanům zády. To by znamenalo zničení oboustranně výhodného vztahu mezi Labour Party a City. Když však vyšlo najevo, že i v době recese vyplácejí největší bankovní domy bonusy svým bankéřům, vláda už City nepodržela a naopak využila aféru ve svůj prospěch a popularizaci zvýšení daní bohatým. Kauza se týkala bank Lloyds Tsb. a Barclay's, která z BoE dostala miliardy liber na půjčky a garance. Adam Applegarth, odpovědný za bankrot nechvalně proslulé Northern Rock, získal při odchodu 760 000 liber odstupné a k tomu 2,6 milionu liber penzi. Podobné odměny reflektovaly tehdejší bonusovou kulturu; mezi léty 2001-2008 se bankovní odměny ztrojnásobily na 16 miliard liber.¹²⁶ Ačkoli se někteří voliči tohoto populismu chytili jako msty na bohatých bankéřích, jejich daněním vláda ve skutečnosti ničila národní finanční reputaci: Podle *The Economist* reagovaly investiční fondy hromadným exodem z Londýna, čímž se zisk britského finančního sektoru se logicky snížil; finančníci platili daně jinde a stát namísto zisku přišel o peníze.¹²⁷

Díky přátelství vládní strany a City sídlilo v roce 2007 v Británii na 55 mezinárodních bank. Jejich finanční závazky rostly rychleji, než celkový britský HDP. Žádná jiná země neměla takto disproporčně velké banky. Jejich postavení přirozeně vyžadovalo i větší regulační systém. Změna regulace finančního sektoru byla v roce 1997 jedním z prvních Brownových kroků ve funkci. Regulační odpovědnost převedl z Bank of England¹²⁸ na FSA. Podle Rawnsleyho se tak stalo přes odpor Blaira, který však v době příznivé hospodářské situace neměl důvod zasahovat do kancléřova teritoria. Nová regulační architektura byla uspořádána tripartitně; odpovědnost byla nejasně rozdělena mezi FSA, BoE a ministerstvo financí. V případě intervence za záchranu bank neměl guvernér BoE žádnou formální moc. Rovněž nebylo zřejmé, kdo

¹²⁵ Ibid

¹²⁶ Ibid s. 608

¹²⁷ *The Economist* London as a Financial Centre: The Real Windfall *The Economist* 393: 8662 s. 35 1619/2/2009

¹²⁸ Dále jen BoE.

by byl v případě krize věřitelem poslední instance a měl tak poslední slovo. FSA se namísto odhalování systémových chyb soustředila spíše na problémy spotřebitelů.

Své priority změnila i BoE. S příchodem Mervyna Kinga do jejího čela ustoupily zájmy finanční stability měnové politice a úrokovým sazbám. Po deseti letech nepřetržité prosperity chyběla na ministerstvu financí institucionální zkušenost, jak se vypořádat s nehostinným ekonomickým prostředím. Podle Rawnsleyho tak nejasný systém tripartity kontroloval autopilot z let prosperity.¹²⁹ Ke konci roku 2006 FSA zjistila, že vkladová záruka není dostatečná, aby zabránila bankovnímu krachu. V té době zbývalo devět měsíců do začátku krize a s tímto faktem se jen těžko dalo něco dělat.¹³⁰

11.3.3 Dopady krize na sociální politiku New Labour

Ekonomický propad měl ničivé důsledky na sociální politiku New Labour. Ta byla závislá a na míru šitá vysokému hospodářskému růstu, který ji financoval a bez kterého nemohla fungovat. Jednorázový hospodářský boom, který panoval v době vzestupu New Labour, byl však důsledkem nikoli dlouhodobých, nýbrž momentálních faktorů; ekonomického náskoku, expanze veřejného sektoru a syntetických zisků „bubliny“ – zvyšování dluhu a domovních cen, což nemohlo trvat věčně. Za příznivou ekonomickou konstelaci mohlo do velké míry štěstí, dlouhé období neinflačního růstu a přísunu levných peněz z Asie, které dotovaly prosperitu většiny průmyslového světa.¹³¹ Rawnsley odkazuje na údaje HM Treasury, podle kterých vzrostly veřejné výdaje mezi léty 1997-2007 o třetinu: V období 1999–2000 dosahovaly úroveň 36,3%, téměř nejnižší od konce druhé světové války. V letech 2005-2006 se však už vyšplhaly na 41,3% HDP a na této úrovni se držely až do roku 2008. Jejich růst můžeme vnímat jako daň za lepší veřejné služby a snížení sociální nespravedlnosti; na této platformě byla ostatně New Labour zvolena. Následný astronomický růst sociálních výdajů, který časově koresponduje s Brownovým příchodem do No. 10., však ve své nereflexi zhoršující se ekonomické situace zadělal na budoucí problémy: V letech 2010

¹²⁹ A Rawnsley *The End of the Party* cit. dílo s. 484

¹³⁰ Ibid s. 483-484

¹³¹ A Rawnsley *The End of the Party* s. 479-480

překročily veřejné výdaje rekordních 41,8% HDP, což představuje nárůst 12% od roku 1999, dramatické navýšení v britském i mezinárodním kontextu.¹³²

11.3.4 Změna Brownovy ekonomické politiky: premiér - kancléř

Ačkoli recese postihla celou Evropu a její primární příčiny se nacházely v zámoří, pro voliče bylo politicky těžké nevinit z ekonomického propadu New Labour. Jako dlouholetý ministr financí Gordon Brown přirozeně nesl podíl viny na hloubce i délce trvání krize. Ten byl jistě menší, než mu přisuzovala tehdejší opozice, ale podstatně větší, než byla Labour ochotna přiznat. Byl to Brown, kdo vytvořil systém bankovních regulací, který zklamal, přivedl rozpočet do hlubokého schodku a učinil ekonomiku nebezpečně závislou na finančním sektoru.¹³³ Totálně tak obrátil zásady New Labour, které uznával coby kancléř, například, že ekonomika by se neměla příliš zadlužovat. „*Neměli bychom si nikdy půjčit více, než 40 % HDP*“,¹³⁴ prohlašoval dříve. Brownovo premiérství však bylo charakteristické utrácením ve velkém, nadto financovaným půjčkami, jež udržovaly ekonomiku v chodu. Zatímco jako kancléř kritizoval „černé díry“ ve finančních plánech, jako premiér se zasadil o nekryté snížení daní. Tato fiskální stimulace měla zachránit Británii před krizí. Podobně jako ministr financí otálel se znárodňováním malých finančních ústavů, jako premiér utratil „miliardy daňových poplatníků“ na záchranu několika největších národních bank. K tomu se neodhodlaly Francie, Německo a dokonce ani Spojené státy. „*Z muže, který si hrál na bankovní obdobu Adama Smithe, se stal kenesián*“, komentuje tuto proměnu Andrew Rawnsley.¹³⁵

Neúspěch Brownovy ekonomické vlády potvrdil krizový rozpočet na rok 2009. Jeho schodek přesahoval 100 miliard liber a podle Rawnsleyho se oslabený sterling dostal téměř na úroveň eura. Rozpočet snížil HDP na následujících třináct měsíců ze 17,5% na 15%. Následovala všeobecná kritika, která snížila mezinárodní izolaci

¹³² A Rawnsley *The End of the Party* op. cit. s. 600

¹³³ Bagehot *Apologise, Gordon* *The Economist* 390: 8617 s. 34 7/2/2009

¹³⁴ Eamonn Butler *Why Britain needs an Economic Responsibility Act* *Adam Smith Institute Briefing Paper* s 2 April 2010 dostupné z www <[http://adamsmith.org/files/economic-responsibility-act\(2\).pdf](http://adamsmith.org/files/economic-responsibility-act(2).pdf)> [1/3/2011]

¹³⁵ A Rawnsley *The End of the Party* op. cit. s. 600

konzervativců, když varovali před hrozící zadlužeností. Základní úroková sazba BoE se postupně snižovala, což vzbuzovalo strach z vysoké inflace.¹³⁶ Zároveň se zvýšil také objem peněz v oběhu. Nejednalo se o fyzické bankovky, ale elektronickou hotovost ke koupi aktiv. Očekávalo se, že rozšíří obchodníkům i spotřebitelům úvěry a tím podpoří hospodářský růst. To znamenalo definitivní konec desetiletého období hospodářského růstu, stoupajících příjmů a nízké nezaměstnanosti, vystavěných na realitním boomeru, finančnictví, levné pracovní (imigrační) síle a vysokých veřejných výdajích. Můžeme tedy říci, že hospodářská smrt New Labour nastala na přelomu let 2008-2009. Image „strany pro ekonomiku“ tak labouristů vydržela 10 let, tedy ironicky do doby, než se hospodářství stalo prioritou většiny voličů.¹³⁷

11.3.5 Úsporné plány přidaly hlasy toryům

Prohlášení, podle kterých budou muset voliči zaplatit více, aby dostali méně a pracovali déle, příliš často volby nevyhrávají. Na podzim roku 2009, připomínal britský fiskální nepořádek Augiášův chlév a voliči si začali uvědomovat nevyhnutelnost škrtů. Brownova kampaň „*Labour would invest where Tories would cut*“ tvrdě narazila. Zatímco zdravotnictví a školství představují politická témata, na která mají voliči čas v době blahobytu, ekonomika v době krize táhne přirozeně více. V době hospodářského poklesu byli Britové méně alergičtí na snižování výdejů a konzervativci si mohli dovolit v rámci možností riskovat. Na rozdíl od vlády ekonomická opatření toryů naznačovala, že opasky si neutáhnou pouze labourističtí voliči: Rodiny s příjmy nad 50 000 liber ročně tak přišli o slevu na dani. Zároveň byla zachována padesáti-procentní vrchní hranice daně, kterou labouristé prosadili pro bohaté. Ani jedno z těchto opatření nemá na snížení deficitu zásadní vliv. Podobně jako v případě zrušení dědické daně si však konzervativci uvědomovali, že obě se dobře prodají.¹³⁸

¹³⁶ 5%... 2% (nejnižší hodnota od 50. let)... 1,5% 1/2009 (nejnižší úroková sazba v 315-leté historii BoE)... 0,5% 3/2009 A Rawnsley *The End of the Party* s. 610

¹³⁷ Ibid s. 601

¹³⁸ Bagehot *Blowback: The End of New Labour Orthodoxy on Public Spending* *The Economist* 391: 8636 20/6/2009 s. 38

12 Zahraniční politika a boj s terorismem

Blairova zahraniční politika velmi ovlivnila domácí působení a popularitu New Labour, díky rostoucí intenzitě a převažující povaze svých závazků převážně negativně. Pod jeho vedením obnovilo Spojené království tradici Pax Britannica pro 21. století; diplomaticky, a ve stále větší míře také vojensky, intervenovalo nejen v oblastech očividných britských zájmů s tím rozdílem, že za zády už nemělo záštitu solidního impéria, ale vzmáhající se opozici. Fakt, že Blair vládu koncipoval v prezidentském stylu způsobil, že diplomacie jeho kabinetu byla spojována přímo s jeho osobou, až už v pozitivním slova smyslu, či naopak.¹³⁹

12.1 Chybějící zkušenosti New Labour, liberální intervencionismus

Z hlediska popularity a tedy i šance pro rozsáhlé reformy bylo Blairovo nejlepší období 1997–2001. Ačkoli byl politický kapitál New Labour v této době na vrcholu, jeho prezentace často převládala nad podstatou. Snahu kabinetu převést slova v činy přerušily roku 2001 události 11. září, následované válkou s terorismem. Ta překonala nejen Blairovo premiérství, ale ustála i následnictví Gordona Browna a zaměstnává ještě současný kabinet. Vedle nástupnického sporu s kancléřem tak zahraniční politika byla dalším faktorem, který vládu odváděl od problémů domácí scény, které voliči reflektují nejvíce. Fakt, že volební manifest z roku 1997 se zmiňoval takřka výlučně o domácí agendě naznačuje, že globální působnost Blairovy vlády nebyla plánovaná. Možnost nebývalé koncentrace na domácí situaci si téhož roku pochvaloval i sám premiér: *“Mine is the first generation able to contemplate the possibility that we may live our entire lives without going to war or sending our children to war. That is a prize beyond value...”*¹⁴⁰ Těžko tak mohl někdo předpokládat, že v následujících několika letech pošle Británie svou armádu do Kosova, Sierra Leone, Afghánistánu a Iráku.¹⁴¹

¹³⁹ P Hennessy *The Prime Minister, the Office and its Holders since 1945* s. 481

¹⁴⁰ T Blair *Projev v Paříži* 27/5/1997

¹⁴¹ A Thorpe *A History of the Labour Party* s. 272

Expanzivní zahraniční politika byla v přímém rozporu se stranickou tradicí. Labouristé byli původně vnímáni jako tábor pacifistů – v letech 1914 i 1939 byla většina z nich proti vstupu do války. Z toho důvodu se Blair později hájil tvrzením, že aliance s USA v Iráku i Afghánistánu byly ve své podstatě pacifistické a Británie v nich figurovala pouze jako “brzda” Spojených států.¹⁴² Vojenské mise však lze argumentací *soft-power* omlouvat jen těžko. New Labour se totiž zabývala světovými konflikty téměř celou dekádu, ze začátku možná i proto, aby se zbavila své slabé zahraničně-politické image: Kosovo následovala Sierra Leone, Afghánistán a současná válka v Iráku. Britská vojska bojovala na moři, ve vzduchu i na poušti. Příčiny konfliktů byly různé a ne vždy omluvitelné liberálním intervencionismem, Blairovou diplomatickou doktrínou. V některých případech šlo o nepředvídatelné okolnosti a pohotovostní stavy, ale často hrálo roli premiérovo mesiášství. Pokud voliči toto přílišnou angažovanost tolerovali v časech prosperity sociálního státu, v době krize vyvolávala sílící ekonomická nepříznivost pochyby o vojenských ambicích, které najednou působily přemrštěně. Za “Blairovy války” tak v mnoha ohledech zaplatil Gordon Brown. Zatímco konflikty na Falklandách a v Irsku měly v době Blairovy působnosti podporu široké veřejnosti, války v Iráku a Afghánistánu budily odpor.¹⁴³

12.2 Válka s terorismem

I když byl konflikt v Afghánistánu v době svého vzniku považován za spravedlivý, jeho delší než předpokládané trvání mělo za následek přirozený pokles podpory veřejnosti. Politicky vzato můžeme říci, že oběti, které válka napáchala v Londýně, byly větší než ty v Kábulu. Populární intervence z podzimu 2001 se změnila v nekonečný konflikt se stále většími ztrátami. V době, kdy Blair odcházel z úřadu, už skeptická veřejnost nechápala, proč a za co britští vojáci vlastně umírají.¹⁴⁴ Pro britskou armádu se konflikt stal nejzdlouhavějším bojem od dob druhé světové války, ale

¹⁴² T Blair: „*My objectives must be to pull the Americans towards strategy that is sensible in Iraq, contemplate military action only in the right circumstances...*“ Dopis Blaira manželce 30/2/2002 *Private Papers* v A Seldon Blair

¹⁴³ The Economist *Lockarbie fallout: Counting the Cost* The Economist 392: 8646 28/9/2009

¹⁴⁴ Populous pro *The Times* 14/10/2009: „Návrat vojenských jednotek do jednoho roku“ - 68 %, Yougov pro Channel 4 News 5/11/2009: „Mise v Afghánistánu nemá šanci někdy uspět“ - 57 %, ICM pro National Army Museum 9/9/2009: „Vojáci neměli být do Afghánistánu nikdy vysláni“ - 53 %

⁶⁶ A Rawnsley *The End of the Party* s. 663

tentokrát bez jasných politických a strategických cílů, které by ukazovaly jeho konec. Labour Party také poznala nepříjemné politické konsekvence – s oslabením mezinárodní koalice v roce 2009 přišel i konec mezipartajního konsenzu. Zatímco liberálové požadovali návrat jednotek, konzervativci na vládu útočili, že válku špatně financuje. V tomto ohledu kabinetu znovu uškodila rozepře mezi premiérem a kancléřem; díky rozdílným prioritám nedokázali zajistit finanční pokrytí závazků, což se z laického pohledu veřejnosti negativně odrazilo na délce trvání konfliktu i počtu obětí.¹⁴⁵

12.2.1 Irák

Pokud byl Afghánistán válkou s nejasným cílem, Irák měl být praktickou ukázkou britské *soft power*. Její vliv však byl ve výsledku nepatrný. Tony Blair a George W. Bush navíc válčili každý jinou válku. Zatímco premiér bojoval za hodnoty mezinárodní komunity, prezident za americké národní cíle. Válka v Iráku měla demonstrovat vůdčí postavení Británie v Evropě a její partnerství se Spojenými státy. Vliv ve Washingtonu však nezajistila a navíc měla za následek evropskou izolaci. Z hlediska zájmů v arabském světě podkopal neúspěch celého projektu britský vliv na Středním východě podobně, jako Suez o čtyřicet let dříve. *Liberální intervencionismus* se tak v případě Iráku neukázal ani jako spravedlivý, ani jako efektivní.¹⁴⁶

Ačkoli konflikt v Iráku rozčlil veřejnost, do dolní sněmovny pronikl minimálně. Vinou špatné politické kalkulace podpořili konzervativci v roce 2005 Blaira v rozhodnutí pro invazi, což se negativně podepsalo na jejich výsledku v parlamentních volbách téhož roku.¹⁴⁷ Liberální demokraté se postavili proti, ale nedokázali si bezprostředně uchovat impulz, který jim tato pozice nabízela. Pokud jde o labouristy, tehdejší volby ještě dokázali vyhrát, ale s podstatně menším náskokem a pouze díky většinovému volebnímu systému. Za své rozhodnutí a pomoc Americe zaplatil Blair stranickou poslušností a co bylo pro další osud vlády daleko horší, nepřátelstvím médií. Irák se tak stal pro labouristy tím, čím byla válka v zálivu pro konzervativce.¹⁴⁸

¹⁴⁶ N Fowler *A Political Suicide. The Conservatives' Voyage into the Wilderness* s. 199

¹⁴⁷ Volební výsledky vlády New Labour nejen z roku 2005 uvádím v příloze č. 1

¹⁴⁸ M Clarke: *Foreign Policy* v A Seldon (ed) *Blair's Britain 1997-2007*

Jak v Afghánistánu tak později i v Iráku spojenci fatálně podcenili důležitost poválečné rekonstrukce. Britské snahy o poválečnou obnovu se pod tíhou amerických priorit ukázaly jako neudržitelné. Silně poddimenzovaný byl i počet vojenských sil. Ačkoli celá Severoatlantská aliance¹⁴⁹ přislíbila poslat posily, málokdy se tak stalo v rozumných číslech – mezinárodní přítomnost byla příliš malá a Taliban tak dostal prostor k oživení. Úměrně populaci působilo na území Afghánistánu pouze 5% jednotek, které operovaly ve válečném Kosovu – zhruba 9 000 mužů.¹⁵⁰

12.2.2 Americký vliv na Blaira a jeho politický dopad

Důsledky nepřipravené okupace započaly pád Tonyho Blaira a měly fatální dopady na jeho reputaci. Válka způsobila ztrátu politického kapitálu, tolik potřebného pro reformu veřejných služeb. Zbraně hromadného ničení¹⁵¹, coby hlavní ospravedlnění války, se ukázaly jako smyšlené a ostatní špionážní informace jako značně nadnesené. Zpráva komise Lorda Butlera uvádí, že vyšetřovatelé vládu předem varovali, že v Iráku neexistují žádné spolehlivé důkazy potvrzující jejich existenci. Klíčovou se stala zpráva ze září 2002 podle které Irák WMD nejenže měl, a byl je schopen odpálit během 45 minut. Objevily se názory, že tento interval byl uměle vytvořen s cílem posílit argument invaze. Fakt, že zbraňový expert David Kelly, který hrozbu vyslovil, spáchal posléze sebevraždu, tuto domněnku v očích veřejnosti pouze potvrdil. Zmanipulované zpravodajské služby pošpinily válku v stejně, jako špatné plánování a porušování lidských práv. Konflikt měl vážné důsledky i pro další intervence a mobilizace mezinárodních kontingentů, což se zřetelně projevilo například neochotou evropských spojenců během letošních útoků na Libyi. Zatímco u britské veřejnosti vyústil konflikt v nedůvěru v další zahraniční intervence, v ostatním světě radikalizoval Muslimy a zvýšil riziko terorismu. Británie pocítila oba důsledky velmi záhy. Kromě toho válka znovu nastartovala celosvětové nepokoje mezi Sunity a Šíty a posílila iránskou teokratickou diktaturu.¹⁵²

¹⁴⁹ *North Atlantic Treaty Organisation*, dále jen NATO.

¹⁵⁰ A Rawnsley *The End of the Party* s. 665

¹⁵¹ *Weapons of mass destruction*, dále jen WMD.

¹⁵² D Kavanagh *The Blair Premiership* v A Seldon (ed.) *Blair's Britain 1997-2007*

12.2.3 Terorismus jako důsledek zahraničních misí a jeho politické dopady

Britská účast na válce v Iráku negativně ovlivnila vztahy se spojenci. Zatímco na evropské frontě poškodila vazby s Francií a Německem, zásadní dopad měla i na „*special relationship*“ se Spojenými státy. Ačkoli Bushova administrativa projevila za britské posily vděk, v žádném případě na nich nebyla závislá a stejně jako Clintonova administrativa ve válce v Jugoslávii by se pravděpodobně zachovala stejně i bez podpory Londýna. Bushův unilaterismus tak není výjimkou, ale dlouhodobým znakem americké politiky.¹⁵³ Díky své na moderní dobu expanzivní zahraniční doktríně je dnes Blair jako jediný moderní premiér znám pro čtyři válečná vítězství. Jejich důsledkem je posílený, ale problematický vztah se Spojenými státy, zničený vztah s EU, pokřivená vazba na média, image lháře i teroristické útoky v Británii 7. července 2005. Jejich pachatelé byli příslušníci druhé generace muslimské komunity, tedy „domácí teroristé“. To vedlo k pocitům, že válčení v Iráku a Afghánistánu Británii před terorismem nejenže neochránilo, naopak ji teroristům ještě více vystavilo. Po té, co se teroristické útoky neúspěšně opakovaly, se k oběma atentátům přihlásila skupina zvaná Abu Hafs al-Masriho brigáda (název pochází z přezdívky poručíka Usámy bin Ládina, zastřeleného v roce 2001 během náletu na Afghánistán). Teroristé ve zprávě uvedli, že teror bude pokračovat do té doby, dokud evropská vojska neodejdou z Iráku, čímž spojitost obou jevů potvrdili.¹⁵⁴

Dohru teroristických útoků představovaly kontroverzní anti-teroristické zákony, kritizované jako sporné, drakonistické a neefektivní. Nejkontroverznějším aspektem celé legislativy, který také vládě nejvíce uškodil, se stala „*detention without charge*“, nebo-li uvalení vazby na podezřelých z terorismu bez vznesení obvinění. Zákon vznikl v reakci na problém, co si počít z „cizími“ teroristy, proti kterým neměla vláda dostatek důkazů na soudní proces, ale zároveň je nemohla deportovat do jejich domovských zemí kvůli riziku mučení. 11. června 2008, tedy rok po londýnských teroristických útocích, přijala dolní sněmovna relativně těsnou většinou 315:306 prodloužení vazby pro podezřelé z terorismu ze 14 na 28 dní. Blair věřil, že konzervativce oslabí, pokud bude Labour působit přísně. Toryové, kteří nový zákon označili za „neefektivní autoritářství“,

¹⁵³ Tony Blair *Dopis manželce 30/2/2002 Private Papers* v A Seldon Blair

¹⁵⁴ A Seldon *Blair* cit. dílo 602

však za svou opozici vůči voličsky velmi populárnímu návrhu nikdy politicky nezaplatili.¹⁵⁵ Ačkoli prodloužení doby vazby pro podezřelého teroristu podpořilo 65% veřejnosti,¹⁵⁶ konzervativci si navzdory své opozici nadále udrželi nálepku „strany národní bezpečnosti“. To jen dokládá ignoranci, kterou labourističtí voliči prokazovali Gordonu Brownovi i v případech, kdy s premiérem souhlasili.¹⁵⁷

Na místo uznání voličů za prodloužení vazební lhůty si labouristé naopak vysloužili jejich kritiku v souvislosti s jiným, více jak dvacet let starým teroristickým případem: 20. srpna 2009 propustila skotská samospráva na svobodu Libyjce Abdelbaseta Al-Megrahiho, který by v roce 1988 odsouzen k doživotnímu trestu. Ten dostal téhož roku za bombový atentát na letadlo Pan American World Airways 103 ve skotském Lockerbie. Důvodem k propuštění byla rakovina a alespoň podle skotských představitelů také očekávaný skon někdejšího teroristy, kterému bylo dovoleno vrátit se za rodinou do Tripolisu. Na neštěstí pro britskou vládu tam na Al-Megrahiho čekalo hrdinské uvítání v rámci oslav Kaddáfího čtyřicetiletého výročí převzetí moci. Kaddáfího poděkováním Brownovi způsobilo nemalé nesnáze: „*Děkuji svému příteli Gordonu Brownovi za podporu skotské vlády v tomto odvážném kroku,*“ vyjádřil svou spojitost s britským premiérem libyjský diktátor.¹⁵⁸

Pro britskou a především americkou veřejnost představovalo propuštění teroristy zradu obětí atentátu. Ukázalo se však, že nejenže byla Downing Street o propuštění dobře informována, ale dokonce se na něm přímo podílela: Těsně před tím, než opustil premiérské křeslo, sjednal Tony Blair lukrativní libyjské zakázky pro britské energetické firmy, včetně návratu British Petrol¹⁵⁹ na tamní trh po třiceti letech. Navíc vyšlo najevo, že ministr vnitra Jack Straw schválil propuštění v době, kdy se vyjednávání BP s Libyjci dostalo do kritické fáze a hrozilo, že olejářský gigant kontrakt

¹⁵⁵ A Rawnsley *The End of the Party*

¹⁵⁶ ICM 8/7/2008

¹⁵⁷ The Economist *Detention Without Charge: Home and Dry, Just* The Economist 387: 8584 s. 40-41

¹⁵⁸ Gaby Hinsliff *Brown in New Storm Over Free Terrorist* Observer 28/8/2009

¹⁵⁹ Dále jen BP.

v hodnotě 15 miliard liber ztratí. Tato skutečnost poukázala nejen na mediální neschopnost nového premiéra, ale znovu i na jeho problémy v komunikaci s Blairem.¹⁶⁰

12.3 Evropská politika

Po vítězství labouristů v roce 1997 se očekávalo zlepšení vztahů mezi EU a Británií. Tato hypotéza byla oboustranná. Jejím základem byly špatné vztahy konzervativní vlády s Bruselem na jedné a sliby labouristů na druhé straně, kterými se snažili vymezit. Reformu tradičně euroskeptické labouristické politiky však média odmítla reflektovat, což vzhledem k jejich rostoucí moci negativně ovlivnilo elektorát. Tisk Blairův přístup k EU neschvaloval a vnímal ho jako příliš pro-evropský. I pod vlivem médií se tak Británie aktivně zapojila do evropské politiky pouze v těch otázkách, kde byla v sázce britská suverenita či příspěvek do unijního rozpočtu, tzn. v oblasti společné měny, ústavní smlouvy, reformy rozpočtu a společné zemědělské politiky^{161, 162}.

12.3.1 Snaha o vliv v Bruselu a veřejné mínění doma

Neo-labouristická evropská *policy* praxe odrážela stále totéž britské dilema: na jedné straně souhlas s výhodami jednotného trhu, na druhé přesvědčení, že regionální integrace znamená ztrátu suverenity – jinými slovy, co Londýn ztratí, Brusel získá. Tento rozpor pramení především z propojení dvou pravděpodobně nejproblematictějších politik společenství, tedy rozpočtové politiky a prominentní SZP. Ačkoli si Britové roku 1984 prosadili rabat, každá rozpočtová debata prakticky vyústí v požadavek na jeho zrušení. Pokud se ho Británie této „slevy“ nechce vzdát, musí usilovat o dohodu na poli SZP. Bylo proto velkou politickou chybou Blairovy vlády, když se premiér ještě v současné finanční perspektivě (2006-2013) vzdal 20% národního rabatu aniž by se zasadil o reformu SZP či její redukci v rámci rozpočtu.¹⁶³

¹⁶⁰ J Allardyce *Lockerbie Bomber „Gets Free for Oil“* *Sunday Times* 30/8/2009

¹⁶¹ Dále jen SZP.

¹⁶² I Bache S George *An Awkward Partner, Britain in the European Community* v *Politics in the European Union*

¹⁶³ I Bache N Nugent *Europe* v A Seldon *Blair's Britain 1997-2007*

Podle Davida Lidingtona měl Blair mnoho příležitostí, jak britské zájmy prosadit. „Nakonec však dosáhl pouze slibu o přezkumu SZP, který ale neměl za následek žádnou výraznou změnu politiky. Byla to velká šance, kterou labouristé propásli,“ řekl Lidington. Na proevropskou politiku New Labour má rovněž jasný názor. „Spousta labouristických sloganů vykřikovala, že ‚Británie je v srdci EU‘, ale ve skutečnosti se Blairovi ministři ani neobtěžovali dostavit na setkání Rady. Vláda rovněž opomenula spolupráci s ostatními zeměmi, která by bývala mohla zaručit širší zájmy.“¹⁶⁴

Strana nadto byla v evropské otázce značně rozdělená. Podobně, jako se konzervativci za Majora nedokázali dohodnout na Maastrichtské smlouvě, také New Labour evropská nejednotnost uškodila. Strana se nakonec dětinsky postavila do opozice proti čemukoli, co pochází z Bruselu. Tím se však připravila o voličské hlasy, které už patřily jiným: Pro ty, kteří si přály vystoupení UK z EU tu byla eurofobní UKIP. Ti, co naopak preferovali federální Evropu zpravidla volili liberály. Vzhledem k tomu, že se konzervativci postavili do role euroskeptické opozice, nezbývalo New Labour příliš prostoru pro politické manévry.¹⁶⁵ Nespokojenost britské veřejnosti s labouristickým evropským kurzem se nejzřetelněji projevila ve volbách do Evropského parlamentu v roce 1992. V nich 55% voličů hlasovalo euroskeptické strany a 25% pro vyloženě anti-evropské partaje, jako je již zmiňovaná UKIP, BNP a Libertas, což je po dvanácti letech proevropské vlády poněkud absurdní skutečnost.¹⁶⁶

Evropská politika New Labour tak byla ve výsledku neúspěšná hned ze dvou pohledů: Nezajistila Británii očekávaný vliv a silnou pozici uvnitř Unie (podle veřejnosti by se tak mělo stát bez ztráty suverenity) a na oplátku nezaručila evropské politice čestné místo v seznamu domácích priorit. Rovněž neovlivnila franko-německou alianci, zejména díky odmítavému přístupu k euru a persistentnímu, hluboko zakořeněnému veřejnému euroskepticismu, který živil britský tisk.¹⁶⁷

¹⁶⁴ *Rozhovor autorky s britským ministrem pro EU Davidem Lidingtonem* u příležitosti interview dostupného na <<http://www.euroskop.cz/332/18458/clanek/david-lidington-v-bruselu-hajime-narodni-zajmy/>> 1/3/2011 na britské ambasádě v Praze

¹⁶⁵ N Fowler *A Political Suicide* s. 182

¹⁶⁶ The Economist *Testing the Water* *The Economist* 391: 8633 s. 36-37 30/5/2009

¹⁶⁷ I Bache N Nugent *Europe A Seldon Blair's Britain 1997-2007* s. 599

13 Labour *sleaze*

Jako v případě většiny politických stran, i k poklesu labouristických volebních preferencí do jisté míry přispěl i *sleaze*, kterému se coby zavedená partaj nevyhnuly ani toryové. Volby však může prohrát pouze vláda. Ta labouristická se očernila především skandály stranického financování a parlamentních výdajů. Svými chybami tak nahrála nejen opozici, ale především menším stranám mimo hlavní proud, kterým dala příležitost upozornit na jejich neposkvřněnou image.

13.1 Změna financování strany

Sérii afér odstartoval skandál *Cash for Coronets* (volně přeloženo jako „hotovost za laskavost“), který zpochybnil financování poslední vítězné labouristické kampaně v roce 2005. Za primární příčinu skandálu je možné označit úbytek členů a úpadek stranického aktivismu, který v případě New Labour znamenal rovněž pokles financování strany. Úbytek členského sponzoringu byl logický; členství, které masivně vzrostlo v začátcích Blairova premiérství, postupně přirozeně upadalo. V roce 2006 měla strana pouze 198 000 členů, tedy nejméně od roku 1928, kdy se údaje zaznamenávaly. Stejně tak nebylo možné se dále spoléhat na pomoc odborů, od kterých se strana v devadesátých letech odštíhla a které do rozpočtu přispívaly stále méně: Zatímco ve vítězné kampani 1997 představovalo odborové financování dvě třetiny zdrojů, v roce 2005 už tvořilo méně než jednu čtvrtinu.¹⁶⁸

Kvůli úbytku členů a nepřízni odborů se strana musela obrátit na soukromé dárci. Změna financování měla za následek, že se labouristé stali stejně závislí na plutokratech jako konzervativci. Na rozdíl od tehdejší opozice si však Labour tuto cestu sama ideologicky uzavřela, ironicky právě proto, aby předešla opakování tory *sleazu*. Ještě ve svém prvním volebním období Blair zakázal přijímání tajných a zahraničních darů. To byl velký skok od dob konzervativců, kdy bylo možné čerpat zdroje od veřejnosti neznámých dárců. Vláda však zavedla přiznání veškerých darů nad 5 000 liber, u místních organizací dokonce nad 1000 liber. Zároveň ohraničila i maximální cenu politické kampaně, kterou stanovil na 200 000 liber.¹⁶⁹

¹⁶⁸ P Seyd P Whiteley *New Labour's Grassroots, The Transformation of the Party Membership* s. 109

¹⁶⁹ Ibid

Zúžený finanční rámec a malý počet sponzorů způsobil nezdravou závislost na tučných finančních tocích od malého počtu dárců. Na rozdíl od konzervativců však Labour Party postrádala zavedené sponzory. Strana se proto vsadila na *self-made many*, nežádka vzešlé z velmi chudých poměrů. Odměnou jim byl status a možnost pohybovat se na akcích v přítomnosti vlády, především pak Blaira. Tímto způsobem zajistil hlavní labouristický fundraiser Michal Levy (přezdívaný „*Lord Cashpoint*“) své straně přes 100 milionů liber mezi léty 1995-2005. Úspěšnost tohoto financování však byla přímo úměrná popularitě vlády, zejména premiéra a z toho důvodu v novém tisíciletí soustavně klesala. Negativní image kabinetu měla za následek, že se bohatí stále více obávali negativní pozornosti médií, kterou dotace budily. Před volební kampaní 2005 tak byli labouristé na rozdíl od konzervativců na mizině. Jejich lépe zajištěné financování znamenalo ve svém důsledku také účinnější volební kampaň.¹⁷⁰

13.1.1 *Cash for Coronets, Cash for Peerages*

Labouristické problémy se sponzoringem vyřešila mezera v zákoně: Hotovost, která se do stranické pokladny dostala formou půjčky totiž nemusela být vykazována. Půjčky se tak staly způsobem čerpání zdrojů v době, kdy bohatí nechtěli labouristy sponzorovat veřejně. Financování strany však logicky nebylo možné postavit na úvěrech, proto věřitelé své půjčky po předání prohlásili za dary. Tato praktika byla nelegální a zničila čistý status New Labour, který Blair nastavil. Jednalo se o nestydaté zneužití transparentního financování stran, které vláda sama zavedla, alespoň jak sliboval Blairův projev z roku 1996: „*I will re-establish the bond of trust between the government and the British people and be tough on sleaze and tough on the causes of sleaze*“¹⁷¹ Financování prostřednictvím půjček stranu zadlužovalo, bylo snáze zneužitelné a neslo s sebou i větší politické riziko, než-li standardní metody: Každé politické zklamání věřitele tak mohlo vyústit v okamžitý požadavek na vrácení peněz.¹⁷²

Downing Street posléze přiznala, že z tajných půjček vzešlo celkem přes 14 milionů liber od dvanácti dárců. Seznam „věřitelů“ obsahoval taková jména jako „*Grocery Lord*“ David Sainsbury („půjčka“ ve výši 250 000 liber), zakladatel kliniky

¹⁷⁰ Ibid

¹⁷¹ T Blair *Projev na konferenci v Blackpoolu* 1/10/1996 Ibid s. 360

¹⁷² A Rawnsley *The End of the Party* s. 359

Priory Chai Patel (dar 1 milion liber), nebo developeri Sir David Garrard a Andrew Rosenfeld (příspěvek 2 miliony liber). Garrardovi a Patelovi byla odměnou nejen politická přízeň, ale také šlechtický titul. Aféra *Cash for Coronets* tak volně pokračovala skandálem *Cash for Peerages*. „Půjčky“ labouristických sponzorů přirozeně nebyly předloženy *House of Lords Appointments Council*, který Blair založil, aby jednotlivé nominace zkoumal. Aféra tak upozornila na dlouhodobý trend v britské politice: Zbohatlíci dobře věděli, že sponzoringem politických stran jejich šance na teplé místo v horní sněmovně a odtud i v horních patrech společnosti rapidně vzroste. Aféru poprvé zveřejnil *Independent on Sunday* v říjnu 2005.¹⁷³ Důsledkem skandálu byla zničená reputace vlády a zuřivý hněv dárců, který se obrátil proti Downing Street. Poškození sponzoři se od Labour party distancovali a požadovali vrácení svých „půjček“. To stranu přivedlo na pokraj bankrotu a učinilo ji znovu politicky a tedy i finančně závislou na zneprátených odborech.¹⁷⁴

13.1.2 Expenses skandál

Finanční problémy labouristů však nepředstavoval pouze příjem peněz, nýbrž i útraty. Nejvyšší soud na jaře 2009 rozhodl, že parlament musí zveřejnit své výdaje. Jeho nařízení následovala trapná odhalení a smršť skandálů. Vyšlo najevo, že ministryně vnitra Jacqui Smith neoprávněně požadovala na poslaneckých náhradách na bydlení 116 000 liber. Neuvedla totiž své bydliště, kde žila s manželem a dětmi a místo něho označila dům své sestry za vlastní. Celá situace se ještě vyhrotila, když se ukázalo, že náhrady k proplacení zahrnovaly i erotické filmy jejího manžela a špunt do vany, jehož pořizovací cena činí 89 pencí.¹⁷⁵

Rovněž ministr práce Tony McNulty požadoval 60 000 liber jako kompenzaci za cestovní náklady z adresy, na které ve skutečnosti žili jeho rodiče. Jeho vlastní dům stál přitom ve vzdálenosti 8 mil od místa zaměstnání.¹⁷⁶ Kompletní zpráva byla i přes

¹⁷³ M Woof *Blair told police donors were being honoured for services to Labour. These documents say different* *Independent on Sunday* 17/12/2006 dostupné z <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/blair-told-police-donors-were-being-honoured-for-services-to-labour-these-documents-say-different-428845.html> [30/5/2010]

¹⁷⁴ A Rawnsley *The End of the Party* s. 373

¹⁷⁵ J Groves, M Giannangeli *Jacqui Smith Put Adult Films on Expenses* *Sunday Express* 29/2/2009

¹⁷⁶ K Walker R Kisiel *Ministr's £60.000 Expenses for Payments Home* *Mail on Sunday* 22/3/2009

vysokou cenzuru značně zahanbující a labouristy obcházely obavy, co by se stalo, kdyby komise zkontrolovala každého poslance. Celá pravda o parlamentních výdajích za poslední 4 roky vyšla najevo 8. května 2009, kdy veškeré informace koupil denník *Daily Telegraph*.

Nezanedbatelným detailem celé aféry bylo její načasování, které už tak ničivé důsledky jenom umocnilo. Za ekonomické krize byla veřejnost k vůči politikům ještě méně tolerantní a ospravedlnění ekonomických ústupků tak bylo ještě těžší. V době, kdy náklady za čokoládové tyčinky, odpadkové pytle a sušenky učinily z poslanců patetické skrbíčky s platem 65 000 liber ročně, dosahoval počet nezaměstnaných přes 2 miliony lidí. Tehdejší Brownův kabinet na skandál reagoval hromadnou rezignací. Odstoupil ministr obrany John Hutton, šéf resortu dopravy Geoff Hoon, ministryně pro EU Caroline Flint a ministr práce James Purnell. Nebýt přimluv Tonyho Blaira, odešli by také šéf diplomacie David Miliband a ministr zahraničí, „brownovec“ Alan Johnson, v době excessu považovaný za premiérova nástupce. Skandály proměnily v konzervativní vedení během osmi měsíců.¹⁷⁷

14 Vzestup a pád New Labour: Výsledek výzkumu

Můžeme říci, že tři po sobě jdoucí volební vítězství New Labour stála na třech pilířích. Prvotním a velmi efektivním byla osobitá prezentace a vůdčí i komunikační schopnosti Tonyho Blaira. Druhou příčinou úspěchu bylo relativně dlouhé období pasivity rozdělené opozice. Třetím a mimořádně dlouhodobým faktorem byla nepřetržitá prosperita, přizívající spokojenost voličů, kteří tak necítili potřebu po změně. Blahobyt zajistil stálé investice do vzdělání, zdravotnictví a dalších populárních veřejných služeb. Díky němu New Labour zosobňovala změnu, modernizaci a budoucnost. O co rychlejší byl vzestup ideologie v době příznivých politických a ekonomických okolností, o to zřetelnější byl její pád po příchodu recese a konsolidaci opozice, když si voliči i média všímali především jejích neúspěchů. Po třech volebních obdobích u moci se Labour Party mohla jen těžko prezentovat jako „síla změny“ nehledě na fakt, že převážnou část její vlády úřadoval jeden premiér. Ze stejných

¹⁷⁷ A Rawnsley *The End of the Party* s. 655

důvodů nebyla udržitelná image New Labour jako „strany budoucnosti“, ačkoli se o to Labour několikrát pokusila.

V roce 2007 dostala vláda svěží vítr v podobě „nového“ předsedy, který deset let předtím působil jako ministr financí, a na čas popřela gravitaci. Nový premiér však s sebou přinesl staré pořádky, když se s někdejšího spolu-architekta New Labour stal v osobě Gordona Browna její vrah, odhodlaný pošlapat dědictví svého předchůdce, opustit výhodnou pozici v politickém středu a vrátit stranu „tam, kam patří“, tedy doleva. O rok později přišla finanční krize, která ukázala nefunkčnost modelu New Labour v nepříznivých ekonomických podmínkách, když sociální aspekt ideologie ztratil svůj pohon v podobě hospodářského růstu. S příchodem recese tak skončily dobré časy a odtud i New Labour, jejíž filosofii mohla Labour Party uplatňovat pouze v ekonomicky příznivých podmínkách. Fakt, že v době poklesu nemá New Labour u voličů budoucnost, potvrdily loňské parlamentní volby. Poprvé od roku 1974 nezískala žádná z politických stran absolutní většinu. Volby také poznamenal odklon voličů od dvou hlavních stran; 35% obyvatel, tedy nejvíce o roku 1918, dalo svůj hlas jiným stranám, než konzervativcům a labouristům - toryové tak obdrželi pouze 5 % původně labouristických hlasů.

Tabulka č. 3: Výsledky parlamentních voleb 2010¹⁷⁸

Hlavní strany	Hlasy	% hlasů	Poslanci	Změna křesel od r. 2005
CP	10 726 614	36,1	307	+97
LP	8 609 527	29,0	258	-91
LD	6 836 824	23,0	57	-5
Ostatní		11,9	28	

CP: Conservative Party, LP: Labour Party, LD: Liberal Democratic Party

*Zdroj: BBC UK *National Seats at a Glance* BBC dostupné z [www <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/>](http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/) [27/4/2011]*

Zatímco volby 1997 se odehrávaly především mezi konzervativci a labouristy, v těch loňských se utkali politikové s voliči. Podle pozorovatelů to byly nejotevřenější volby od roku 1992, kdy John Major překvapil čtvrtým konsektivním vítězstvím

¹⁷⁸ Graf vývoje volebních preferencí v období 1997-2010 uvádím v příloze č. 1

konzervativců. Toryové si loni dokázali vybudovat solidní vedení, které se však s blížícími se volbami značně sláblo. Hlavně díky všeobecně neoblíbeným krokům jako válka v Iráku je přesvědčivé vítězství labouristů z roku 1997 pro dnešní konzervativce nepředstavitelné. Nápadně shodné je však obsazení hlavních představitelů – vysmívaný premiér versus opoziční lídr. Ačkoli David Cameron jistě působil důvěryhodnějším dojmem, než Neil Kinnock, magnetizující „*Blair effect*“ se nedostavil. Na vině byla „okoukanost“ i délka jeho opozičního působení. Zatímco v případě Labouristů stál silný tým za slabým lídrem, v konzervativním táboře stál silný lídr s anonymním stínovým kabinetem.

14.1 Ideje New Labour přežívají u konzervativců

Navzdory současné opoziční roli může být New Labour útěchou fakt, že její intelektuální pilíře přežívají dál. Volby nyní vyhrává ten, kdo je více *new-labour*. Základní dvounázorovou ideu New Labour můžeme shrnout slovy, že Britům záleží na efektivitě i sociální spravedlnosti, což není neslučitelné. Tento názor převzali s několika obměnami i toryové. První posun nastal, když se konzervativní strana začala pod vedením privilegovaného Camerona profilovat jako zastánce chudých. Při pohledu na tradiční ideje konzervativců se jedná o obrovský posun: Strana, která kdysi bojovala proti zavedení minimální mzdy a redistribuci, se zčista jasna začala prezentovat jako mstitel ekonomické nerovnosti. Může za to právě jedenáct let vlády New Labour, která udělala ze soucitu povinnost.

Můžeme říci, že právě tato skutečnost představuje finální triumf celého projektu New Labour, bez ohledu na jeho „smrt“ kterou po svém zvolení do čela Labour Party deklaroval „rudý Ed“, nový předseda Miliband. Ačkoli New Labour působí intelektuálně oloupena, pozapomnělo se na její přínosy, které byly v řadě případů dost dobré pro konzervativce a nezřídka povýšily na ortodoxii. Výsledek posledních britských parlamentních voleb je tak Blairovým „Pyrrhovým vítězstvím“.

15 Závěr

Předmětem mého výzkumu byly příčiny vzestupu a pádu politického směru New Labour s ohledem na jeho ideologickou podstatu, praktické třináctileté fungování v britské vládě, i měnící se společenské, ekonomické a politické klima. Rovněž jsem se zaměřila na další platnost této ideologie mimo její mateřskou platformu Labour Party. Vycházela jsem přitom z předpokladu, že právě New Labour položila v britském prostředí stabilní základy pro politiku středu.

Výzkum ukázal, že ačkoli ideologie New Labour bezprostředně vděčí za svůj úspěch neuspokojivému výkonu předchozího konzervativního kabinetu a dlouhodobě pak reformám uvnitř Labour Party, jeho primárním předpokladem byly změny ve struktuře a cílech britské společnosti, kterým se v domácím politickém prostředí dokázala přizpůsobit jako první. Připojila se tak k širšímu trendu centrality západních politických stran, který je důsledkem sílící střední třídy a naopak oslabení okrajů společenského spektra. Skrze společenský vývoj se tak dostávám k první otázce, jež si kladu v úvodu práce. Ačkoli jsou volební vítězství britských labouristů v roce 1997 a konzervativců loňského roku důsledkem diskreditace předchozích kabinetů a stranických reforem, jejich primární příčina spočívá v okupaci téhož politického centra.

Protože elektorát politického středu sociálně přísluší k *middle class*, v současnosti nejširší společenské skupině, jsou její voliči pro úspěch dnešních politických stran nepostradatelní. Výzkum však ukázal, že elektorát širší střední třídy je možné většinově obsadit jen jednou, a to poprvé, jak se to podařilo labouristům prostřednictvím New Labour. S postupem dalších stran do politického centra se preference těchto voličů přirozeně rozdělí. To ukazuje loňské nepřesvědčivé vítězství konzervativců, kteří se namísto vlády jedné strany museli spokojit s dominantní rolí v rámci současného koaličního kabinetu. Když tak labouristé vyškrtli ze stranických knížek závazek ekonomického znárodnění a toryové o více jak deset let později vyjádřili podporu státnímu zdravotnictví, jednalo se z pohledu obou stran o zásadní programové změny, které však byly pouze prostředkem k okupaci téhož politického centra a odtud i k nepostradatelné podpoře střední třídy. Protože fenomén středové politické strany je v britském prostředí poměrně nedávný, je logické, že jak labouristická tak konzervativní cesta ke středu vedla skrze vzájemnou inspiraci – *thatcherismus*, v případě New Labour a naopak „*blairismus*“ u dnešních konzervativců.

Tím se dostávám ke druhé otázce mé práce, totiž k možnostem dalšího praktického fungování ideologie New Labour po té, co se jí otevřeně zřekla domovská politická základna. Jak již bylo řečeno, New Labour je první britskou stranou politického centra, bez jehož přízně se v současnosti neobejde žádná partaj, která vážně uvažuje o získání moci. Z pohledu tohoto pionýrství New Labour jakožto univerzální politické strany středu můžeme říci, že volby dnes vyhrává partaj, která je nejvíce *new-labour*, tedy středová, což v současných podmínkách platí o konzervativcích. Ti převzali sociální aspekt Blairovy ideologie a naroubovali ho na konzervativní ekonomickou politiku. Pokud tedy chápeme New Labour pouze jako synonymum politického centra, což je v britském politickém prostředí vzhledem k předchozí absenci středové strany možné, můžeme říci, že nejenže je její ideologie stále aktuální, ale do velké míry dokonce přežívá v politice současné koaliční vlády.

Díky dosavadní střídmosti své sociální politiky toryové dokazují, že politika New Labour může fungovat s malými obměnami i v době hospodářského poklesu, což v současných ekonomických podmínkách znamená, že musí být více profitabilní a méně sociální, tedy pravo-středová. Na rozdíl od labouristů v 90. letech však dnešní konzervativci nemají jistotu, že jim politika tržních prostředků a veřejného blaha zajistí moc na léta dopředu. Poslední parlamentní volby totiž vedle hypotézy středovosti potvrdily také předpoklad klesající stability volebních návyků – nejenže tak žádná ze stran nezískala absolutní většinu hlasů, ale více jak třetina voličů se rozhodla pro jiné partaje, než labouristy a konzervativce. Toryové tak nezvítězili díky preferenčnímu *swingu* od tehdejší vlády, který byl zanedbatelný, ale těžili především z protestních hlasů původně labouristických voličů, kteří nedali svůj hlas žádné z velkých stran, místo kterých podpořili regionální a protestní hnutí. Dosud nejvýrazněji se tak projevil důsledek devoluce a rostoucího trendu multi-stranické politiky. Ačkoli pokračující platnost většinového jednokolového volebního systému konzervativcům zaručuje, že alespoň prozatím žádná z těchto partajů do parlamentu nepronikne, znamená to, že o udržení své pozice budou nyní bojovat nejen s ostatními stranami. Do budoucna musí počítat i s nestálými voliči, jejichž preference už nepodléhají pevné politické příslušnosti a řídí se nejen aktuálními sociálně-ekonomickými faktory, ale i mírou nespokojenosti s dominantními politickými stranami.

Předpoklad, že cesta New Labour k volebnímu vítězství v roce 1997 se do velké míry podobá způsobu, jakým se o třináct let později dostali k moci toryové, podporují výsledky mého výzkumu jen částečně. Zejména při analýze konzervativního úspěchu jsem došla k závěru, že zprostředkující proměnné, jako například přízeň národního tisku, jsou výsledkem politické středovosti toryů. Ačkoli tak byla primární teze výzkumu v zásadě správná, byla z pohledu dnešního stavu práce nedostatečná, protože středovost se v reformě politických stran ukázala být dominantním faktorem. Moje hypotéza je naopak správná pokud jde o význam osoby předsedy pro úspěch obou politických partají. Nejedná se přitom pouze o Cameronovu či Blairovu individualitu, díky které se konzervativci i labouristé staly stranami „jednoho muže“. V době, kdy o preferencích voličů vedle volebních programů často rozhoduje i osoba lídra, se oběma politikům podařilo v jejich stranách prosadit princip středovosti, tedy thatcherismus u Blaira a „blairismus“ v případě Camerona a to navzdory silným reakcionářským frakcím vlastních stran. To potvrzuje i fakt, že při odchodu z Downing Street si Blair odnesl i „svou“ politickou ideologii, od které se Gordon Brown a posléze i současné vedení Labour distancovali. Vzhledem k dominantní roli předsedy na směřování obou stran tak můžeme říci, že obsadil-li David Cameron sám sebe do role Blairova nástupce, program jeho strany tomu odpovídá a při nejmenším po dobu jeho předsednictví naznačuje pokračování původních idejí New Labour skrze Conservative Party.

Resumé

Základním cílem této práce bylo zanalyzovat podstatu, vzestup a pád politické ideologie New Labour a ověřit její další platnost. Inovační prvek je spatřován rozsahu analýzy filosofie New Labour, tedy v jeho ideologické i praktické rovině. Výzkum si

rovněž kladl za cíl ověřit vliv New Labour na ustanovení fenoménu politického středu v britské politice a nalézt paralely mezi loňským úspěchem New Conservative a triumfem New Labour v roce 1997. Prostřednictvím výzkumu měly být zodpovězeny dvě otázky.

Za první, do jaké míry jsou volební vítězství labouristů v roce 1997 a konzervativců roku 2010 dílem osobitých stranických reforem a do jaké míry důsledkem okupace téhož politického středu – skrze thatcheristické reformy v podání Labour Party 90. let a naopak pod vlivem New Labour v případě dnešních konzervativců? A za druhé, je New Labour i po té, co se ideově vyčerpala ve vlastní politické straně, dlouhodobě platnou politickou filosofií, která může úspěšně fungovat i na jiné, než labouristické platformě, nebo představuje pouze krátkodobou ideologickou odchylku, která zanikla v rámci dalšího ideového vývoje partaje, ze které vzešla?

Z výše uvedených závěrů vyplývá, že středovost je základním předpokladem politického úspěchu každé současné politické strany, která vážně usiluje o získání moci. Většina zprostředkujících a nezávislých proměnných, které zapříčinily úspěch i konec ideologie New Labour v rámci Labour Party přímo či nepřímo souvisí s fenoménem politické centrality. Výjimky v tomto ohledu představují pouze oblasti diplomacie a nekalých politických praktik, jejichž vliv jsem rozebrala ve dvou předposledních kapitolách této práce. Radikální thatcherismus spolu s prázdným politickým středem v 90. letech umožnil ideologickou centralizaci Labour Party a její modernizaci skrze New Labour. Tony Blair pak jako hlavní architekt změny prosadil a zpopularizoval středovou ideologii ve vlastní partaji, v národním tisku i mezi voliči. Po jeho odchodu však straně uškodil odklon od New Labour a návrat k jejím původním levicovým ideálům, který do velké míry ovlivnil Gordon Brown v osobě předsedy. Následná finanční krize pak odhalila selhání sociálně-tržního modelu v době krize a naopak resuscitovala ekonomickou reputaci konzervativců, kteří se během působení v opozici konsolidovali a po Blairově odchodu a odklonu labouristů od New Labour se přesunuli do znovu uvolněného politického středu.

Summary

The main aim of this study was to analyze the nature, the rise and the supposed fall of the political ideology of New Labour and to verify its continued validity. The

innovative element is considered to be the extent of analysis in its ideological as well as practical level. The research also aimed to determine the impact of New Labour on the foundation of the British political center and to find similarities between the last year's success of the New Conservative and the New Labour's triumph in 1997. The research promised to answer two questions.

Firstly, To what extent are the electoral victories of Labour in 1997 and Conservative in 2010 respectively the consequences of the parties' internal reforms and to what extent the result of their move to the political center – with the help of thatcherism in the case of New Labour in the 1990s and via the New Labour inspiration in the the last years' Conservative victory in the general election? And secondly, after its ideological death within the original political platform, can the New Labour still be considered a valid political philosophy, which can successfully operate on a different political platform, or is it just a short-term ideological deviation, which was abandoned in further ideological development of party, from which it had emerged?

The above findings show that centrality is a fundamental prerequisite for success of any current political party that seriously seeks to gain power. Most of the mediatory and independent variables, which caused the success and the of the end of the New Labour ideology in the Labour Party, are directly or indirectly associated with the phenomenon of political centrality. The only exceptions in this respect are the questions of diplomacy and political *sleaze*, effects of which are described in the last two chapters of this research. In the 1990s, the ideology of radical Thatcherism in combination with an empty political centre ground, arranged for ideological centralization of the Labour Party and its modernization through the philosophy of New Labour. As the main architect of this move, Tony Blair has pushed and popularized the central ideology within the members of his own party, in the national press, as well as among the voters. After his departure, Labour Party was badly damaged because of its return from New Labour back to its original left-wing ideals, an unfortunate which was largely influenced by Gordon Brown, the new leader.

The following financial crisis revealed the failure of the social-market model in the times of economic hardship and on the other hand helped to resuscitate the economic reputation of the Conservatives. While in opposition, the Tories had consolidated and

after the departure of Blair and Labour's abandonment of the New Labour philosophy, they moved in to the vacant political centre.

Použitá literatura

Primární prameny

The Cabinet Office. 2004. *An Independent Review of Government Communications*. Londýn: Leden 2004. Dostupné z www: <http://www.ppa.co.uk/legal-and-public-affairs/ppa-responses-and-evidence/~media/Documents/Legal/Consultations/Lords%20Communications%20Committee/final_report.ashx> [3/3/2011].

The Houses of Parliament. *The Reform Act*. Dostupné z www: <<http://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseofcommons/reformacts/overview/reformact1832/>> [16/5/2011].

Rozhovor autorky s britským ministrem pro EU Davidem Lidingtonem. 2011. U příležitosti interview *David Lidington: V Bruselu hájíme národní zájmy*. Praha, velvyslanectví Velké Británie: 1/3/2011. Dostupné z www: <<http://www.euroskop.cz/332/18458/clanek/david-lidington-v-bruselu-hajime-narodni-zajmy/>> [3/3/2011].

Sekundární prameny

Literatura

BACHE, Iain; NUGENT, Neill. Europe. In SELDON, Anthony. *Blair's Britain 1997-2007*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 9780521709460.

BACHE, Iain; GEORGE, Stephen. An Awkward Partner, Britain in the European Community. In GEORGE, Stephen. *Politics in the European Union*. 1998. Oxford: Oxford University Press, 1998. ISBN: 9780198782230.

BARTLE, John; KING, Anthony. 2005. *Britain at the Polls*. Washington, DC: Congressional Quarterly Press, 2006. ISBN 1403944269.

BOSANQUET, Nick. The health and welfare legacy. In SELDON, Anthony. *Blair's Britain 1997-2007*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 9780521709460.

CLARKE, Nick. Foreign policy. In SELDON, Anthony. *Blair's Britain 1997-2007*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 9780521709460.

COWLEY, Philip. Parliament. In SELDON, Anthony. *Blair's Britain 1997-2007*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 9780521709460.

CURTICE, John. Elections and public opinion. In SELDON, Anthony. *Blair's Britain 1997-2007*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 9780521709460.

DAVIS, Aeron. 2002. *Public Relations Democracy. Public Relations, Politics and the Mass Media in Britain*. Manchester: Manchester University Press, 2002. ISBN 0719060699.

DRIVER, Stephen; MARTELL Luke. 2006. *New Labour: Politics After Thatcherism*. Cambridge: Polity Press, 2006. ISBN 9780745633312 .

FOWLER, Norman. 2008. *A Political Suicide. The Conservatives' Voyage into the Wilderness*. London: Politico's Publishing, 2008. ISBN 9781842752272.

GEORGE, Stephen; ROSAMUND, Ben. 1992. The European Community. In SMITH, Martin J.; SPEAR, Joanna. *Changing Labour Party*. London: Routledge, 1992. ISBN 9780415078337.

HEATH, Antohy F.; JOWELL, Roger M.; CURTICE, John K. 2001. *The Rise of New Labour. Party Policies and Voter Choices*. Oxford: Oxford University Press, 2001. ISBN: 0199245118.

HENNESSY, Peter. 2001. *The Prime Minister: The Office and its Holders since 1945*. London: Palgrave Macmillan, 2001. 9780312293130.

PHILIPS, Melanie. 2006. *Londonistan. How Britain is Creating a Terro State Within*. London: Gibson Square, 2006. ISBN 1903933765.

JARET, Charles. 1995. *Contemporary Racial and Ethnic Relations*. New York: HarperCollins College Publishers, 1995. ISBN 0673387690.

KAVANAGH, Denis. The Blair premiership. In SELDON, Anthony. *Blair's Britain 1997-2007*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 9780521709460.

KUHN, Raymond. Media management. In SELDON, Anthony. *Blair's Britain 1997-2007*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 9780521709460.

SCAMWELL, M. The Media and Media Management. In SELDON, Anthony; KAVANAGH, Dennis. *The Blair Effect: The Blair Government 1997-2001*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. ISBN 9780521678605.

SELDON, Anthony. 2004. *Blair*. London: Simon & Schuster, 2004. ISBN 0743232127.

SELDON, Anthony. 2008. *Blair Unbound*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. ISBN 1847370780.

SEYD, Patrick; WHITELEY, Paul. 1992. *Labour's Grass Roots: the transformation of Labour Party membership*. New York: Oxford University Press, 1992. ISBN 0198273584.

SINCLAIR, Peter. The Treasury and economic policy. In SELDON, Anthony. *Blair's Britain 1997-2007*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 9780521709460.

SPENCER, Sarah. Immigration. In SELDON, Anthony. *Blair's Britain 1997-2007*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 9780521709460.

TAYLOR, Robert. New Labour, new capitalism. In SELDON, Anthony. *Blair's Britain 1997-2007*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 9780521709460.

RAWNSLEY, Andrew. 2010. *The End of the Party. The Rise and Fall of New Labour*. London: Penguin Books, 2008. ISBN 9780670918515.

ROVNÁ, Lenka A. 2004. Kdo vládne Británii? Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 808642927.

THORPE, Andrew. 2008. *A History of the British Labour Party*. Houndmills: Palgrave Macmillan. 2008. ISBN 978023050011.

WINDER, Robert F. 2004. *Bloody Foreigners. The Story of Immigration to Britain*. Chatham: Mackays of Chatham, 2004. ISBN 0349115664.

Odborné články

BELL, Adam. 2010. The Strange Death of New Labour. *The decline of the logos*, 4. října 2010,
dostupné z www <<http://www.declineofthelogos.wordpress.com/2010/10/04/the-strange-death-of-new-labour>> [17/10/2010].

BUTTLER, Eamon. 2010. Why Britain needs an Economic Responsibility Act. *Adam Smith Institute Briefing Paper*, 2. dubna 2010,
dostupné z www <[http://adamsmith.org/files/economic-responsibility-act\(2\).pdf](http://adamsmith.org/files/economic-responsibility-act(2).pdf)> [1/3/2011].

GIDDENS, Anthony. 2010 The Rise and Fall of New Labour. *New Statesman*, 17. května 2010,
dostupné z www <<http://www.newstatesman.com/uk-politics/2010/05/labour-policy-policies-blair>> [16/5/2011].

HICKS, Joe; ALLEN, Grahame. 1999. Century of Change: Trends in UK Statistics since 1900. *House of Commons Research Paper* 111:99, 21. prosince 1999 s. 24,
dostupné z www <<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-111.pdf>> [3/5/2011].

HUME, Mick. 2006. The Decline of New Labour and the Rise of No-party Politics. *Spiked*, 9. května 2006,
dostupné z www <<http://www.spiked-online.com/articles0000000BO5L.htm>> [17/11/2010].

KELLNER, Peter. 2009. Labour's Lost Voters. *Progress*, říjen 2009.

KING, Desmond; WICKHAM-JONES, 1999. From Clinton to Blair: The Democratic Origins of Welfare to Work. *Political Quarterly* 70. leden 1999. s. 62-74.

MITCHELL, J.; DENVER, D.; BOCHEL C. P. 1998. The 1997 Devolution Referendum. *Scotland Parliamentary Affairs* 51. 1998. s. 649-65.

SMITH, T. M. F. 1992. Public Opinion Polls: The UK General Election. *J. R. Statists, Soc. A.*, únor 1996. s. 535-545.

dostupné z www <<http://www.jstor.org/pss/2983330>>.

RALLINGS, Collin; TRASHER, Michael General Election Results 1 May 1997. *The Houses of Parliament* 68, únor 1999.

dostupné z <<http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/m15.pdf>> [27/4/2011].

WAKEFIELD, Matthew. 2007. Is Middle Britain Middle-income Britain? *Institute for Fiscal Studies Briefing Notes*, 2007.

dostupné z www <<http://www.ifs.org.uk/bns/bn38.pdf>> [17/10/2010].

Tisk

ALLARDYCE, Jason. 2009. Lockerbie bomber „set free for oil“. *The Sunday Times*, 30. srpna 2009.

BAGEHOT. 2009. Class war III. In *The Economist*, 12. prosince 2009, 393: 866, s. 41.

BAGEHOT. 2009. Into the vortex. In *The Economist*, 5. září 2009, 392: 8647, s. 44.

BAGEHOT. 2009. Blowback. The End of New Labour Ortoodoxy on Public Spending. In *The Economist*, 20. června 2009, 391: 8636, s. 38.

BAGEHOT. 2009. The Final triumph. In *The Economist*, 10. května 2009, 387: 5879, s. 42.

BAGEHOT. 2009. Apologise, Gordon. In *The Economist*, 7. února 2009, 390: 8617, s. 34.

BAGEHOT. 2008. The impressionist. In *The Economist*, 12. dubna 2008, 387: 8575, s. 44.

BAGEHOT. 2008. The smell of Tony. In *The Economist*, 9. února 2008, 386: 8566, s. 38.

THE ECONOMIST. 2010. The British Election. Who Should Govern Britain? In *The Economist*, 1. května 2010, 395: 8680.

THE ECONOMIST. 2010. Class and politics. The misunderstood middle. In *The Economist*, 27. března 2010, 394: 8675, s. 33-35.

THE ECONOMIST. 2010. New media and the election. Thus far and no farther. In *The Economist*, 20. března 2010, 394: 8674, s. 37-38.

THE ECONOMIST. 2009. London as a financial centre. The real windfall. In *The Economist*. 17. prosince 2009, 393: 8662, s. 35

THE ECONOMIST. 2009. Poor whites. Living on the edge. In *The Economist*, 24. října 2009, 393: 8654.

THE ECONOMIST. 2009. Lockarbie fallout. Counting the cost. In *The Economist*, 28. září 2009, 392-8646.

THE ECONOMIST. 2009. An interview with David Cameron, the man who would be Prime Minister. In *The Economist*, 22. srpna 2009, 392: 8645, s. 28-29.

THE ECONOMIST. 2009. The BNP breakthrough. Bottled and suited. In *The Economist*, 13. června 2009, 392: 8635, s. 37.

THE ECONOMIST. 2009. Testing the water. In *The Economist*, 30. května 2009, 391: 8633, s. 36-37.

THE ECONOMIST. 2009. Britain's fallen star. In *The Economist*, 14. února 2009, 390: 8618, s. 39-41.

THE ECONOMIST, 2008. Detention without charge. Home and dry, just. In *The Economist*, 12. června 2008, 387: 8584, s. 40-41.

THE ECONOMIST, 2008. Britain's shrinking economy. In *The Economist*, 5. června 2008, 388: 8587, s. 16.

THE ECONOMIST. 1993. Grrrrrowth in store. In *The Economist*, 1. května 1993, 327: 7811, s. 61-62.

GROVES, Jason; GIANNANGELI, Marco. Jaqui Smith Put Adult Films on Expense. *Sunday Express*. 29. března 2009.

HINSLIFF, Gaby; 2009. Brown in New Storm Over Free Terrorist. *Observer*. 28. srpna 2009.

PIERCE, Andrew. 2005. Horror as Cameron Brandishes the B-word. *The Times*. 10. května 2005.

WALKER, Kirsty; KISIEL, Ryan. 2009. Minister's £60.000 Expenses for Parents' Home. *Mail on Sunday*, 22. března 2009.

WINTOUR, Patrick. 2007. Blair's Secret Plan to Scrap the Treasury. *The Guardian*, 9. května 2007.

Články a tisk (online)

KOPECKÁ, Hana. 2011. Británie: Revoluce volebního systému ohrožuje koalici. *Euroskop*, 5. května 2011, dostupné z [www <http://www.euroskop.cz/46/18899/clanek/britanie-revoluce-volebniho-systemu-ohrozuje-koalici/>](http://www.euroskop.cz/46/18899/clanek/britanie-revoluce-volebniho-systemu-ohrozuje-koalici/) [5/5/2011].

KOPECKÁ, Hana. 2011. Skotsko ovládla SNP. Konec Velké Británie? *Euroskop*, 12. května 2011, dostupné z www <<http://www.euroskop.cz/46/18937/clanek/skotsko-ovladla-snp-konec-velke-britanie/>> [12/5/2011].

MESSERLI, Joe. 2011. Political Ideology Definitions. *Balanced Politics*, 5. prosince 2011, dostupné z www <<http://www.balancedpolitics.org/ideology.htm>> [10/5/2011].

PIERCE, Andrew. 2005. Horror as Cameron brandishes the B word. *The Times*, 5. října 2005, dostupné z www <<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/politics/article574814.ece>> [16/5/2011].

THE TELEGRAPH. Blair ready to surrender EU rebate with no payback. *The Telegraph*, 30. listopadu 2005, dostupné z www <<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1504332/Blair-ready-to-surrender-EU-rebate-with-no-payback.html>> [1/3/2011].

WATT, Nicolas. 2009. David Cameron apologises to gay people for section 28. *The Guardian*, 2. června 2009, dostupné z www <<http://www.guardian.co.uk/politics/2009/jul/02/david-cameron-gay-pride-apology>> [15/10/2010].

WINTOUR, Patrick. Ed Miliband: 'We are the optimists'. *The Guardian*, 28. září 2010, dostupné z www <<http://www.guardian.co.uk/politics/2010/sep/28/ed-miliband-speech-labour-party-conference>> [3/5/2011].

WOOLF, Marie. Blair told police donors were being honoured for services to Labour. These documents say different. *Independent on Sunday*, 17. prosince 2006, dostupné z www <<http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/blair-told-police-donors-were-being-honoured-for-services-to-labour-these-documents-say-different-428845.html>> [30/5/2010].

Základní webové stránky

<http://www.leftfootforward.org/>

<http://www.webcameron.com/>

<http://www.number10.gov.uk>

<http://news.bbc.co.uk>

<http://dictionary.cambridge.org/>

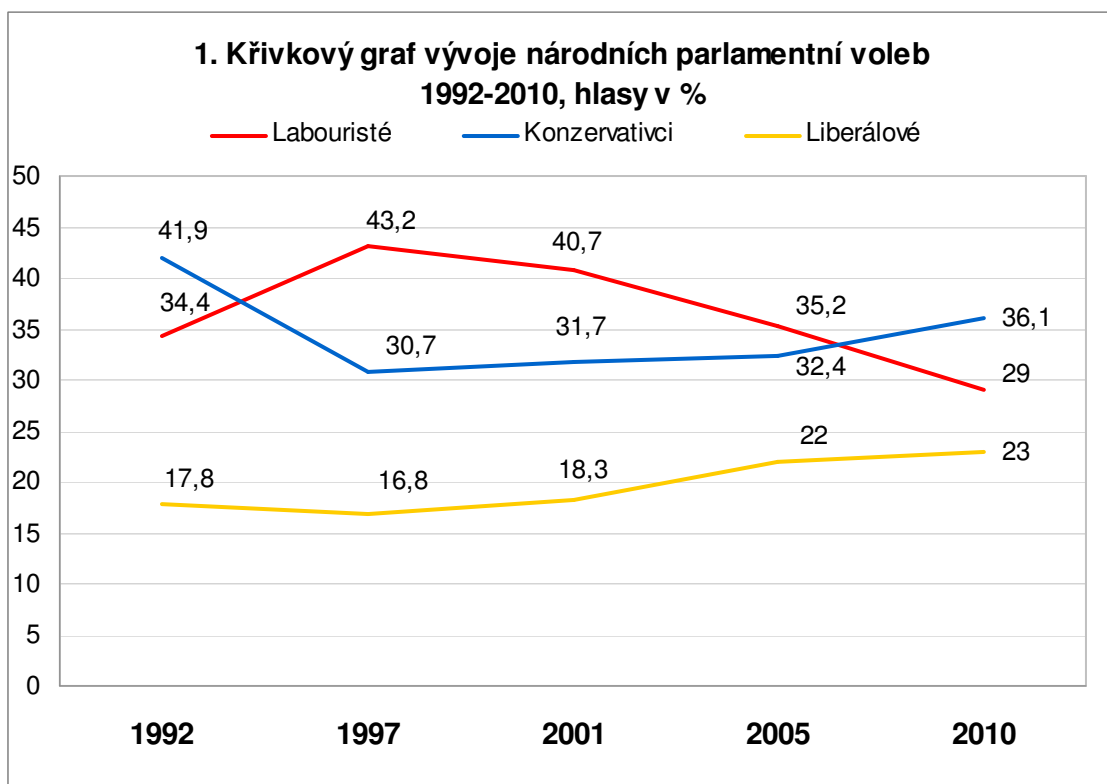
Seznam příloh

Příloha č. 1: Křivkový graf výsledků národních parlamentních voleb v rozmezí let 1992-2010.

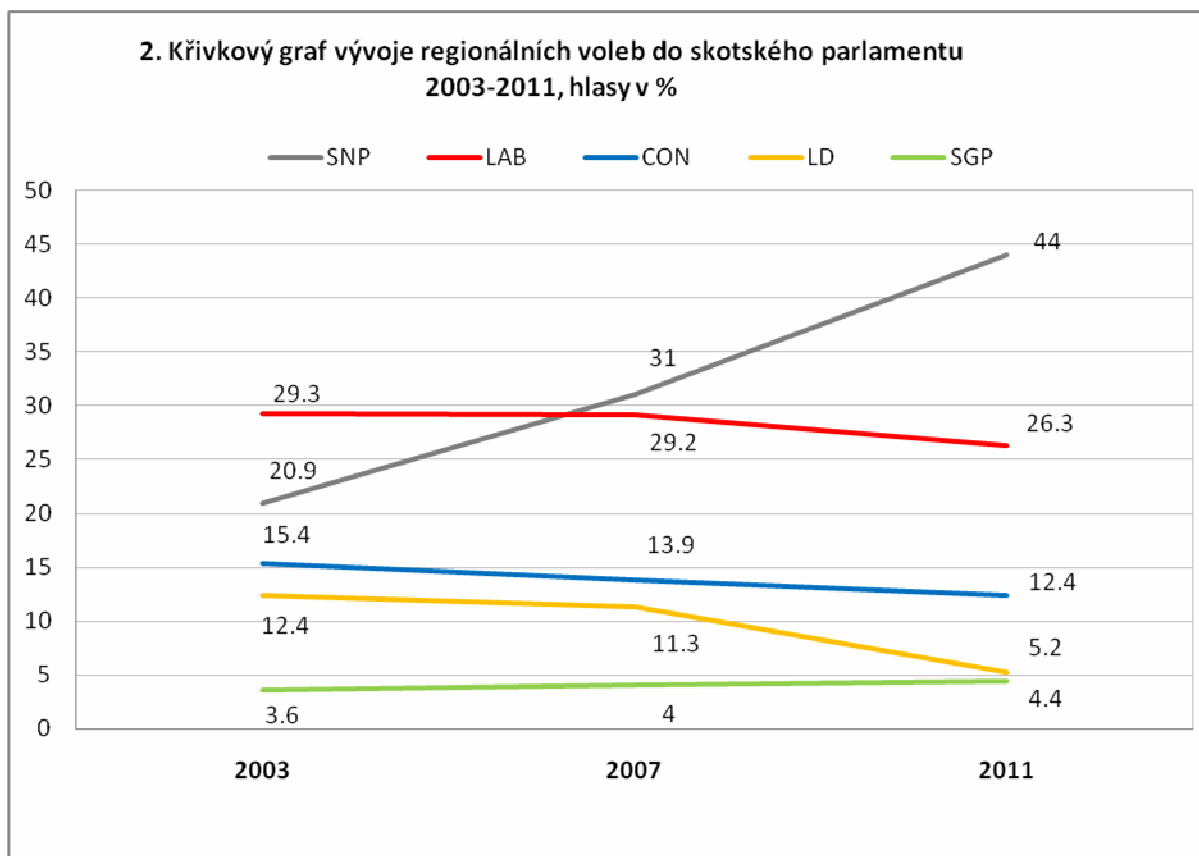
Příloha č. 2: Křivkový graf výsledků regionálních voleb do skotského parlamentu v rozmezí let 2003-2011.

Příloha č. 3: Sloupcový graf pro porovnání swingu volebních hlasů mezi labouristy a SNP.

Příloha č. 1: Křivkový graf výsledků britských národních parlamentních voleb v rozmezí let 1992-2010. *Swing* labouristických hlasů ke konzervativcům byl v roce 2010 minimální a poslední parlamentní volby se staly vítězstvím malých stran. Jejich vstup do dolní sněmovny zadržel pouze stále platný většinový volební systém.

Příloha č. 2: Křivkový graf výsledků regionálních voleb do skotského parlamentu v rozmezí let 2003-2011.

Příloha č. 3: Sloupcový graf pro porovnání *swingu* volebních hlasů mezi skotskými labouristy a Scottish National Party (SNP). Labouristům devoluce evidentně uškodila.

